

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΕΧΝΗ-ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ-ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ (ΤΕΠ)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: : ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΙ Η ΠΟΛΗ:
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΡΓΥΡΗ ΚΑΤΣΑΡΙΔΟΥ

ΣΥΝΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ

ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ 528928

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή/της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο/η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ'οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου η οποία με στήριξε και με καθοδήγησε καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας εργασίας. Ευχαριστώ επίσης την οικογένεια μου και όλους τους ανθρώπους, φίλους και συναδέλφους, που με βοήθησαν και στήριξαν αυτή μου την προσπάθεια.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο όρος μουσείο γεννήθηκε πριν από πολλούς αιώνες, καταλήγοντας σήμερα να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης κοινωνίας. Τα μουσεία από τη δημιουργία τους μέχρι και σήμερα έχουν δεχτεί πλήθος μεταβολών και αυτό αποδεικνύει ότι ο ρόλος τους είναι ζωτικής σημασίας για την κοινωνία και τον πολιτισμό. Από αποθήκες αξιοπερίεργων αντικειμένων εξελίχθηκαν μέσα από μια μακρά πορεία μετασχηματισμών σε οργανισμούς με ενεργό κοινωνικό ρόλο, οι οποίοι συμβάλλουν στη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην εκπαίδευση, στην ψυχαγωγία και στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Στο πλαίσιο αυτών των εξελίξεων και της ταχείας ανάδειξης των πόλεων αναπτύχθηκαν και τα μουσεία πόλης. Αρχικά, στόχο είχαν να διατηρήσουν και να προστατεύσουν τις μνήμες των ανθρώπων στις πόλεις, στην πορεία όμως επιδέχονται σημαντικές αλλαγές. Τα μουσεία πόλης του 21^{ου} αιώνα έχουν στόχο πέρα από την παρουσίαση της ιστορίας του παρελθόντος να συνδεθούν με το παρόν και το μέλλον της πόλης και επιπλέον να συνδεθούν και να συνεργαστούν με τους πολίτες ώστε να αναδείξουν διαφορετικές οπτικές και εμπειρίες, συμπεριλαμβάνοντας όλες τις κοινωνικές ομάδες. Ασφαλώς, όλες αυτές οι επιδιώξεις πραγματοποιούνται μέσα από τις νέες μουσειολογικές πρακτικές, οι οποίες ακολουθούν τις σύγχρονες επιταγές.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στο Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης αναλύοντας τη δημιουργία και τον τρόπο λειτουργίας του σήμερα. Ακόμη, διερευνά τις δυνατότητές του ώστε να εξελιχθεί σε ένα συμμετοχικό και σύγχρονο μουσείο πόλης, που θα συνδέεται άμεσα με την κοινότητα και τη σύγχρονη πραγματικότητα της πόλης ενώ θα διατηρήσει τον ρόλο του ως φορέας πολιτισμού, μνήμης και τοπικής ανάπτυξης. Εξετάζοντας την υφιστάμενη κατάσταση, γίνονται προτάσεις ανάδειξης και βελτίωσης του Μουσείου, με στόχο να διεκδικήσει τη θέση του στην πόλη και να λειτουργήσει ως διάυλος επικοινωνίας ανάμεσα στην πόλη και τους κατοίκους της.

Λέξεις κλειδιά: Μουσείο πόλης, Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης, Συμετοχικό μουσείο, Μουσειακή αφήγηση, Προφορικές μαρτυρίες

The Museum and the City: Proposals for Promoting the Alexandroupoli Historical Museum

ABSTRACT

The term “museum” originated many centuries ago and has since become an integral part of modern society. From their inception to the present day, museums have undergone numerous changes, demonstrating that their role is vital to society and culture. From repositories of curious objects, they have evolved—through a long process of transformation—into organizations with an active social role, contributing to the preservation and promotion of cultural heritage, to education, entertainment, and the strengthening of social cohesion. City museums have also developed in the context of these developments and the rapid rise of cities. Initially, their goal was to preserve and protect the memories of city dwellers, but over time they have undergone significant changes. Twenty-first-century city museums aim not only to present the history of the past but also to connect with the city’s present and future, and furthermore to engage and collaborate with citizens in order to highlight diverse perspectives and experiences, including all social groups. Of course, all these objectives are achieved through new museological practices that align with contemporary standards.

This paper focuses on the Historical Museum of Alexandroupoli, analyzing its establishment and current operations. Furthermore, it explores the museum’s potential to evolve into a participatory and contemporary city museum that will be directly connected to the community and the city’s current reality, while maintaining its role as a vehicle for culture, memory, and local development. By examining the current situation, proposals are made to highlight and improve the Museum, with the aim of establishing its place in the city and serving as a channel of communication between the city and its residents.

Keywords: city museum, Alexandroupoli Historical Museum, participatory museum, museum storytelling, oral testimonies

Περιεχόμενα

Κατάλογος εικόνων	6
Εισαγωγή.....	8
Δομή της εργασίας	10
Μεθοδολογία	11
Κεφάλαιο 1	15
Το μουσείο: δημιουργία, ιστορία και εξέλιξη.....	15
1.1 Μουσείο- μια σύντομη ιστορική προσέγγιση του όρου.	15
1.2 Μουσεία- η ελληνική περίπτωση	17
1.3 Μουσείο πόλης- απαρχές και εξέλιξη	18
1.4 Το σύγχρονο μουσείο πόλης – η πόλη και οι πολίτες ως πρωταγωνιστές.....	20
1.5 Προφορική ιστορία- ένα σημαντικό και αναπόσπαστο κομμάτι των μουσείων πόλεως 23	
1.6 Μουσεία πόλης– δύο χαρακτηριστικά ελληνικά παραδείγματα.....	25
1.6.1 Μουσείο πόλης Αθηνών	25
1.6.2 Μουσείο πόλης Βόλου	26
1.6.3 Μουσείο πόλης Άμστερνταμ	27
Κεφάλαιο 2.....	29
Μελέτη περίπτωσης : Το ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης	29
2.1 Ιστορικό μουσείο Αλεξανδρούπολης ίδρυση και εξέλιξη.....	29
2.2 Μόνιμη έκθεση με την ιστορία των Σαρακατσάνων της Θράκης	30
2.3 Η μόνιμη έκθεση με την ιστορία της Αλεξανδρούπολης.....	31
Περιγραφή και ανάλυση.....	31
2.4 Παροχές στους επισκέπτες	35
2.5 Συνεργασία με άλλα μουσεία και πολιτιστικούς φορείς	36
2.6 Μουσειακή αφήγηση.....	37
2.7 Μουσειακή αφήγηση στο Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης- Κριτική προσθήκη	39
2.8 Προφορική ιστορία στο Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης	41
2.9 SWOT Ανάλυση	42
Κεφάλαιο 3	46
Προτάσεις για την ανάδειξη του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης.....	46
Η ανάγκη για νέο Θεσμικό Πλαίσιο.....	46
Η ανάγκη προσέγγισης ενός νέου κοινού.....	47
3.1 Η τεχνολογία, αναπόσπαστο κομμάτι των σύγχρονων μουσείων	48
3.1.1 Τεχνητή Νοημοσύνη- απειλή ή αναγκαιότητα;	50
3.2 Εφαρμογές μέσα στο μουσείο	51

3.3 Έξω από το μουσείο	52
3.4 Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης- το φαινόμενο της εποχής	54
3.5 Δράσεις εντός και εκτός του μουσείου	56
3.6 Μέσα στο μουσείο	59
3. 7 Το μουσείο ως τουριστικός προορισμός και η προώθηση της πόλης	61
3.8 Προς ένα σύγχρονο μουσείο πόλης	63
Συμπεράσματα.....	65
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	67
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία.....	67
Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία.....	70
Ιστότοποι	71
Παράρτημα Α – Αποτίμηση άτυπων συνεντεύξεων	73
Παράρτημα Β - Εικόνες	75

Κατάλογος εικόνων

Εικόνα 1 Άποψη από το εξωτερικό του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης.

Πηγή:

https://visitalexandroupoli.gr/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE
%B9%CE%BA%CE%BF..... 75

Εικόνα 2 Τμήμα από την μόνιμη έκθεση με την Ιστορία της πόλης. Εδώ εκτίθεται
τμήμα της σιδηροδρομικής γραμμής. Πηγή: προσωπικό αρχείο.....75

Εικόνα 3 Άποψη της έκθεσης με την Ιστορία της πόλης. Διακρίνεται ο διαδραστικός και ο εκπαιδευτικός χάρτης. Πηγή: <https://tetragon.gr/work/museums-culture/istorikomousio-alexandroupolis>..... 76

Εικόνα 4 Φωτογραφικό υλικό από διάφορες εθνοτικές ομάδες που συγκροτούν την πόλη. Πηγή: προσωπικό αρχείο. 76

Εικόνα 5 Τμήμα της έκθεσης με φωτογραφίες από την καθημερινή ζωή και δράση των ανθρώπων. Πηγή: προσωπικό αρχείο. 77

Εικόνα 6 Η ηχητική εγκατάσταση από την οποία ο επισκέπτης μπορεί να ακούσει τις
προφορικές μαρτυρίες. Πηγή: προσωπικό αρχείο.77

Εικόνα 7 Διαβατήρια, έγγραφα και φωτογραφίες από κατοίκους της
Αλεξανδρουπόλης. Πηγή: προσωπικό αρχείο..... 78

Εικόνα 8 Δείγμα από τα οπτικοακουστικά μέσα της έκθεσης. Οθόνη με προβολή φωτογραφικού υλικού. Πηγή προσωπικό αρχείο.....78

Εικόνα 9 Δείγματα από τα κείμενα τοίχου. Εδώ τμήματα από διαφορετικές θεματικές ενότητες (προϊστορία, τοπόσημα της πόλης). Πηγή: προσωπικό αρχείο. 79

Εικόνα 10 Ιός όροφος, συλλογή της Ελένης Φιλιππίδη με τους Σαρακατσάνους της Θράκης. Πηγή: https://alexpolis.gr/visitalexpolis/%CF%84%CE%BF-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%8D%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7%CF%82/	79
Εικόνα 11 Τμήμα του ισόγειου χώρου από ψηλά. Πηγή: προσωπικό αρχείο	80
Εικόνα 12 Διαδραστικός χάρτης τοποθετημένος στο κέντρο της έκθεσης. Πηγή: προσωπικό αρχείο	80
Εικόνα 13 Τα συγγράμματα που έχει εκδώσει το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης, στον ισόγειο χώρο. Πηγή: προσωπικό αρχείο	81

Εισαγωγή

Τα Μουσεία του 21^{ου} αιώνα αδιαμφισβήτητα διαφέρουν από τα παραδοσιακά μουσεία του παρελθόντος. Οι αλλαγές που συμβαίνουν γύρω μας έχουν επηρεάσει και συνεχίζουν να επηρεάζουν τη λειτουργία των μουσείων, τα οποία είναι μέρος της κοινωνίας και επομένως όποια αλλαγή συμβαίνει σε αυτήν έχει τον απόηχό της και στα μουσεία. Η παρούσα εργασία εστιάζει το ενδιαφέρον της στα μουσεία πόλης, μελετώντας τη δημιουργία τους, την αρχή της λειτουργίας τους, την εξέλιξη και την πορεία τους στον χρόνο. Τα νέα μουσεία πόλης δεν ασχολούνται αποκλειστικά με τη διατήρηση και προβολή της ιστορίας, αλλά επικεντρώνονται και στα σύγχρονα ζητήματα της πόλης και των κατοίκων. Η ανάγκη για μια νέα προσέγγιση των μουσείων πόλης διαφαίνεται και από τη δημιουργία οργανισμών, όπως το CAMOC (Διεθνής Επιτροπή για τα Μουσεία Πόλης του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων - ICOM), το 2005, το οποίο συνέβαλε και διαμόρφωσε τις νέες αντιλήψεις σχετικά με αυτόν τον τύπο μουσείου. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στον κοινωνικό ρόλο των μουσείων και στις νέες μουσειολογικές τάσεις, οι οποίες τοποθετούν στο επίκεντρο τον άνθρωπο και υιοθετούν νέες πρακτικές με στόχο τη συμπερίληψη, τη συνδημιουργία και την εξωστρέφεια των μουσείων. Ιδιαίτερα τα μουσεία πόλης αντιμετωπίζουν τις σύγχρονες προκλήσεις των συνεχώς μεταβαλλόμενων πόλεων, επιχειρώντας να διατηρήσουν τον ρόλο τους ως τοπόσημα και εκφραστές της συλλογικής μνήμης. Επιπλέον, γίνεται αναφορά σε γνωστά παραδείγματα μουσείων πόλης του ελληνικού και ευρωπαϊκού χώρου.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας εξετάζει ως μελέτη περίπτωσης το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης, το οποίο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της συλλογικής μνήμης της περιοχής και την προβολή της ιστορίας της πόλης. Αρχικά, γίνεται μια προσεκτική περιγραφή και ανάλυση της ιστορίας του Μουσείου και του χώρου. Στη συνέχεια, η εργασία εστιάζεται στη μόνιμη έκθεση σχετικά με την ιστορία της πόλης. Παρουσιάζονται οι θεματικές ενότητες που εξετάζει η έκθεση, ενώ γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στις προφορικές μαρτυρίες και τις δράσεις του μουσείου. Παράλληλα, επιχειρείται μια κριτική αποτίμηση όλων των παραπάνω.

Το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης (στο εξής ΙΣΜΟ) ασφαλώς συμβάλλει στην ανάδειξη του τόπου και στη δημιουργία της πολιτιστική ταυτότητας της πόλης. Ωστόσο, η σύγχρονη μουσειολογία δημιουργεί νέες τάσεις και προκλήσεις, ώστε να επικοινωνεί καλύτερα με το κοινό και να συμβαδίζει με τις αλλαγές που συντελούνται

στην κοινωνία. Γι' αυτόν τον λόγο στο 3^ο κεφάλαιο της εργασίας προτείνονται τρόποι ανάδειξης του Μουσείου μέσα από σύγχρονες μουσειολογικές προσεγγίσεις με στόχο την πιο ενεργή συμμετοχή των πολιτών και την ανάδειξη του Μουσείου σε έναν πολιτιστικό φορέα που συνδέεται με το παρόν και το μέλλον της πόλης. Το Ιστορικό μουσείο Αλεξανδρούπολης διαθέτει τις προϋποθέσεις για να εξελιχθεί σε ένα σύγχρονο μουσείο πόλης, υιοθετώντας νέες μουσειολογικές πρακτικές, που θα διευρύνουν τον ρόλο του. Οι προτάσεις που ακολουθούν αφορούν κυρίως τη χρήση νέων τεχνολογιών εντός και εκτός του Μουσείου, τις δράσεις που ενθαρρύνουν την εμπλοκή και συνδημιουργία με τους επισκέπτες, την ανάδειξη και ανανέωση της χρήσης της προφορικής ιστορίας στη μουσειολογική αφήγηση και τη σύνδεση με το παρόν και το μέλλον της πόλης.

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να εξετάσει κριτικά τα χαρακτηριστικά του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης και να προτείνει νέους τρόπους ανάδειξης του Μουσείου μέσα από δράσεις που σχετίζονται με την προβολή του, τη συμμετοχικότητα, την προφορική αφήγηση και τις νέες τεχνολογίες. Ταυτόχρονα, θα γίνει προσπάθεια να τονιστούν όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που μπορούν να οδηγήσουν στην αξιοποίησή του ως μουσείο πόλης και θα προταθούν τρόποι ώστε να διεκδικήσει τη θέση του στη σύγχρονη μουσειακή πραγματικότητα της Αλεξανδρούπολης.

Δομή της εργασίας

Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε τρία κύρια κεφάλαια με επιμέρους υποενότητες. Το πρώτο κεφάλαιο ασχολείται με το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας. Εξετάζεται ο όρος μουσείο και η εξέλιξή του σε διεθνές και σε ελληνικό επίπεδο. Στη συνέχεια αναλύεται η γέννηση και η εξέλιξη των μουσείων πόλης, εστιάζοντας την προσοχή στον σύγχρονο ρόλο τους ως φορείς συλλογικής μνήμης, ανάδειξης αστικής ταυτότητας και συμμετοχής των πολιτών. Ταυτόχρονα εξετάζεται ο ρόλος της προφορικής ιστορίας στα μουσεία πόλης και παρουσιάζονται δύο ελληνικά παραδείγματα το Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών και το Μουσείο της Πόλης του Βόλου.

Προχωρώντας, στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύεται ως μελέτη περίπτωσης το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης. Εξετάζεται η δημιουργία και η εξέλιξη του Μουσείου και περιγράφονται οι μόνιμες εκθέσεις του, οι παροχές προς τους επισκέπτες, οι συνεργασίες με άλλους πολιτιστικούς φορείς, καθώς και η μουσειολογική και μουσειογραφική του προσέγγιση. Επιπλέον, στο κεφάλαιο αυτό δίνεται έμφαση στην προφορική ιστορία και στον ρόλο που διαδραματίζει στα μουσεία πόλης. Τέλος, μέσω της ανάλυσης SWOT αξιολογούνται οι αδυναμίες και οι δυνατότητες του πολιτιστικού ιδρύματος με στόχο τη βελτίωση και τη βιωσιμότητά του.

Το τρίτο κεφάλαιο, επικεντρώνεται σε προτάσεις με στόχο την ανάπτυξη και αναβάθμιση του Μουσείου, ώστε να καταφέρει να εξελίξει τον ρόλο του σε μουσείο πόλης. Οι προτάσεις αφορούν την προσέγγιση νέων κοινών, την αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών και της Τεχνητής Νοημοσύνης, την ανάπτυξη δράσεων εντός και εκτός του Μουσείου, την ενίσχυση της παρουσίας του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και την αξιοποίησή του ως φορέα πολιτιστικού τουρισμού και

προβολής της πόλης. Από το σύνολο των προτάσεων γίνεται φανερή η προσπάθεια για την ενίσχυση του ρόλου του Μουσείου και τη μετατροπή του σε σύγχρονο και συμμετοχικό μουσείο πόλης. Η εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των βασικών συμπερασμάτων της έρευνας.

Μεθοδολογία

Για τη συγγραφή της παρούσας εργασίας χρησιμοποιήθηκαν συνδυαστικά, διαφορετικές μέθοδοι ποιοτικής έρευνας, ώστε να εξασφαλιστεί η εγκυρότητα και να εξαχθούν σαφή, ασφαλή και γόνιμα συμπεράσματα, τα οποία συνάδουν με τις προτάσεις ανάδειξης του τελευταίου κεφαλαίου. Η επιλογή ποιοτικών μεθόδων κρίθηκε καταλληλότερη, καθώς το αντικείμενο της μελέτης αφορά κοινωνικές και πολιτισμικές διεργασίες που δεν μπορούν να αποτυπωθούν επαρκώς μέσω ποσοτικών εργαλείων.

Αρχικά, προκειμένου να οριστεί το θεωρητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο πρόκειται να εγγραφεί το θέμα, διενεργήθηκε εκτενής βιβλιογραφική έρευνα, σε ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Μελετήθηκαν βιβλία, επιστημονικά άρθρα, διδακτορικές διατριβές, πρακτικά από αναγνωρισμένους διεθνείς οργανισμούς, όπως το CAMOC (International Committee for the Collections and Activities of Museums of Cities) και το ICOM (International Council of Museums) σχετικά με τη σύγχρονη μουσειολογία, τα μουσεία πόλης, την προφορική ιστορία και τις συμμετοχικές πρακτικές. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη διεθνή συζήτηση γύρω από τον ρόλο των μουσείων πόλης ως φορέων συλλογικής μνήμης και κοινωνικής συνοχής, καθώς και στις θεωρητικές προσεγγίσεις που αφορούν τη διαχείριση της αστικής εμπειρίας μέσα από μουσειακές αφηγήσεις.

Η βιβλιογραφική έρευνα επεκτάθηκε σε θέματα που άπτονται της μελέτης του ψηφιακού και εικονικού περιβάλλοντος των μουσείων, στοιχείο κρίσιμο για την κατανόηση της θέσης που κατέχουν τα νέα τεχνολογικά μέσα στη σύγχρονη μουσειακή πραγματικότητα. Η διερεύνηση των ψηφιακών πρακτικών κρίθηκε απαραίτητη, καθώς η ενσωμάτωση τεχνολογικών εργαλείων επηρεάζει τόσο την πρόσβαση όσο και την ερμηνεία των εκθεμάτων, ενώ παράλληλα αναδιαμορφώνει τη σχέση του κοινού με τον μουσειακό χώρο.

Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε συστηματική έρευνα στο διαδίκτυο και στους επίσημους ιστότοπους μουσείων πόλης στην Ελλάδα και το εξωτερικό, η οποία αποδείχθηκε ιδιαίτερα χρήσιμη για την καταγραφή και αξιολόγηση καλών πρακτικών. Ειδικότερα, οι εικονικές περιηγήσεις και οι ηχητικές μαρτυρίες —όπως στην περίπτωση του Μουσείου της Πόλης του Βόλου— συνέβαλαν ουσιαστικά στην κατανόηση των σύγχρονων εργαλείων ερμηνείας. Η συγκριτική μελέτη των διαδικτυακών πρακτικών επέτρεψε την αναγνώριση τάσεων και προτύπων που διαμορφώνουν σήμερα τον τρόπο με τον οποίο τα μουσεία πόλης επικοινωνούν με το κοινό τους, τόσο εντός όσο και εκτός του φυσικού τους χώρου.

Το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο της παρούσας έρευνας ήταν αναμφίβολα η επιτόπια έρευνα, η οποία αξιοποίησε στοιχεία της εθνογραφικής μεθόδου, όπως αυτή αναλύεται στον χώρο των μουσείων από την Erica Tucker (2020). Σύμφωνα με τη συγγραφέα, η εθνογραφική προσέγγιση περιλαμβάνει κατ' αρχάς τη συμμετοχική παρατήρηση, μέσω της οποίας ο ερευνητής, η ερευνήτρια παρακολουθεί και βιώνει ο ίδιος τη ροή της επίσκεψης, την κίνηση των επισκεπτών, τις στιγμές εμπλοκής ή αποστασιοποίησης, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους οι επισκέπτες χρησιμοποιούν τον χώρο, τα εκθέματα και τα διαδραστικά μέσα (Tucker, 2020, σσ.527-531). Οι επαναλαμβανόμενες επισκέψεις στον χώρο βοήθησαν στην καταγραφή δεδομένων που αφορούν τη συνολική εμπειρία του επισκέπτη και σαφώς συνέβαλαν στην ανάλυση των δεδομένων της έκθεσης.

Παράλληλα, η εθνογραφική μέθοδος περιλαμβάνει την ανάλυση των εκθεσιακών αφηγήσεων, των οπτικών και χωρικών στρατηγικών και των τεχνολογικών εργαλείων που χρησιμοποιεί το μουσείο, τα οποία η Tucker αντιμετωπίζει ως μορφές «πολιτισμικής παραγωγής» που ενσωματώνουν συγκεκριμένες επιλογές, ιεραρχήσεις και σχέσεις εξουσίας (Tucker, 2020, σ.528). Στο πλαίσιο αυτό, έγινε ανάλυση της μόνιμης έκθεσης, στην οποία προσεγγίστηκαν κριτικά τα κείμενα ερμηνείας, τα οπτικοακουστικά και διαδραστικά μέσα, η μουσειακή αφήγηση και ο σχεδιασμός της.

Επίσης, η εθνογραφία στα μουσεία δεν περιορίζεται στην παρατήρηση, αλλά ενσωματώνει και συνεντεύξεις με επισκέπτες, επαγγελματίες του μουσείου και ευρύτερους ενδιαφερόμενους, προκειμένου να καταγραφούν οι πολλαπλές ερμηνείες, οι προσδοκίες, οι εμπειρίες και οι αντιλήψεις που συνδέονται με το μουσείο. Οι συνεντεύξεις αυτές επιτρέπουν την ανάδειξη της πολυφωνίας που χαρακτηρίζει τη

σχέση του μουσείου με τις κοινότητες που το περιβάλλουν, στοιχείο που η Tucker θεωρεί θεμελιώδες για την κατανόηση της κοινωνικής λειτουργίας του θεσμού. (Tucker, 2020, σσ.525-527). Έτσι, στο πλαίσιο της έρευνας πραγματοποιήθηκαν άτυπες συζητήσεις με κατοίκους της πόλης, μαθητές και εκπαιδευτικούς με σκοπό τη διερεύνηση της αναγνωρισιμότητας και της σχέσης της τοπικής κοινωνίας με το Μουσείο. Οι συζητήσεις αυτές λειτούργησαν ως πολύτιμη πηγή προφορικών μαρτυριών, αποκαλύπτοντας αντιλήψεις, προσδοκίες και ενδεχόμενα κενά στη σύνδεση του Μουσείου με την κοινότητα. Ακόμη, το προσωπικό του Μουσείου και κυρίως η κ. Αναστασιάδου Ελένη παρέχοντας χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία και τις πρακτικές του φορέα (βλέπε παράρτημα). Η συμβολή του προσωπικού επέτρεψε την κατανόηση εσωτερικών διαδικασιών, προκλήσεων και στρατηγικών που δεν είναι ορατές στον απλό επισκέπτη, εμπλουτίζοντας σημαντικά την ερευνητική οπτική. Επιπλέον, η επικοινωνία με τον κύριο Κωνσταντίνο Χατζόπουλο, ομότιμο καθηγητή του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης και επιμελητή των κειμένων στο Μουσείο, συνέβαλε στην κατανόηση της ιστορίας και εξέλιξης του Μουσείου και παρείχε χρήσιμες πληροφορίες που οδήγησαν σε περαιτέρω έρευνα σχετικά με τις προφορικές μαρτυρίες (βλέπε παράρτημα).

Ιδιαίτερα διαφωτιστική ήταν και η επίσκεψη μου στο Μουσείο Πόλης του Άμστερνταμ, ένα από τα πλέον σύγχρονα μουσεία πόλης στον ευρωπαϊκό χώρο, η οποία προσέφερε πολύτιμες συγκριτικές παρατηρήσεις. Η σύγκριση με ένα διεθνώς αναγνωρισμένο μουσείο πόλης ανέδειξε εναλλακτικές προσεγγίσεις στην ερμηνεία της αστικής ιστορίας, στη χρήση πολυμεσικών εφαρμογών και στη διαχείριση της συμμετοχής του κοινού.

Τέλος, μεθοδολογικό εργαλείο πέρα από την εθνογραφική μέθοδο που επιστρατεύτηκε προκειμένου να αποτυπώσει την εικόνα, αλλά και τις εν δυνάμει προοπτικές του ΙΣΜΟ ήταν μέθοδος ανάλυσης SWOT, η οποία αποτελεί ένα ευρέως χρησιμοποιούμενο εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού και αξιολόγησης οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων των μουσείων. Η SWOT ανάλυση επιχείρησε τη συστηματική καταγραφή και ερμηνεία των εσωτερικών χαρακτηριστικών ενός μουσείου —των Δυνατών Σημείων (Strengths) και των Αδυναμιών (Weaknesses)— καθώς και των εξωτερικών παραγόντων που το επηρεάζουν —των Ευκαιριών (Opportunities) και των Απειλών (Threats) (Kotler et al, 2008, σ.47). Μεθοδολογικά, η χρήση της SWOT στο Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης λειτούργησε ως εργαλείο ολιστικής αποτύπωσης

της λειτουργίας και της θέσης του μουσείου στο τοπικό και ευρύτερο πολιτιστικό περιβάλλον, καθώς συνέδεσε τα ευρήματα της βιβλιογραφικής και επιτόπιας έρευνας με μια δομημένη αξιολογική προσέγγιση. Η ανάλυση βασίστηκε σε δεδομένα που προέκυψαν από την παρατήρηση της μόνιμης έκθεσης, τη μελέτη των ερμηνευτικών μέσων, τις άτυπες συζητήσεις με επισκέπτες και εκπαιδευτικούς, καθώς και τις πληροφορίες που παρείχε το προσωπικό του μουσείου. Με αυτόν τον τρόπο, η SWOT δεν χρησιμοποιήθηκε απλώς ως εργαλείο καταγραφής, αλλά ως αναλυτικός μηχανισμός που ανέδειξε τις εσωτερικές δυναμικές του μουσείου, τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει, τις δυνατότητες ανάπτυξης και τις στρατηγικές κατευθύνσεις που μπορούν να ενισχύσουν τον ρόλο του ως φορέα πολιτισμικής μνήμης και εκπαίδευσης. Η μεθοδολογική της συμβολή έγκειται ακριβώς στη δυνατότητά της να συνδυάζει ποιοτικά δεδομένα με μια δομημένη, στρατηγική οπτική, προσφέροντας ένα σαφές πλαίσιο για την ερμηνεία των ευρημάτων και τη διαμόρφωση τεκμηριωμένων προτάσεων.

Κεφάλαιο 1

Το μουσείο: δημιουργία, ιστορία και εξέλιξη

1.1 Μουσείο- μια σύντομη ιστορική προσέγγιση του όρου.

Η παρούσα εργασία ασχολείται με την έννοια του μουσείου πόλης: πώς αυτό γεννήθηκε, εξελίχθηκε και συνεχίζει να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι μιας σύγχρονης πόλης. Το μουσείο πόλης είναι ένας σχετικά σύγχρονος τύπος μουσείου, ο οποίος αναπτύχθηκε κυρίως τον 19^ο αιώνα, παράλληλα με την ανάδειξη των ευρωπαϊκών πόλεων και του αστικισμού και η εμφάνισή τους κορυφώθηκε τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ού} αιώνα στην Ευρώπη και την Βόρεια Αμερική (Johnson, 1995, σ.4). Ωστόσο, θεωρώ σημαντικό να γίνει μια ιστορική αναδρομή γύρω από τον όρο μουσείο και τις απαρχές της δημιουργίας του.

Ο όρος μουσείο έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα και προέρχεται από τη λέξη Μουσείον, η οποία αναφερόταν στον χώρο που ήταν αφιερωμένος στις Μούσες, θεότητες που προστάτευαν τις τέχνες και τα γράμματα. Επιπλέον, στα λατινικά το Museum ήταν ο χώρος για συζητήσεις φιλοσοφικού περιεχομένου. Κατά τον Μεσαίωνα, ο όρος μουσείο δεν συναντάται, ενώ την περίοδο της Αναγέννησης κάνουν την εμφάνισή τους τα γνωστά δωμάτια αξιοπερίεργων αντικειμένων (cabinets de curiosities) που είναι υπεύθυνα για τη φύλαξη πολύτιμων αντικειμένων και την έκθεσή τους σε ένα περιορισμένο ελιτίστικο κοινό. Οι συλλογές αυτές θεωρούνται ως η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας μουσείων κι έχουν επίσης χαρακτηριστεί ως πρωτομουσεία. Τον 15^ο αιώνα η λέξη μουσείο περιγράφει τη συλλογή του Λαυρέντιου των Μεδίκων στη Φλωρεντία. Το 1682, ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη συλλογή που δώρισε στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης ο Ashmole, ενώ τον 18^ο αιώνα χρησιμοποιείται για να περιγράψει ολόκληρο το κτήριο όπου φυλασσόταν η συλλογή (Γκαζή, 1999, σ.39). Για πρώτη φορά η λέξη μουσείο χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα κτήριο ειδικά σχεδιασμένο για να στεγάζει συλλογές και μάλιστα έχει πλέον δημόσιο χαρακτήρα, ώστε θεωρείται το πρώτο εθνικό μουσείο της Αγγλίας.

Ο αναγεννησιακός τύπος μουσείου μετασχηματίζεται σταδιακά και οδηγεί στη διαμόρφωση του δημόσιου μουσείου, το οποίο από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα αρχίζει να απευθύνεται σε ευρύτερο κοινό και να αποκτά σαφή εθνικό και παιδευτικό χαρακτήρα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της νέας κατεύθυνσης στον ευρωπαϊκό χώρο αποτελούν η ίδρυση του Βρετανικού Μουσείου το 1753 και του Μουσείου του Λούβρου το 1793. Επομένως, οι τελευταίες δεκαετίες του 18^{ου} αιώνα και οι αρχές του 19^{ου} σηματοδοτούν μια στροφή των μουσείων προς ένα δημόσιο χαρακτήρα μέσα από μια σειρά εξελίξεων που δεν αφορούσαν αποκλειστικά τον τομέα των μουσείων, αλλά ολόκληρη την κοινωνία. Ο πολιτισμός θεωρήθηκε χρήσιμος και εξελίχθηκε σε εργαλείο άσκησης νέων μορφών εξουσίας, αφού δεν λειτουργούσε πια ως μέσο ανάδειξης της εξουσίας του ηγεμόνα (Bennett, 1995, σσ.19-22). Εν συνεχεία, τον 19^ο αιώνα υπάρχει μια έκρηξη μαζικής ανάπτυξης των μουσείων, καθιερώνοντάς τα ως βασικούς θεσμούς πολιτιστικής και εκπαιδευτικής πολιτικής που επιδιώκουν να συνδέσουν την αρχαιότητα με τη νέα πραγματικότητα (Bennett, 1995, σ.89).

Οδεύοντας προς τον 20^ο αιώνα τα μουσεία αλλάζουν φιλοσοφία και υιοθετούν νέες πρακτικές. Οι μεγάλες αλλαγές έρχονται στα μέσα του 20^{ού} αιώνα όταν τα μουσεία αποφασίζουν να εφαρμόσουν μια πιο συμπεριληπτική πολιτική, δίνοντας φωνή στους επισκέπτες και εστιάζοντας την προσοχή στην εμπειρία τους και όχι στα αντικείμενα (Gurian, 2010, σσ.2-3). Όπως επισημαίνει και η μουσειολόγος Ανδρομάχη Γκαζή το μουσείο του 20^{ού} αιώνα επιχείρησε να συνδεθεί ουσιαστικά με την κοινωνία, εγκατέλειψε τον αυστηρά επιστημονικό του ρόλο και προσπάθησε να προσεγγίσει το κοινό με ποικίλους τρόπους. Καινοτομία των μουσείων αποτέλεσε σαφώς και το γεγονός ότι άρχισαν να συμπεριλαμβάνουν στις εκθέσεις τους «δύσκολα» θέματα ή θέματα που θεωρούνταν ακατάλληλα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αλλαγής ήταν η έκθεση «Peopling of London», που παρουσίασε το Μουσείο του Λονδίνου το 1994, η οποία πραγματευόταν την ιστορία της μετανάστευσης στην πόλη από τα προϊστορικά χρόνια έως τον 20^ό αιώνα. Με τον τρόπο αυτό το μουσείο προσέγγισε μια νέα ομάδα κοινού (Merriman, 1999, σ.45). Επιπλέον, στις αλλαγές αυτές συνέβαλαν οι τεχνολογικές εξελίξεις της εποχής.

Ασφαλώς, σημαντική τομή υπήρξε και η ίδρυση του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) το 1946, από επαγγελματίες του κλάδου ύστερα από τις σημαντικές καταστροφές που συνέβησαν στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Στόχος του ICOM ήταν και είναι η

αντιμετώπιση των προβλημάτων των μουσείων και των επαγγελματιών και σαφώς η εξέλιξη του κλάδου της μουσειολογίας. Σήμερα, ο οργανισμός έχει διευρύνει τον ρόλο του και εστιάζεται στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων και στη συνεργασία μουσείων και κοινωνίας. Ακόμη, συνεργάζεται με άλλους φορείς για την προστασία της παγκόσμιας πολιτισμικής κληρονομιάς από πολεμικές επιχειρήσεις ή φυσικές καταστροφές και επιπλέον παρέχει βοήθεια -επιστημονική και τεχνική- στα μουσεία των αναπτυσσόμενων χωρών (<https://www.icom-greece.gr/%cf%80%ce%bb%ce%b7%cf%81%ce%bf%cf%86%ce%bf%cf%81%ce%b9%ce%b5%cf%83/%cf%84%ce%b9-%ce%b5%ce%b9%ce%bd%ce%b1%ce%b9-%cf%84%ce%bf-icom/>).

1.2 Μουσεία- η ελληνική περίπτωση

Στην περίπτωση της Ελλάδας, το πρώτο εθνικό μουσείο ιδρύεται από τον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια το 1829 και στεγάζεται στο Ορφανοτροφείο της Αίγινας. Η συλλογή του αποτελείται αποκλειστικά από ελληνικές αρχαιότητες και λειτουργεί περισσότερο ως αποθήκη φύλαξης αρχαιοτήτων (Λεκάκης 2020, σ.66.). Το ελληνικό κράτος είχε την ανάγκη ήδη από την ίδρυσή του, να διαφυλάξει και να προβάλει τις ελληνικές αρχαιότητες, ώστε να πετύχει τη σύνδεσή του με το αρχαίο ελληνικό παρελθόν- που ήταν άλλωστε και το ζητούμενο για να στηρίξει το εθνικό αφήγημα - και να διατηρήσει το κύρος του (Πλάντζος, 2016, σσ.26-27). Αρχικά, όπως και στην περίπτωση των μουσείων στην Ευρώπη, ο ρόλος των ελληνικών μουσείων περιοριζόταν στο να προστατεύσουν τις αρχαιότητες· ωστόσο, στην πορεία ο ρόλος τους αλλάζει και εξελίσσεται. Ασφαλώς, τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του ελληνικού κράτους έως περίπου και την πρώτη δεκαετία του 20^{ού} αιώνα δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην ίδρυση και δημιουργία αρχαιολογικών μουσείων, τα οποία θα στέγαζαν τα πολύτιμα αρχαιολογικά ευρήματα τα οποία, όπως ήδη αναφέρθηκε, εξυπηρετούσαν και επιβεβαίωναν τη σύνδεση του νέου ελληνικού κράτους με το ένδοξο αρχαιοελληνικό παρελθόν. Επομένως, τα πρώτα μουσεία της χώρας αντανακλούσαν τη σύνδεση αυτή με το παρελθόν, τη νεοκλασικιστική τάση της εποχής και την προβολή μιας εθνικής ταυτότητας σε απόλυτη αντιστοιχία με τους αρχαίους Έλληνες (Avgouli, 1994, σ.246). Στην πορεία, εμφανίζονται και άλλοι τύποι μουσείων, όπως τα βυζαντινά και στη συνέχεια, αναδύονται τα λαογραφικά, τα ιστορικά, τα ναυτικά και τα μουσεία έργων νεότερης τέχνης (Γκαζή, 1999, σ.43). Τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ού} αιώνα

εμφανίζονται τα πρώτα μουσεία μη αρχαιολογικού περιεχομένου, όπως η Εθνική Πινακοθήκη, το Βυζαντινό Μουσείο, το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης και το Μουσείο Μπενάκη (Avgouli, 1994, σ.247). Η ίδρυση των μουσείων αυτών σηματοδοτεί μια σημαντική αλλαγή για τα ελληνικά δεδομένα.

Σήμερα, η συζήτηση γύρω από το μουσείο και τον ρόλο που διαδραματίζει σε μία κοινωνία, εξακολουθεί να υπάρχει και να προβληματίζει τους επιστήμονες. Σύμφωνα με τον πιο πρόσφατο ορισμό που ψήφισε το 2022 στην Πράγα, η Έκτακτη Γενική Συνέλευση του ICOM (Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων) το Μουσείο

«είναι ένας μόνιμος, μη κερδοσκοπικός οργανισμός στην υπηρεσία της κοινωνίας, ο οποίος ερευνά, συλλέγει, συντηρεί, ερμηνεύει και εκθέτει τεκμήρια υλικής και άυλης κληρονομιάς. Ανοιχτά και προσβάσιμα, στο κοινό, χωρίς αποκλεισμούς, τα μουσεία προάγουν την ποικιλομορφία και την αειφορία. Λειτουργούν και επικοινωνούν με επαγγελματική δεοντολογία και με τη συμμετοχή των κοινοτήτων προσφέροντας ποικίλες εμπειρίες, με σκοπό την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία, τον αναστοχασμό και την διάδοση της γνώσης» (<https://www.icom-greece.gr>).

Στο πλαίσιο αυτό, το ICOM ως επίσημος φορέας, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των μουσείων και των πολιτικών που αυτά υιοθετούν, αλλά και στον σχηματισμό αντιλήψεων γύρω από το μουσείο. Η Διεθνής Επιτροπή CAMOC (International Committee for the Collections and Activities of Museums of Cities) είναι μέρος του ICOM και εστιάζει το ενδιαφέρον της στα «μουσεία των πόλεων» θεωρώντας τη λειτουργία τους σημαντική για την ερμηνεία του αστικού παρόντος και παρελθόντος.

1.3 Μουσείο πόλης- απαρχές και εξέλιξη

Το μουσείο πόλης, αυτός ο σχετικά σύγχρονος τύπος μουσείου που τις τελευταίες δεκαετίες έχει αλλάξει ριζικά τον παραδοσιακό ρόλο του, απασχολεί την επιστημονική κοινότητα και τις σύγχρονες κοινωνίες, καθώς συνδέεται άμεσα με αυτές. Πότε ξεκίνησε όμως η ιδέα του μουσείου πόλης, στην ιστορία των μουσείων;

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα οι μεγάλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες άρχισαν να εκσυγχρονίζονται και να υφίστανται μεταβολές (εκβιομηχάνιση, πολεοδομικές

αναπλάσεις, κατεδαφίσεις), οι οποίες θα άλλαζαν εντελώς την εικόνα της πόλης. Ως συνέπεια, δημιουργήθηκε η ανάγκη για διατήρηση της ανάμνησης της παλιάς πόλης που εξαφανιζόταν. Τα πρώτα Μουσεία Πόλης δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη και στη Βόρεια Αμερική (Johnson, 1995, σ.4). Συγκεκριμένα, η ιδέα για το πρώτο μουσείο πόλης στην Ευρώπη γεννήθηκε στις Βρυξέλλες το 1860, ενώ το ίδιο το μουσείο λειτούργησε το 1887. Παράλληλα, στο Παρίσι, ο βαρόνος Georges-Eugène Haussman υιοθέτησε το 1866 αυτήν την πρωτοπόρα ιδέα με στόχο να διατηρήσει τα απομεινάρια της πόλης από γειτονιές που κατεδαφίστηκαν, εξαιτίας του εκμοντερνισμού της. Έτσι, το 1866 το κτήριο του Hôtel Carnavalet αγοράστηκε από τον Δήμο του Παρισιού προκειμένου να στεγάσει το πρώτο μουσείο αφιερωμένο στην ιστορία της πόλης. Το Μουσείο άνοιξε τις πόρτες του στο κοινό το 1880, αποτελώντας ένα από τα πρώτα παραδείγματα μουσείου πόλης στην Ευρώπη. Μέσα από αυτή την πρωτοβουλία αναδείχθηκε σταδιακά ο όρος μουσείο πόλης (Albert, 2019, σ.14).

Αρχικά, η συλλογή αντικειμένων του παρελθόντος από κατεδαφίσεις των παλιών συνοικιών προέρχεται από αρχαιολογικές εταιρείες και άλλους παρόμοιους οργανισμούς. Βασικός στόχος των μουσείων πόλης τα πρώτα χρόνια ήταν η συλλογή αντικειμένων και εικόνων από τις παλιές πόλεις, ώστε να διασώσουν τις αφηγήσεις και τις μνήμες που κινδύνευαν να χαθούν. Φαίνεται ωστόσο, να μην ενδιαφέρονταν για την καταγραφή της ιστορίας και των αλλαγών που συνέβαιναν γύρω τους (Johnson, 1995, σ.4). Επρόκειτο δηλαδή για ένα αποθετήριο ιστορικής μνήμης χωρίς έναν πολυδιάστατο ρόλο. Μάλιστα, πολλοί ερευνητές ταύτιζαν τα μουσεία πόλης με τα ιστορικά μουσεία, καθώς η προσέγγισή τους γινόταν από αρχαιολογική και ιστορική ματιά. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό των μουσείων της εποχής είναι ότι οι συλλογές τους προέρχονταν κυρίως από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα της πόλης, τα οποία συχνά δώριζαν αντικείμενα αξίας, που όμως αντιπροσώπευαν ένα πολύ μικρό και συγκεκριμένο ποσοστό της πόλης και επομένως η πόλη ερμηνευόταν αναπόφευκτα, υπό το δικό τους πρίσμα. Τον 20^ο αιώνα οι επιμελητές των μουσείων αυτών προσπάθησαν να αποβάλουν την προηγούμενη εικόνα που είχε δημιουργηθεί, βάζοντας στο περιθώριο τα αντικείμενα αυτά. Ωστόσο, οι συλλογές αυτές αποτελούν βασικό στοιχείο των μουσείων πόλης, καθώς βοηθούν να φανεί η διαχρονική πορεία της πόλης και η ιστορική της συνέχεια στον χρόνο και γι' αυτό έχουν μεγάλη αποδοχή (Johnson, 1995, σ.5).

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και κυρίως στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, οπότε και συνέβαιναν οι μεγάλες αλλαγές στις πόλεις, τα μουσεία πόλης πολλαπλασιάστηκαν, ενώ η πλειονότητα των μουσείων δημιουργήθηκε από δημοτικές πρωτοβουλίες. Εντούτοις, όπως παρατηρεί ο Βρετανός αρχαιολόγος και διευθυντής μουσείων Max Hebditch στο άρθρο του «Museums about Cities», τα μουσεία πόλης τον 20^ο αιώνα ήταν πολύ λίγα συγκριτικά με τον μεγάλο αριθμό των πόλεων και τους ρυθμούς αστικοποίησης. Επιπλέον, παρατηρείται ένα γενικότερο κλίμα υποτίμησης των μουσείων πόλης σε σύγκριση με τα δημοφιλή αρχαιολογικά και τεχνολογικά μουσεία και μια σύγχυση των πολιτών σχετικά με την ταυτότητα και τον ρόλο του μουσείου πόλης. Αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στο γεγονός ότι για πολλές δεκαετίες τα μουσεία πόλης παρέμεναν αμετάβλητα, υπηρετώντας τον αρχικό παραδοσιακό τους ρόλο (Albert, 2019, σ.15). Παρόλα αυτά, τα μουσεία πόλης του 20^{ου} αιώνα βρίσκονταν σε μία μεταβατική φάση, κατά την οποία θέτουν τις βάσεις για μια πιο ανοιχτή, κοινωνικά ευαίσθητη και δυναμική μουσειολογική προσέγγιση (Hebditch, 1995, σσ.8-10). Στα τέλη του 20^{ου} αιώνα παρατηρείται διεθνώς ένα ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά και μια κοινωνική στροφή στον χώρο του πολιτισμού (Λεκάκης, 2020, σ.80). Το γεγονός αυτό δεν αφήνει ανεπηρέαστα τα μουσεία πόλης, πολλά από τα οποία μεταμορφώνονται και επαναπροσδιορίζουν τους στόχους και τις πρακτικές τους.

1.4 Το σύγχρονο μουσείο πόλης – η πόλη και οι πολίτες ως πρωταγωνιστές

Στη σύγχρονη εποχή, την εποχή της αστικοποίησης, της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογικής φρενίτιδας, τα μουσεία πόλης επιδιώκουν -και πολλά από αυτά καταφέρνουν- να αλλάξουν τον παραδοσιακό τους ρόλο με στόχο να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες και απαιτήσεις. Η νέα μουσειολογία επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στον κοινωνικό ρόλο και σκοπό των μουσείων και τοποθετεί στο επίκεντρο της έρευνας τον άνθρωπο, αμφισβητώντας τον παραδοσιακό ρόλο των μουσείων που επικεντρώνονταν αποκλειστικά σε μεθόδους, όπως η εκπαίδευση, η συντήρηση και η διοίκηση (Macdonald, 2006, σ.2).

Τα σύγχρονα μουσεία πόλης προσπαθώντας να ξεφύγουν από τον παραδοσιακό ρόλο των ιστορικών μουσείων εντάσσονται και αυτά στο ρεύμα της νέας μουσειολογίας που

έχει θέσει σύγχρονους στόχους τοποθετώντας στο επίκεντρο τον άνθρωπο (Simon, 2010, σσ.i-v). Στο πλαίσιο των παραπάνω νέων στόχων η μουσειακή αφήγηση λειτουργεί ως βασικός πυλώνας που διαμορφώνει την ταυτότητα του μουσείου, δίνοντας «φωνή» στα εκθέματα και συνδέοντάς τα με βιωμένες εμπειρίες των επισκεπτών. Πρόκειται δηλαδή για μια ολόκληρη εμπειρία και όχι για μια απλή παρουσίαση των γεγονότων (Bedford, 2001, σ.27). Άλλωστε, τα μουσεία και οι συλλογές τους αποτελούν μέρος της κοινωνίας και του υλικού πολιτισμού της και συνεπώς οφείλουν να αντανακλούν την πραγματικότητα και να οδηγούν στην καλύτερη κατανόηση του κόσμου (Pearce, 1999, σ. 49).

Ασφαλώς, τα μουσεία πόλης είναι αλληλένδετα με την ίδια την πόλη και την εξέλιξη της, τόσο τη χωρική, όσο και τη χρονική (Hebditch, 1995, σ.7). Το μουσείο εξάλλου είναι σήμερα μέρος του αστικού ιστού και λειτουργεί ως φορέας νοήματος και τοπόσημο. Χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα στη χώρα μας είναι το Μουσείο της Ακρόπολης, το οποίο λειτουργεί ως κατεξοχήν αστικό σύμβολο της πρωτεύουσας στη συνείδηση των ανθρώπων (Μούλιου, 2015, σ.10).

Αδιαμφισβήτητα, οι πόλεις του 21^{ου} αιώνα πρέπει να προσεγγιστούν ως ένα σύνθετο, πολύπλοκο και ετερογενές κοινωνικό και πολιτιστικό σύστημα, το οποίο συνεχώς μεταβάλλεται μέσα σε ένα ανταγωνιστικό σκηνικό, που προκαλεί πιέσεις σε όλους τους τομείς: οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς και πολιτιστικούς (Μούλιου, 2015, σ.4). Επομένως, τα μουσεία πόλης, ίσως περισσότερο από άλλα μουσεία, έχουν να αντιμετωπίσουν όλες τις σύγχρονες προκλήσεις, ενώ παράλληλα, καλούνται να επανεξετάσουν σε βάθος την ταυτότητα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και να τα επικοινωνήσουν με πιο ουσιαστικό και αποτελεσματικό τρόπο, μέσα από τις εμπειρίες που προσφέρουν στους επισκέπτες τους (Μούλιου, 2015, σ.8).

Η συμμετοχικότητα και η συμπερίληψη του κοινού σε δράσεις και πρωτοβουλίες είναι ένας από τους βασικότερους στόχους της σημερινής μουσειολογίας. Σκοπός του μουσείου είναι να εντάξει τους πολίτες στη λειτουργία του, όχι μόνο ως παθητικούς καταναλωτές αλλά και ως πραγματικούς συμμετέχοντες που θα έχουν τη δυνατότητα να συζητούν, να μοιράζονται και να δημιουργούν (Simon, 2010, σ.iii). Ταυτόχρονα, τα σύγχρονα μουσεία επιδιώκουν μια επικοινωνιακή πολιτική με στόχο να ξεφύγουν από την εσωστρέφεια αλλά και την αυστηρή και συντηρητική προσέγγιση του παρελθόντος.

Ειδικά το μουσείο πόλης λειτουργεί ως συνεκτικός δεσμός ανάμεσα στους πολίτες και διατρέχεται από την αντίληψη ότι μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην κοινωνικοπολιτιστική ένταξη ομάδων σε ποικιλόμορφες πόλεις (Albert, 2019, σ.16). Στο πλαίσιο των μουσείων πόλης, οι συμμετοχικές προσπάθειες ενισχύουν τη δημιουργία πολυεπίπεδων εμπειριών, με το μουσείο να λειτουργεί ως «γέφυρα» διαλόγου που συνδέει διαφορετικούς χρήστες και τοπικούς φορείς. Οι επισκέπτες και τα μέλη της κοινότητας αναλαμβάνουν ενεργούς ρόλους ως συνδημιουργοί, αφηγητές και ερμηνευτές του αστικού περιεχομένου. Με αυτόν τον τρόπο, το μουσείο δεν επιδιώκει την ομοιομορφία της εμπειρίας, αλλά τη διαμόρφωση ποικίλων και δυναμικών εμπειριών που προκύπτουν μέσα από τη συμμετοχή και τη συλλογική νοηματοδότηση της πόλης (Simon, 2010, σσ.1-5). Συνεπώς, το μουσείο πόλης λειτουργεί ή μπορεί να λειτουργήσει ως αστικό τοπόσημο χάρη στην αφήγηση της πόλης, αλλά και στην εμπειρία και στον κοινωνικό του ρόλο. Άλλωστε, η πόλη είναι ένας τόπος κοινών εμπειριών για τους κατοίκους της (Μούλιου, 2015, σ.10-12). Η μεγάλη πρόκληση είναι το εκάστοτε μουσείο πόλης να καταφέρει να απευθυνθεί και να τους συμπεριλάβει όλους: παλιούς κατοίκους, πρόσφατους μετανάστες, πρόσφυγες και επισκέπτες-τουρίστες. Με τον τρόπο αυτό το σημερινό μουσείο επιδιώκει να εξασφαλίσει την κοινωνική δικαιοσύνη, όχι προσφέροντας μια κοινή εμπειρία για όλους αλλά, παρέχοντας ισότιμη μέριμνα για όλες τις κοινωνικές ομάδες, χωρίς εμπόδια και διακρίσεις (O'Neill, 2006, σσ. 100-114).

Σύμφωνα και με τη σχετικά πρόσφατη συνεδρίαση του CAMOC το 2018, το μουσείο πόλης του 21^{ου} αιώνα μπορεί να λειτουργεί ως ένα κεντρικό σημείο γνώσης και έρευνας για την πόλη και την ιστορική της εξέλιξη σε σχέση και με το υπόλοιπο αστικό περιβάλλον. Επιπλέον, το μουσείο συγκεντρώνει, μελετά και παρουσιάζει στοιχεία από την υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά της πόλης προβάλλοντάς την με διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας, όπως εκθέσεις, εκπαιδευτικές δράσεις, εκδόσεις και περιηγήσεις στον αστικό χώρο. Με αυτόν τον τρόπο, το μουσείο συμβάλλει στην κατανόηση της πόλης, στη διατήρηση της μνήμης της και στην ανάδειξη του πολιτιστικού της αποθέματος, ενώ παράλληλα μπορεί να υποστηρίζει καινοτόμες πρακτικές και βιώσιμες μορφές πολιτιστικής και τουριστικής ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, το μουσείο πόλης αναδεικνύεται σε έναν ανοιχτό, συμμετοχικό χώρο διαλόγου και συνάντησης. Ένα σημείο συνάντησης όπου πολίτες, κάτοικοι, επισκέπτες και διαφορετικές κοινότητες συνδιαμορφώνουν αφηγήσεις για την πόλη και το μέλλον της.

Ως συνδεδετικός θεσμός μεταξύ πολιτισμού και εκπαίδευσης και ως κόμβος ενός ευρύτερου δικτύου πολιτιστικών χώρων, το μουσείο λειτουργεί την ίδια στιγμή σε τοπική και αστική κλίμακα, ενισχύοντας τη κοινωνική συνοχή, τη συμμετοχή στην αστική ζωή και την πολυφωνική κατανόηση της πόλης.

Η θεωρητικός των μουσείων Eilean Hooper-Greenhill ήδη το 2000 στο έργο της «Museums and the Interpretation of Visual Culture» αναφέρεται στον όρο post-museum, έναν τύπο μεταμουσείου δηλαδή, που δεν θα περιορίζεται στη στατική παρουσίαση αντικειμένων, αλλά θα αναγνωρίζει πολλαπλές ερμηνείες και θα δίνει έμφαση στη σχέση ανάμεσα στους επισκέπτες και τις κοινότητες.

1.5 Προφορική ιστορία- ένα σημαντικό και αναπόσπαστο κομμάτι των μουσείων πόλεως

Στο πλαίσιο των μουσείων πόλης, τα οποία επιδιώκουν να αποτυπώσουν την ιστορική εξέλιξη, την κοινωνική δυναμική και τις πολλαπλές ταυτότητες μιας κοινότητας, η ανάγκη για πολυφωνικές και συμμετοχικές αφηγήσεις καθίσταται ιδιαίτερα έντονη. Το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης, ως εν δυνάμει παράδειγμα μουσείου πόλης, επιχειρεί να αναδείξει την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της πόλης μέσα από τεκμήρια, μνήμες και εμπειρίες των κατοίκων της, αναγνωρίζοντας ότι η ιστορία της Αλεξανδρούπολης δεν μπορεί να αποδοθεί μόνο μέσα από τα επίσημα αρχεία ή τα υλικά αντικείμενα.

Πράγματι, οι προφορικές μαρτυρίες ως μέρος της αφήγησης ενός μουσείου αποτελούν σήμερα πολύ σημαντικό κομμάτι της σύγχρονης μουσειολογίας. Το σημερινό μουσείο επιδιώκει να εντάξει και να εμπλέξει τους πολίτες στη λειτουργία του και οι προφορικές μαρτυρίες ασφαλώς συμβάλλουν σε αυτήν την επιδίωξη, θέτοντας στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος τον άνθρωπό και τις εμπειρίες του. Ως συνέπεια, τις τελευταίες δεκαετίες το ενδιαφέρον για την προφορική ιστορία έχει αυξηθεί σημαντικά. Πολλοί επιστημονικοί κλάδοι έχουν στραφεί στην έρευνα της προφορικής ιστορίας και επιδιώκουν να την εντάξουν στο έργο τους. Η προφορική ιστορία διαφέρει σημαντικά από όλα τα υπόλοιπα ιστορικά τεκμήρια, γι' αυτό και χρειάζεται διαφορετική προσέγγιση από τους ερευνητές, καθώς πρόκειται για μια διαδραστική πρακτική, έναν γόνιμο διάλογο ανάμεσα στον ερευνητή και τον συνεντευξιζόμενο και την ερμηνεία που αυτός δίνει στα γεγονότα (Abrams, 2010, σσ.33-34).

Σύμφωνα με τον Paul Thompson, έναν από τους σημαντικότερους θεωρητικούς της προφορικής ιστορίας, μέχρι τον 20^ο αιώνα η ιστορική έρευνα δεν ασχολούνταν με τις βιωμένες εμπειρίες των ανθρώπων, αλλά η ιστορία έθετε στο επίκεντρο την πολιτική. Ακόμη και η τοπική ιστορία δεν ενδιαφερόταν για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων, αλλά εστίαζε την προσοχή στο διοικητικό κομμάτι. Παρά το γεγονός ότι αρχικά -κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980- διατυπώθηκαν επιφυλάξεις σχετικά με την αξιοπιστία των προφορικών μαρτυριών και την υποκειμενικότητα που ενδεχομένως παρουσιάζουν, οι ενστάσεις αυτές κάμφθηκαν όταν οι ιστορικοί που συμπεριέλαβαν στις έρευνες τους προφορικές μαρτυρίες εξήγησαν ότι αυτές δεν προσφέρουν πάντοτε ακριβείς πληροφορίες σχετικά με τα γεγονότα, όπως συμβαίνει με τις επίσημες γραπτές πηγές, αλλά συμβάλλουν σημαντικά στην κατανόηση του κλίματος της εποχής, καθώς και των σκέψεων, των συναισθημάτων και των εμπειριών των ανθρώπων που βίωσαν τα γεγονότα. (Herbert and Rodger, 2016, σσ.1-4). Σαφώς, η προφορική ιστορία μπορεί να ενισχύσει και να ζωντανέψει την αφήγηση συνδέοντας το ιστορικό γεγονός με το έκθεμα (Thompson, 2002, σ.42). Δίνει δηλαδή τη δυνατότητα στο κοινό, να κατανοήσει μέσα από μια ζωντανή αναπαράσταση την ίδια την ιστορία πίσω από το έκθεμα.

Καταλήγει λοιπόν κανείς στο συμπέρασμα ότι οι αφηγήσεις αυτές συχνά συμπληρώνουν και ολοκληρώνουν τη γραπτή ιστορία δίνοντας μια πιο σφαιρική εικόνα της εποχής και αντιπροσωπεύοντας ένα κομμάτι της κοινωνίας που συχνά βρίσκεται στην αφάνεια (Πεντάζου, 2016, σ.197). Άλλωστε, τα επίσημα ιστορικά αρχεία εκφέρουν τον λόγο της εξουσίας της εποχής και προβάλλουν την ιστορία από τη δική τους οπτική. Σε αντίθεση, η προφορική ιστορία αποτυπώνει μια πιο δίκαιη εκτίμηση του παρελθόντος, αφού δίνει φωνή στο ανώνυμο πλήθος και έτσι η ιστορία αποκτά ένα πιο δημοκρατικό και ρεαλιστικό χαρακτήρα, ενισχύοντας έτσι την αυτοπεποίθηση των παραγκωνισμένων κοινωνικών ομάδων (Thompson, 2002, σ.53). Επιπλέον, οι προφορικές μαρτυρίες μπορούν να αποτελέσουν και μία ξεχωριστή πηγή γνώσης που βασίζεται στη βιοματική εμπειρία και στο νόημα που οι «αφανείς» ήρωες δίνουν σε αυτήν (Πεντάζου, 2016, σ.110). Μέσα από την προφορική ιστορία, τις αφηγήσεις ανθρώπων που βρίσκονται σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες προβάλλεται ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας των σημερινών μουσείων.

Από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα, οι προφορικές μαρτυρίες άρχισαν να αξιοποιούνται συστηματικά από τα μουσεία (Πεντάζου & Μπούσχοτεν, 2016, σσ.37-38). Ιδιαίτερα τα μουσεία πόλης, λόγω του χαρακτήρα και της θεματολογίας τους,

ενσωματώνουν συχνά την προφορική ιστορία στη μουσειακή τους αφήγηση. Οι προφορικές πηγές μπορούν να προσφέρουν νέους τρόπους κατανόησης της αστικής ζωής, καθώς αποτυπώνουν τις εμπειρίες και τις καθημερινές πρακτικές των κατοίκων. Επιπρόσθετα, οι ιστορικοί που ερευνούν το αστικό περιβάλλον μπορούν να φωτίσουν κοινωνικά χαρακτηριστικά της πόλης που δεν είναι τόσο δημοφιλή. Για παράδειγμα, να εξετάσουν την ιστορία των μεταναστών της πόλης, τον ελεύθερο χρόνο της εργατικής τάξης, τις κοινωνικές διακρίσεις ανά τόπους και άλλα θέματα παρόμοιου χαρακτήρα. Μέσα από την προφορική ιστορία παρέχονται πληροφορίες για τις κοινωνικές συνθήκες και την καθημερινότητα στην πόλη από την οπτική των ίδιων των ανθρώπων που τις βίωσαν. Στο πλαίσιο της αστικής ιστορίας, οι προφορικές μαρτυρίες αναδεικνύουν ότι οι κάτοικοι δεν βιώνουν την πόλη παθητικά, αλλά συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση των νοημάτων που συνδέονται με το αστικό τοπίο, επενδύοντάς το με προσωπικές εμπειρίες, μνήμες και συμβολισμούς (Herbert, 2007, σ.1-4).

1.6 Μουσεία πόλης– δύο χαρακτηριστικά ελληνικά παραδείγματα

1.6.1 Μουσείο πόλης Αθηνών

Το πρώτο μουσείο στο οποίο θα γίνει μια σύντομη αναφορά είναι το Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών- Ίδρυμα Βούρου-Ευταξία, το οποίο εστιάζει την αφήγησή του στην εξέλιξη της Αθήνας κατά τους νεότερους χρόνους. Το Μουσείο ιδρύθηκε το 1973 και άνοιξε για το κοινό το 1980. Στεγάζεται σε δύο ιστορικά κτήρια στην οδό Παπαρηγοπούλου, από τα παλαιότερα της πρωτεύουσας. Κεντρικό ρόλο κατέχει το νεοκλασικό μέγαρο του Σταμάτη Δεκόζη Βούρου, γνωστό ως «Παλαιό Παλάτι», το οποίο υπήρξε κατοικία του βασιλικού ζεύγους Όθωνα και Αμαλίας την περίοδο 1836–1843 και συνδέεται άμεσα με την ιστορία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Το δεύτερο κτήριο, που διαμορφώθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα, συμπληρώνει τη μουσειακή αφήγηση, παρουσιάζοντας πτυχές του αστικού τρόπου ζωής στην Αθήνα του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα (<https://athenscitymuseum.gr/history/>).

Το Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα μουσείου πόλης, καθώς είναι αφιερωμένο στην ιστορική εξέλιξη και την αστική ταυτότητα της Αθήνας κατά τους νεότερους χρόνους. Είναι από τα πρώτα μουσεία στην Ελλάδα, τα οποία ασχολήθηκαν αποκλειστικά με την ιστορία και εξέλιξη μιας πόλης και ειδικότερα της πρωτεύουσας. Η αξιόλογη συλλογή που διαθέτει αποτελείται από 40.000

αντικείμενα από την ελληνική αρχαιότητα ως τον 21^ο αιώνα, όπως αρχαία αντικείμενα, βυζαντινά και μεταβυζαντινά κειμήλια, γλυπτά, νομίσματα και έργα τέχνης. Παράλληλα, σημαντικό μέρος των συλλογών αποτελούν αρχειακά τεκμήρια, όπως έγγραφα, χειρόγραφα, βιβλία, μουσικά κείμενα και φωτογραφικό υλικό. Στις συλλογές περιλαμβάνονται επίσης αντικείμενα καθημερινής ζωής και υλικού πολιτισμού, όπως έπιπλα, σκεύη, υφαντά, ενδύματα, πορσελάνες, κεραμικά και αντικείμενα μεταλλοτεχνίας, καθώς και ειδικότερες συλλογές, όπως γραμματόσημα, μουσικά όργανα και μέσα εγγραφής ήχου.

Πέρα από τη μόνιμη έκθεσή του, το Μουσείο αναπτύσσει πλούσια πολιτιστική δραστηριότητα, διοργανώνοντας τακτικά εκδηλώσεις, ομιλίες, παρουσιάσεις βιβλίων και περιοδικές εκθέσεις, ενώ παράλληλα υλοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα για διαφορετικές ομάδες κοινού (απευθυνόμενα κυρίως σε μαθητές και μαθήτριες). Η λειτουργία καφέ στον χώρο του Μουσείου, καθώς και η αξιοποίηση της εσωτερικής αυλής, ενισχύουν τη σύνδεση του Μουσείου με την καθημερινότητα των επισκεπτών και συμβάλλουν στη δημιουργία ενός ζωντανού πολιτιστικού χώρου μέσα στην πόλη.

Το Μουσείο Πόλης Αθηνών έχει αναπτύξει σύγχρονους και διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας με το κοινό του και αξιοποιεί σύγχρονες τεχνολογίες τόσο στον εκθεσιακό του χώρο όσο και στην ψηφιακή του παρουσία μέσω του ιστοτόπου του. Όσον αφορά την ψηφιακή του παρουσία, ο ιστότοπος του Μουσείου περιέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με την επίσκεψη στο Μουσείο και είναι εύκολη στη χρήση. Παρέχει δυνατότητες, όπως η εικονική περιήγηση, χρήση διαδραστικού χρονολογίου και ψηφιοποιημένα βιβλία από τη βιβλιοθήκη του μουσείου. Ταυτόχρονα, το Μουσείο είναι ενεργό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καθώς διατηρεί λογαριασμούς σε δημοφιλείς πλατφόρμες (Facebook, Instagram, Twitter).

1.6.2 Μουσείο πόλης Βόλου

Το Μουσείο της Πόλης του Βόλου είναι αφιερωμένο στην ιστορία και την εξέλιξη της πόλης και στεγάζεται στο κτήριο της πρώην καπναποθήκης Παπάντου, στα Παλιά του Βόλου. Η λειτουργία του ξεκίνησε το 2014 και αποτελεί έναν χώρο που συγκεντρώνει και παρουσιάζει τεκμήρια σχετικά με τη φυσιογνωμία και την ανάπτυξη της πόλης από την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό κράτος το 1881 έως σήμερα. Οι συλλογές του περιλαμβάνουν αντικείμενα, φωτογραφίες, αρχειακό υλικό και οπτικοακουστικά

τεκμήρια, πολλά από τα οποία προέρχονται από δωρεές κατοίκων της πόλης. Η μόνιμη έκθεση «Βόλος, 10+ ιστορίες», που εγκαινιάστηκε το 2019, παρουσιάζει πτυχές της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής ζωής του Βόλου, ενώ το Μουσείο φιλοξενεί επίσης περιοδικές εκθέσεις και πολιτιστικές δράσεις, συμβάλλοντας στην ανάδειξη της ιστορίας και της συλλογικής μνήμης της πόλης (<https://vmoc.gr/index.php/Id>).

Μία από τις βασικές καινοτομίες του Μουσείου είναι η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας και των προσωπικών μαρτυριών των κατοίκων, οι οποίες εμπλουτίζουν τη μουσειακή αφήγηση και επιτρέπουν την παρουσίαση της ιστορίας της πόλης μέσα από πολλαπλές οπτικές (Πεντάζου, 2016, σσ.200-201). Το Μουσείο της Πόλης του Βόλου έχει συλλέξει και αξιοποιεί 75 προφορικές μαρτυρίες κατοίκων της πόλης, οι οποίες συμβάλλουν, μέσα από την προσωπική τους οπτική, στην ανασύνθεση και κατανόηση του παρελθόντος. Παράλληλα, το Μουσείο αναπτύσσει δράσεις όπως ηχητικούς ιστορικούς περιπάτους, οι οποίοι βασίζονται στις αναμνήσεις ανθρώπων που έζησαν σημαντικά γεγονότα της πόλης, ενισχύοντας τη σύνδεση της ιστορίας με τον αστικό χώρο (<https://vmoc.gr/index.php/Id>).

Με τον τρόπο αυτό, το Μουσείο επιχειρεί να λειτουργήσει όχι μόνο ως χώρος έκθεσης αντικειμένων αλλά και ως χώρος συλλογικής μνήμης, όπου οι προσωπικές εμπειρίες των κατοίκων συμβάλλουν στην κατανόηση της ιστορίας και της ταυτότητας της πόλης. Μάλιστα, η συστηματική συλλογή των προφορικών μαρτυριών και η ενσωμάτωσή τους στο Μουσείο αποτελεί σημαντική καινοτομία για τα ελληνικά δεδομένα, διότι οι αφηγήσεις των κατοίκων δεν λειτουργούν συμπληρωματικά στα εκθέματα. Το ψηφιακό αρχείο προφορικών μαρτυριών είναι μέρος της συλλογής του Μουσείου και αποτελεί ένα ανοιχτό έκθεμα, ενθαρρύνοντας έτσι τους επισκέπτες να εμπλακούν, αφήνοντας τη δική τους ιστορία. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η επικοινωνιακή διάσταση της μαρτυρίας, αφού ο επισκέπτης δεν είναι μόνο παρατηρητής αλλά και δημιουργός. (Πεντάζου, 2016, σσ.208-209).

1.6.3 Μουσείο πόλης Άμστερνταμ

Ένα εξαιρετικό παράδειγμα καινοτόμου και σύγχρονου μουσείου πόλεως στην Ευρώπη είναι το μουσείο πόλης του Άμστερνταμ. Αυτό, ακολουθεί και εφαρμόζει τα πρότυπα της σύγχρονης μουσειολογικής προσέγγισης και στηρίζεται σε ένα συμμετοχικό και εξωστρεφές μοντέλο, το οποίο συνάδει με την πολυπολιτισμική ταυτότητα της πρωτεύουσας. Το Μουσείο ιδρύθηκε το 1926 αρχικά με την ονομασία Amsterdam

Historical Museum (Amsterdams Historisch Museum) και στεγάστηκε στο μεσαιωνικό κτήριο Waag. Το 1975 το Μουσείο μεταφέρθηκε στο ιστορικό κέντρο της πόλης στο συγκρότημα Burgerweeshuis και το 2011 μετονομάστηκε σε Amsterdam Museum. Σήμερα, το Μουσείο δραστηριοποιείται σε χώρους σε διάφορα μέρη της πόλης, όπως το Nieuw-West, το Zuidooost και το Noord, σε συνεργασία με πολλούς συνεργάτες του.

Το Μουσείο φιλοξενεί περισσότερα από 100.000 εκθέματα όπως, αρχαιολογικά ευρήματα, πίνακες ζωγραφικής, χαρακτηριστικά, χάρτες, φωτογραφίες, προσωπικά αντικείμενα και ψηφιακά τεκμήρια, τα οποία αποκαλύπτουν την ιστορία του Άμστερνταμ από τον Μεσαίωνα έως σήμερα. Παράλληλα, το Μουσείο επιδιώκει να διευρύνει τη συλλογή του και μέσα από την άυλη πολιτιστική κληρονομιά. Συλλέγει ιστορίες και μαρτυρίες των κατοίκων της πόλης μέσα από πρωτοβουλίες για συν-δημιουργία και συμμετοχικές πρακτικές. Για τον λόγο αυτό, ενθαρρύνει και άλλους να διηγηθούν τις δικές τους ιστορίες, δίνοντας όλο και μεγαλύτερη έμφαση στα παιδιά και τους νέους, σε μια προσπάθεια να μην αποκλείει καμία κοινωνική ομάδα. Διοργανώνει επίσης εκπαιδευτικά προγράμματα, ξεναγήσεις, διαλέξεις και συζητήσεις. Χαρακτηριστικό του Μουσείου είναι ότι χρησιμοποιεί συστηματικά τις νέες τεχνολογίες και το έργο του είναι πολυμεσικό, καθώς περιλαμβάνει τηλεοπτικά προγράμματα, podcast και ντοκιμαντέρ. Επιπλέον, το Μουσείο διαθέτει έναν πολύ σύγχρονο και εύκολο στη χρήση ιστότοπο καθώς επίσης και μία μεγάλη βάση ψηφιακών δεδομένων. Το μουσείο πόλης του Άμστερνταμ επιδιώκει να είναι ένας φορέας επικοινωνίας και διαλόγου ανάμεσα στους κατοίκους και τους επισκέπτες, ενώ παράλληλα μέσα από την υιοθέτηση σύγχρονων συμμετοχικών και βιώσιμων πρακτικών στοχεύει στην συμπερίληψη όλων των ομάδων και στην ανάδειξη του Μουσείου σε έναν πολιτιστικό φορέα με κοινωνικό χαρακτήρα και ενεργό ρόλο στην πόλη (<https://www.amsterdammuseum.nl/en/about-us>).

Κεφάλαιο 2

Μελέτη περίπτωσης : Το ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης

2.1 Ιστορικό μουσείο Αλεξανδρούπολης ίδρυση και εξέλιξη

Το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, επί της οδού Λεωφόρου Δημοκρατίας 335 και το οικόπεδο στο οποίο ανεγέρθηκε το κτήριο ήταν δωρεά του Υπουργείου Πολιτισμού. Το Μουσείο στεγάζεται σε ένα τριώροφο κτήριο 700 τ.μ. το οποίο κατάφερε να ανεγερθεί χάρη σε γενναιόδωρες δωρεές πολιτών και φορέων.

Αρχικά, το 1982, ιδρύεται ο Σύλλογος Αρχαιόφιλων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς του νομού Έβρου, ο οποίος συνδέεται άμεσα με τη δημιουργία και πορεία του Ιστορικού Μουσείου της πόλης. Οι πρώτοι πρόεδροι του Συλλόγου, Αθανάσιος Μανιάς και Γεώργιος Παναγιώτου, εξασφάλισαν σπουδαίες δωρεές και επιτέλεσαν σημαντικό έργο καταφέροντας την κατασκευή του κτηρίου, το οποίο ολοκληρώθηκε το 1995. Στην πορεία, ο πρόεδρος Γεώργιος Μηνόπουλος διεκδίκησε μεγάλη δωρεά από το ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, πέτυχε την ολοκλήρωση του κτηρίου και τελικά τη λειτουργία του Μουσείου. Στην επόμενη προεδρία, του αρχιτέκτονα Νικόλαου Πινάτζη, επιτυγχάνεται η εξασφάλιση πόρων μέσω Σύμβασης για την υλοποίηση του έργου "Δημιουργία Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης" μεταξύ Υπερνομαρχίας Έβρου-Ροδόπης, Νομαρχίας Έβρου και Δήμου Αλεξανδρούπολης. Έτσι, το 2011 εγκαινιάζεται η μόνιμη έκθεση του Μουσείου σχετικά με την ιστορία και την εξέλιξη της Αλεξανδρούπολης.

Τα επόμενα χρόνια εγκαινιάζεται και η δεύτερη μόνιμη έκθεση στον ημιώροφο, με τη ζωή των Σαρακατσάνων της Θράκης, συλλογή της λαογράφου Ελένης Φιλιππίδη. Οι εκθέσεις διαμορφώνονται μέσα από ένα πλούσιο σύνολο τεκμηρίων και κειμηλίων που έχουν προσφερθεί στο μουσείο. Το υλικό αυτό προέρχεται τόσο από ιδιώτες συλλέκτες όσο και από σημαντικούς δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, όπως το Ιστορικό Μουσείο Αθηνών, το Μουσείο Μπενάκη, το Αρχαιολογικό Μουσείο Κομοτηνής, το Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο και το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας, συμβάλλοντας στη συγκρότηση μιας ολοκληρωμένης παρουσίασης της τοπικής ιστορίας.

Τελικά, το 2013 ο Σύλλογος Αρχαιόφιλων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς του νομού Έβρου μετονομάζεται σε Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης. Από την ίδρυση του μέχρι και σήμερα το Μουσείο φιλοξενεί περιοδικές εκθέσεις, εκδηλώσεις, ομιλίες, παρουσιάσεις βιβλίων και δράματα σχετικά με τον πολιτισμό και την ιστορία του τόπου (<https://ismo.gr/index.php/history/>).

2.2 Μόνιμη έκθεση με την ιστορία των Σαρακατσάνων της Θράκης

Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω οι μόνιμες εκθέσεις στο Ιστορικό Μουσείο της πόλης είναι δύο. Η παρούσα εργασία θα ασχοληθεί με τη μόνιμη έκθεση της ιστορίας της Αλεξανδρούπολης, ωστόσο, πριν περάσουμε σε αυτήν, είναι χρήσιμη μια σύντομη αναφορά στη δεύτερη μόνιμη έκθεση, εκείνη της μεγάλης λαογράφου Ελένης Φιλιππίδη, που αφορά την ιστορία των Σαρακατσάνων της Θράκης. Η αναφορά αυτή κρίνεται απαραίτητη, καθώς η παρουσία των Σαρακατσάνων συνδέεται στενά με την κοινωνική και πολιτισμική διαμόρφωση της πόλης.

Η Αλεξανδρούπολη, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, είναι μια πόλη που διαμορφώθηκε μέσα από την παρουσία διαφορετικών πολιτιστικών και πληθυσμιακών ομάδων. Μία από αυτές που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ιστορία της πόλης και στη διαμόρφωση της ταυτότητάς της είναι οι Σαρακατσάνοι. Οι Σαρακατσάνοι, ένας πληθυσμός με ποιμενικό και νομαδικό χαρακτήρα, έχουν μακράιωνη ιστορία και η έρευνα για τη ζωή και την οργάνωσή τους παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον (κείμενο τοίχου). Η ένταξη της έκθεσης Φιλιππίδη στο Ιστορικό Μουσείο δεν λειτουργεί απλώς ως παράθεση λαογραφικού υλικού, αλλά ως υπενθύμιση της σημασίας αυτής της κοινότητας για την εξέλιξη της πόλης.

Ακόμη και σήμερα, οι Σαρακατσάνοι αποτελούν μια πολυπληθή κοινότητα στην Αλεξανδρούπολη, η οποία διατηρεί και επιχειρεί να προβάλλει την ιστορία της μέσα από δράσεις, όπως η διοργάνωση συνεδρίων και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Επιπλέον, ο πολιτιστικός σύλλογος Σαρακατσάνων έχει ισχυρή παρουσία στην πόλη, ενώ στην Αισύμη, λίγο έξω από την Αλεξανδρούπολη, λειτουργεί μουσείο Σαρακατσάνικης παράδοσης (<https://www.e-sarakatsanos.gr/mouseio-sarakatsanikis-paradosis/>). Για όλους αυτούς τους λόγους, η έκθεση με τους Σαρακατσάνους της Θράκης, σημαντικό κομμάτι του Μουσείου καθώς η ιστορία και η πολιτιστική τους παράδοση συνδέεται άμεσα με την ιστορία και την εξέλιξη της πόλης, λειτουργεί συμπληρωματικά προς τη

βασική μουσειολογική αφήγηση, προσφέροντας μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της τοπικής κοινωνίας.

Ανεβαίνοντας, λοιπόν στον ημιώροφο συναντά κανείς τη συλλογή της Φιλιππίδη, η οποία αποτελείται από τις ενδυμασίες των Σαρακατσάνων (κυρίως τις παναούλες, τις γυναικείες ποδιές των Σαρακατσάνων), από εκθέματα που μαρτυρούν τον τρόπο οργάνωσης και ζωής του νομαδικού αυτού λαού, καθώς επίσης και από έργα τέχνης των γυναικών. Τέλος, υπάρχουν κείμενα τοίχου με ιστορικά στοιχεία για τις δραστηριότητες των Σαρακατσάνων όπως επίσης και πληροφορίες σχετικά με την δωρήτρια Ελένη Φιλιππίδη, η οποία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη μεταπολεμική ζωή της πόλης και συνέβαλε καθοριστικά στη διάσωση και ανάδειξη της σαρακατσάνικης παράδοσης (<https://ismo.gr/index.php/history/>).

2.3 Η μόνιμη έκθεση με την ιστορία της Αλεξανδρούπολης

Περιγραφή και ανάλυση

Σε συνέχεια της έκθεσης του ημιώροφου, η οποία φωτίζει μια σημαντική πτυχή της τοπικής κοινωνικής ιστορίας, ο επισκέπτης οδηγείται στον πρώτο όροφο στη δεύτερη μόνιμη έκθεση του Μουσείου. Εκεί, η αφήγηση μετατοπίζεται από τη λαογραφική διάσταση στη συνολικότερη ιστορική εξέλιξη της Αλεξανδρούπολης, επιτρέποντας μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση της πόλης και των μετασχηματισμών της.

Η μουσειολογική αφήγηση αξιοποιεί τη χρονολογική ακολουθία. Ξεκινά από το παρελθόν του τόπου και παρουσιάζει τα «ίχνη ζωής παρελθόντος καιρού», όπως είναι και ο τίτλος της 1^{ης} ενότητας. Σε αυτήν, αποτυπώνονται γραπτώς ιστορικά στοιχεία από την αρχαιότητα. Η ευρύτερη περιοχή φαίνεται να κατοικείται από τα προϊστορικά χρόνια και ιδιαίτερα η περιοχή ανατολικά της Μάκρης αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους νεολιθικούς οικισμούς της Αιγιακής Θράκης του 6^{ου} αιώνα. Στα τέλη του επόμενου αιώνα μια σειρά από πόλεις (Μεσημβρία, Ζώνη, Σάλη, Δρυς, Ορθαγορία, Τέμπυρα, Χαράκωμα) ιδρύονται από Έλληνες αποίκους της Σαμοθράκης, για να αποτελέσουν εμπορικούς σταθμούς ή φρούρια. Οι Κίκονες και οι Σάιοι, γνωστά θρακικά φύλα, κατοικούσαν στην περιοχή και στην πορεία αφομοιώθηκαν ή μεταφέρθηκαν στην ενδοχώρα. Ο οικισμός με τη μακροβιότερη ιστορία είναι αυτός της Μάκρης, ο οποίος κατοικείται συνεχόμενα από τη Νεολιθική εποχή έως και σήμερα. Στην περιοχή και συγκεκριμένα στο σπήλαιο του Κύκλωπα, ήρθαν στο φως κεραμικά

προϊστορικά ευρήματα, αλλά και στην αρχαία πόλη βρέθηκαν ερείπια του τείχους, μέλη ναών και αγγεία. Με αυτόν τον τρόπο, η πρώτη ενότητα θέτει τα θεμέλια της αφήγησης, παρουσιάζοντας την περιοχή ως έναν χώρο με μακραίωνη και αδιάλειπτη ανθρώπινη παρουσία.

Στην υποενότητα που σχετίζεται με τα βυζαντινά και νεότερα χρόνια γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην Τραϊανούπολη και τη Μάκρη (περιοχές γύρω από την Αλεξανδρούπολη) που διαδραμάτισαν κομβικό ρόλο κατά τη βυζαντινή περίοδο. Σήμερα στην ευρύτερη περιοχή της Τραϊανούπολης σώζονται τμήματα των ιαματικών λουτρών και ένα τμήμα της Χάνας (ξενώνας ταξιδιωτών χτισμένος το 1375-85). Στην περιοχή της Μάκρης σώζεται η τρίκλιτη βασιλική της Αγίας Αναστασίας που χτίστηκε από τους κατοίκους τον 19^ο αιώνα. Τέλος, το σπήλαιο των Αγίων Θεοδώρων καθώς και τα σπήλαια του Άβαντα και του Πόταμου χρονολογούνται τη βυζαντινή εποχή. Η μετάβαση από την αρχαιότητα στη Βυζαντινή περίοδο γίνεται ομαλά, καθώς το Μουσείο επιδιώκει να αναδείξει τη συνέχεια και τις μεταμορφώσεις του τόπου μέσα στον χρόνο.

Η θεματική αυτή ενότητα του Μουσείου παρουσιάζεται μέσα από γραπτά κείμενα, φωτογραφικές λήψεις από ανασκαφικά ευρήματα και τους αρχαιολογικούς χώρους όπου αυτά βρέθηκαν. Επίσης, υπάρχουν φωτιζόμενες προθήκες που παρουσιάζουν αντίγραφα από τα ευρήματα, όπως ειδώλια, προτομές και αγγεία. Η επιλογή αυτών των εκθεσιακών μέσων ενισχύει την κατανόηση του επισκέπτη, προσφέροντας μια πιο άμεση και οπτική πρόσβαση στο παρελθόν.

Η δεύτερη θεματική έχει τίτλο «Μια πόλη γεννιέται» και αναφέρεται στις απαρχές της δημιουργίας της πόλης, ήδη από τη στιγμή που ονομαζόταν Δεδέαγατς. Σύμφωνα με την τοπική ιστορία η περιοχή οφείλει την ανάπτυξη της, αρχικά στη δημιουργία λιμανιού το 1860 και έπειτα στην κατασκευή σιδηρόδρομου, του οποίου οι εργασίες ξεκίνησαν το 1871. Το έργο αυτό προσέλκυσε πλήθος επαγγελματιών, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην περιοχή. Παράλληλα, η περιοχή φιλοξενούσε πλήθος Αινιτών, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν σε αυτήν κυρίως μετά την εκκένωση της Ανατολικής Θράκης. Ως αποτέλεσμα, η πόλη απέκτησε πολυπολιτισμικό χαρακτήρα. Στην πορεία, γίνεται μια σύντομη αναφορά στο όνομα της πόλης, την ιστορία και την εξέλιξη του από Δεδέαγατς σε Νεάπολη και τελικά σε Αλεξανδρούπολη. Η ενότητα αυτή λειτουργεί ως κομβικό σημείο της αφήγησης, καθώς παρουσιάζει τη μετάβαση από έναν μικρό οικισμό σε μια αναπτυσσόμενη πόλη με στρατηγική σημασία.

Προχωρώντας, η ενότητα «Πόλις με νέον ευρωπαϊκόν ρυθμόν» φωτίζει τη σχέση της πόλης με τον σιδηρόδρομο. Η Αλεξανδρούπολη οφείλει σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξή της στον σιδηρόδρομο που αποτέλεσε πόλο έλξης για πολλούς εμπόρους και επαγγελματίες. Έτσι, μετά την ολοκλήρωση του σιδηροδρόμου το 1872 και ιδιαίτερα μετά τη σύνδεση με τη Θεσσαλονίκη, η πόλη απέκτησε πλήθος μόνιμων κατοίκων. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια κατοχής της πόλης από τους Ρώσους, εφαρμόστηκε από αυτούς ρυμοτομικό σχέδιο με αποτέλεσμα το Δεδέαγατς να καταλήξει να είναι η πρώτη πόλη με ευρωπαϊκό σχέδιο σε τουρκικά εδάφη. Ακολουθεί η παρουσίαση των τοποσημών, όπως ο εμβληματικός Φάρος της πόλης που διαχρονικά αποτελεί σύμβολο της. Στην πορεία, γίνεται αναφορά στην επέκταση και τον πολεοδομικό σχεδιασμό, δίνοντας έμφαση στις αλλαγές που συνέβησαν μετά την ένταξη των προσφυγικών συνοικισμών στην πόλη το 1932, αλλά και αργότερα τις δεκαετίες του 1960-1970, όταν η πόλη μεταμορφώθηκε λόγω των πολυώροφων πολυκατοικιών. Η παρουσίαση της κάτοψης της πόλης εξυπηρετεί στην κατανόηση της επέκτασης και των πολεοδομικών αλλαγών στο πέρασμα των χρόνων. Η ενότητα αυτή αναδεικνύει την ταχεία αστική ανάπτυξη και τις νέες μορφές ζωής που διαμορφώθηκαν στην πόλη, προσφέροντας στον επισκέπτη μια ολοκληρωμένη εικόνα της νεότερης ιστορικής της πορείας.

Η θεματική αυτή παρουσιάζεται και πάλι μέσα από γραπτά κείμενα και φωτογραφίες της εποχής όπως επίσης και παλιούς χάρτες του νομού. Σε αυτά προστίθενται διάφορα εκθέματα από τον σιδηρόδρομο: τηλέφωνα του σιδηροδρομικού σταθμού, μέρος από τη σιδηροδρομική γραμμή, φανάρι, κροτίδες και σήμανση τέλους της αμαξοστοιχίας. Τα αντικείμενα αυτά λειτουργούν ως υλικά τεκμήρια της καθημερινότητας και της τεχνολογικής εξέλιξης, ενισχύοντας τη βιωματική διάσταση της έκθεσης.

Στο κέντρο της αίθουσας υπάρχει ένα διαδραστικός χάρτης της Αλεξανδρούπολης, όπου παρουσιάζονται διάφορα γνωστά σημεία της πόλης. Μνημεία, σχολεία, ναοί, στρατόπεδα, γνωστά δημόσια και ιδιωτικά κτήρια και περιοχές εμφανίζονται στον χάρτη με το πάτημα κουμπιών που βρίσκονται μπροστά στον επισκέπτη. Επιπλέον, στο σημείο αυτό βρίσκεται τοποθετημένος ένας επιδαπέδιος χάρτης της ευρύτερης περιοχής στον οποίο επισημαίνονται η Αλεξανδρούπολη και σημαντικές τοποθεσίες που βρίσκονται γύρω από αυτήν. Οι εγκαταστάσεις αυτές ασφαλώς εμπλουτίζουν την αφήγηση και κάνουν την επίσκεψη στο μουσείο πιο διαδραστική και συμμετοχική. Η χρήση διαδραστικών μέσων ενισχύει την εμπλοκή του κοινού και καθιστά την ιστορική πληροφορία πιο προσιτή και ελκυστική (Simon, 2010).

Η επόμενη θεματική ενότητα πραγματεύεται την απελευθέρωση και την εξέλιξη της πόλης ως μέρος του ελληνικού κράτους και δίνεται έμφαση στην εμπορική φυσιογνωμία της. Τονίζεται για ακόμη μια φορά ο κομβικός ρόλος του σιδηροδρόμου αλλά και του λιμανιού στα οποία οφείλεται και η ανάπτυξη της πόλης. Μέσα από φωτογραφίες της εποχής και προθήκες με αντικείμενα παρουσιάζονται οι βιομηχανικές δραστηριότητες των κατοίκων. Μια ζυγαριά παντοπωλείου, μια συσκευασία με τον γνωστό «χαλβά Θράκης», ένα τιμολόγιο, μια μηχανή ραπτικής, ένας κουμπαράς από το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και άλλα εκθέματα διηγούνται με σαφήνεια τη βιοτεχνική και εμπορική ιστορία της Αλεξανδρούπολης. Η ενότητα αυτή αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο η πόλη εντάχθηκε στο οικονομικό δίκτυο της εποχής και πώς οι κάτοικοί της διαμόρφωσαν μια νέα αστική ταυτότητα.

Στην πορεία της αφήγησης της πόλης προστίθεται η ενότητα που σχετίζεται με την περίοδο των πολεμικών γεγονότων στη χώρα, τον μεσοπόλεμο και την απελευθέρωση. Στην υποενότητα αυτή προβάλλονται σημαντικά πρόσωπα που διαδραμάτισαν βασικό ρόλο στην ιστορία, τόσο της χώρας, όσο και της πόλης.

Η αφήγηση της ιστορίας της πόλης συνεχίζει με ενότητες σχετικές με την οικονομική ζωή και το εμπόριο, την πολιτική και εκπαιδευτική ιστορία, την πνευματική ζωή, τις καθημερινές ασχολίες και τις τέχνες που άνθησαν στην πόλη. Με αυτόν τον τρόπο, η έκθεση διευρύνει σταδιακά το πεδίο της, περνώντας από τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα στις κοινωνικές και πολιτισμικές εκφάνσεις της καθημερινότητας.

Εντυπωσιακό κομμάτι αποτελεί η συλλογή φωτογραφιών που κοσμεί ολόκληρο τοίχο στο Μουσείο και αποτυπώνει στιγμές της καθημερινότητας στην πόλη. Το φωτογραφικό αυτό υλικό εμπλουτίζει τη μόνιμη έκθεση και συμπληρώνει με αποτελεσματικότητα τα κείμενα τοίχου που αναφέρονται στην κοινωνική ζωή της πόλης. Οι εικόνες λειτουργούν ως άμεσες μαρτυρίες του παρελθόντος, επιτρέποντας στον επισκέπτη να συνδεθεί βιωματικά με τις ιστορίες των ανθρώπων που έζησαν και διαμόρφωσαν την πόλη (Burke, 2001).

Επιπλέον, σημαντικό ρόλο στην έκθεση του Μουσείου διαδραματίζει και η προβολή των διάφορων εθνικών ομάδων που απάρτιζαν και απαρτίζουν ακόμη και σήμερα την πόλη. Φωτογραφίες, ταυτότητες και άλλα έγγραφα από Αινίτες, Εβραίους, Αρμένιους, Πόντιους, Μουσουλμάνους, Βούλγαρους, Σαρακατσάνους, Ευρωπαίους αποδεικνύουν τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της πόλης. Η παρουσία αυτού του υλικού

υπογραμμίζει τη διαχρονική συνύπαρξη διαφορετικών κοινοτήτων και αναδεικνύει την Αλεξανδρούπολη ως έναν χώρο πολιτισμικής συνάντησης και ανταλλαγής.

Σημαντική προσθήκη στο Μουσείο είναι η συλλογή προφορικών μαρτυριών από κατοίκους της πόλης. Ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να ακούσει τις μαρτυρίες καθισμένος κάτω από μια ηχητική «καμπάνα» που βρίσκεται στο κέντρο του πρώτου ορόφου. Οι μαρτυρίες αυτές προέρχονται από παλαιούς κατοίκους της πόλης που έχουν βιώσει γεγονότα που σημάδεψαν την πόλη και σημαντικές αλλαγές στο πέρασμα των χρόνων. Η ενσωμάτωση των προφορικών μαρτυριών προσδίδει στην έκθεση μια ζωντανή, ανθρώπινη διάσταση, καθώς οι αφηγήσεις αυτές μεταφέρουν προσωπικές εμπειρίες και συναισθήματα που δεν αποτυπώνονται στα γραπτά τεκμήρια (Abrams, 2010, σ.34). Παρακάτω εξετάζονται αναλυτικότερα οι προφορικές μαρτυρίες και η σημασία τους.

2.4 Παροχές στους επισκέπτες

Το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης προσφέρει αξιόλογες παροχές στους επισκέπτες του. Κατ' αρχάς, διαθέτει επίσημο ιστότοπο, πρόσφατα ανανεωμένο, που παρέχει απαραίτητες πληροφορίες. Ο επισκέπτης μπορεί να ενημερωθεί για τις ώρες λειτουργίας, την τοποθεσία, τις μόνιμες και τις περιοδικές εκθέσεις, τις δραστηριότητες που προσφέρονται για μαθητές και μαθήτριες (υπάρχει ξεχωριστό αρχείο με αναλυτική περιγραφή), καθώς επίσης μπορούν να πάρουν μια γεύση μέσα από φωτογραφικό υλικό για την επίσκεψή τους.

Κατά την επίσκεψη στο Μουσείο, στον ισόγειο χώρο υπάρχει γραμματεία από την οποία μπορεί κανείς να ενημερωθεί για την επίσκεψη και να προμηθευτεί το εισιτήριο του, το αντίτιμο του οποίου ανέρχεται στα τρία ευρώ (και 2 ευρώ το μειωμένο). Σημαντικό είναι επίσης ότι παρέχεται η δυνατότητα ξενάγησης από επαγγελματία. Επιπλέον, στο ισόγειο υπάρχει πωλητήριο και συγγράμματα σχετικά με την ιστορία της πόλης. Ο μεγάλος ισόγειος χώρος φιλοξενεί εκδηλώσεις, περιοδικές εκθέσεις, βιβλιοπαρουσιάσεις, σεμινάρια και ημερίδες καλώντας έτσι την τοπική κοινωνία να συμμετέχει ενεργά. Στον υπόγειο χώρο, ο οποίος δεν είναι επισκέψιμος, φυλάσσονται οι συλλογές, το αρχειακό υλικό και η πινακοθήκη του Μουσείου. Ακόμη, στο υπόγειο βρίσκεται η βιβλιοθήκη του μουσείου, η οποία είναι προσβάσιμη στο κοινό για επιστημονικές έρευνες. Το Μουσείο ως φορέας με κοινωνικό ρόλο και στόχο τη

συμπερίληψη έχει φροντίσει ώστε το κτήριο να είναι προσβάσιμο για όλους. Έτσι, διαθέτει ράμπες, ευρύχωρο ανελκυστήρα και χώρους υγιεινής με ειδικές προδιαγραφές για αναπήρους.

Τέλος, το Μουσείο ακολουθεί τις τάσεις της εποχής και διατηρεί λογαριασμούς σε δημοφιλείς πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Instagram) και επιπρόσθετα εμφανίζεται στη γνωστή τουριστική πλατφόρμα «Trip Advisor».

Αξίζει να γίνει ιδιαίτερη μνεία στη διοργάνωση των διεθνών επιστημονικών συνεδρίων που οργανώνει τα τελευταία χρόνια, το Ιστορικό Μουσείο σε συνεργασία με το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και τον Δήμο Αλεξανδρούπολης. Το Α΄ Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο πραγματοποιήθηκε με επιτυχία τον Οκτώβριο του 2021, ενώ το Β΄ τον Μάιο του 2026. Ο τίτλος του συνεδρίου είναι «Αλεξανδρούπολη: η ιστορία της πόλης και της περιοχής της» και αποτελεί μια καινοτόμο πρωτοβουλία για τα δεδομένα της περιοχής, καθώς είναι η πρώτη φορά που ένα επιστημονικό συνέδριο είναι αποκλειστικά αφιερωμένο στην έρευνα της ιστορίας της πόλης και της περιοχής της. Σύμφωνα με το ίδιο το Μουσείο «Στόχος του συνεδρίου είναι να συμβάλει στην επιστημονική έρευνα για την ιστορία της πόλης και της ευρύτερης περιοχής της, καθώς και στην ανάδειξη άγνωστων ως τώρα πτυχών της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής των ανθρώπων οι οποίοι τη δημιούργησαν και έζησαν σε αυτήν».

Μέσα από τη διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων και τη συνεργασία των πολιτιστικών φορέων επιτυγχάνεται η ανάδειξη της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς, ενισχύεται το ενδιαφέρον της τοπικής κοινωνίας και καλλιεργείται η συλλογική μνήμη. Ειδικότερα το Β΄ Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο προσφέρει πλήθος νέων δεδομένων για την ιστορία του τόπου μέσα από «περίπου 70 εισηγήσεις από καθηγητές πανεπιστημίων, κληρικούς, μεταδιδασκτορικούς ερευνητές, διδάκτορες και υποψήφιους διδάκτορες καθώς και τοπικούς ερευνητές». Ταυτόχρονα, το Συνέδριο είναι ανοιχτό προς το κοινό με μηδενικό κόστος συμμετοχής, γεγονός που προωθεί τις αρχές της συμπερίληψης και συμμετοχικότητας σύμφωνα με τη νέα μουσειολογία.

2.5 Συνεργασία με άλλα μουσεία και πολιτιστικούς φορείς

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το Μουσείο διοργανώνει συχνά περιοδικές εκθέσεις, ομιλίες και συνέδρια ακολουθώντας τις τάσεις και επιδιώξεις της νέας μουσειολογίας.

Έτσι συνεργάζεται με φορείς όπως: το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, οι Εφορείες Αρχαιοτήτων της χώρας, ο Δήμος Αλεξανδρούπολης και οι τοπικοί σύλλογοι. Επιπλέον, στο πλαίσιο περιοδικών εκθέσεων έχει συνεργαστεί με τα παρακάτω μουσεία το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης, το Ολυμπιακό Μουσείο Θεσσαλονίκης, το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης και το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού Θεσσαλονίκης. Η συνεργασία εκτείνεται και σε διάφορα ιδρύματα, φορείς και συλλόγους, όπως η Βουλή των Ελλήνων, το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, ο Δήμος Αλεξανδρούπολης, το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης, το Κέντρο Δημιουργικής Φωτογραφίας Θράκης, ο Σύλλογος Ερασιτεχνικής Αστρονομίας Θράκης, η Λέσχη Αλεξανδρουπολιτών και άλλοι φορείς (<https://ismo.gr/>).

2.6 Μουσειακή αφήγηση

Τα σύγχρονα μουσεία επιδιώκουν να επαναπροσδιορίσουν τους στόχους και τις πρακτικές των παραδοσιακών μουσείων του παρελθόντος. Σαφώς, η διαδικασία αυτή προϋποθέτει αλλαγές τόσο στη μουσειακή πολιτική όσο και στον τρόπο παρουσίασης των εκθεμάτων και της ιστορίας. Η πρόκληση σήμερα είναι τα μουσεία να αναπτύξουν μια ουσιαστική και άμεση σχέση με το κοινό, να γίνουν χώροι συμπεριληπτικοί και ανοικτοί προς κάθε κοινωνική ομάδα. Οφείλουν δηλαδή, να ξεπεράσουν τις τακτικές του παρελθόντος που ήθελαν τον επισκέπτη ως παθητικό θεατή που απορροφά «δεδομένα» (Μούλιου & Μπούνια, 1999, σ.57). Για όλους αυτούς τους λόγους, ο τρόπος που ένα μουσείο επιλέγει να παρουσιάσει τα εκθέματά του είναι πολύ σημαντικός και καθοριστικός για τη διαμόρφωση της εικόνας του στο κοινό και την ερμηνεία τους.

Τα αντικείμενα που εκτίθενται σε ένα μουσείο δεν λειτουργούν απλώς ως φορείς πληροφορίας, αλλά αποκτούν νόημα και συμβάλλουν στη διαμόρφωση ερμηνειών. Ωστόσο, τα αντικείμενα δεν έχουν σταθερή σημασία, αλλά η ερμηνεία τους εξαρτάται από πολλούς παράγοντες: το πλαίσιο της παρουσίασης, την αφήγηση και τις επιλογές (ή τις μη επιλογές) των επιμελητών. Εδώ προστίθεται και ο σημαντικός και αστάθμητος παράγοντας της προσωπικής εμπειρίας (Hooper-Greenhill, 2000, σ.103). Δηλαδή, ο κάθε επισκέπτης ερμηνεύει και αναλύει το έκθεμα με βάση τα δικά του βιώματα και

εμπειρίες. Στόχος των μουσείων άλλωστε είναι να δημιουργήσουν μέσα από την αφήγηση συνδέσεις ανάμεσα στα εκθέματα, τις εικόνες και τις ζωές και αναμνήσεις των επισκεπτών (Bedford, 2001, σ.30). Ειδικά στα μουσεία πόλης ο επισκέπτης συχνά βρίσκει μέσα στο μουσείο ένα κομμάτι που συνδέεται με το προσωπικό του βίωμα μέσα στην πόλη. Εν τούτοις, είναι απαραίτητο να κατανοήσει κανείς ότι το νόημα που παράγεται δεν προέρχεται αποκλειστικά από τον θεατή ή αποκλειστικά από το αντικείμενο. Το αποτέλεσμα, το νόημα δηλαδή είναι διαλογικό (προήλθε από έναν νοητό διάλογο ανάμεσα στο υποκείμενο και το αντικείμενο) (Hooper-Greenhill, 2000, σσ.117-118).

Όσον αφορά τα αντικείμενα μέσα σε ένα μουσείο, αυτά ερμηνεύονται εντελώς διαφορετικά από ένα κείμενο. Η εμπειρία του οπτικού είναι διαφορετική από αυτήν του του κειμένου. Η εμπειρία του οπτικού είναι ασφαλώς πιο ανοιχτή, ωστόσο είναι πιο δύσκολο να συζητηθεί (Hooper-Greenhill, 2000, σ.4). Σαφώς όμως η διακειμενικότητα μιας συλλογής, δηλαδή οι σχέσεις μεταξύ κειμένου και οπτικού υλικού είναι αυτή που οδηγεί στην ερμηνεία. Ο θεατής αντιστοιχίζει αυτό που βλέπει ή ακούει με προηγούμενες βιωμένες εμπειρίες που έχει αποθηκεύσει στη μνήμη του (Hooper-Greenhill, 2000, σ.116). Γενικότερα, τα μουσεία σήμερα βασίζονται στην θεωρία του κονστρουκτιβισμού (constructivism) και σε μία ανοιχτή επικοινωνία με το κοινό. Έτσι, ο επισκέπτης καλείται να ανακαλύψει μόνος του τα νοήματα της έκθεσης και να συμμετέχει ενεργά σε αυτήν. Στο πλαίσιο της κονστρουκτιβιστικής θεώρησης του μουσείου, την οποία υιοθετούν τα περισσότερα σύγχρονα μουσεία, οι επισκέπτες γίνονται ενεργά υποκείμενα και εμπλέκονται άμεσα με τα εκθέματα, αλλά και με τους υπόλοιπους επισκέπτες του μουσείου. Επιπλέον, το κοινό «κατασκευάζει» νοήματα και ανακαλύπτει αλήθειες, οι οποίες βασίζονται στις δικές του προηγούμενες εμπειρίες και επομένως δεν υπάρχει μια και μοναδική αλήθεια (Φιλιππουπολίτη, 2015, σσ.34-37).

Ασφαλώς, τα κείμενα στις μουσειακές εκθέσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, καθώς δεν είναι συμπληρώματα της έκθεσης και δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως τέτοια. Τα κείμενα αυτά αποτελούν οργανικό μέρος της έκθεσης και συνεπώς της μουσειακής αφήγησης και για τον λόγο αυτό χρειάζονται ιδιαίτερη αντιμετώπιση. Λειτουργούν δηλαδή ως μέσο επικοινωνίας μεταξύ μουσείου και επισκέπτη και συνεπώς, οφείλουν να είναι μέρος του μουσειολογικού και αρχιτεκτονικού σχεδιασμού από την αρχή (Γκαζή & Νικηφορίδου, 2005, σσ.2-3).

2.7 Μουσειακή αφήγηση στο Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης-Κριτική προσθήκη

Η μόνιμη έκθεση με την ιστορία της πόλης μελετήθηκε και συντάχθηκε μουσειολογικά και μουσειογραφικά από την εταιρεία Tetragon και συγκεκριμένα από την αρχιτέκτονα μηχανικό κα Ελένη Βρετζάκη. Ύστερα από μελέτη και αξιολόγηση των συνθηκών προέκυψε ως μουσειολογική επιλογή η αφήγηση της ιστορίας του τόπου μέσα από διάφορες θεματικές ενότητες. Συγκεκριμένα η ροή των θεματικών είναι η εξής:

1. Ίχνη ζωής παρελθόντος καιρού
2. Μια πόλη γεννιέται
3. Ντεντέ Αγκάτς, Ντεντέαγκατς, Δεδέαγατς, Νεάπολις, Αλεξανδρούπολη
4. Πόλις με νέον «ευρωπαϊκόν ρυθμόν»
5. Τοπόσημα της Αλεξανδρούπολης
6. Επεκτάσεις, εντάξεις, πολεοδομικές αλλαγές
7. Ανακαλύπτοντας την πόλη (διαδραστικός χάρτης)
8. Από την πολυεθνική κοινωνία στην νεοελληνική πόλη
9. Οικονομική ζωή-Παραγωγικές μονάδες-Εμπόριο
 - I. Σιδηρόδρομος- Λιμάνι
 - II. Το αεροδρόμιο
 - III. Τουρισμός- Ξενοδοχεία
 - IV. Βιομηχανίες- Βιοτεχνίες
 - V. Σύλλογοι- Σωματεία
 - VI. Εμπόριο- Καταστήματα
10. Ματιές στην πολιτική ιστορία της πόλης
 - I. Η απελευθέρωση- ο μεσοπόλεμος
 - II. Η κατοχή
 - III. Η μεταπολεμική περίοδος
11. Η ιστορία μέσα από τις εφημερίδες και τα έγγραφα
12. Η Αλεξανδρούπολη στα γραμματόσημα
13. Εκπαιδευτική ιστορία της πόλης
14. Πνευματική ζωή της πόλης
 - I. Από τη Λεονταρίδειο στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο

- II. Οι σπουδαίοι εκπαιδευτικοί της πόλης
 - III. Πολιτιστικά σωματεία, μορφές της πνευματικής ζωής
 - IV. Η ιερά Μητρόπολις Αλεξανδρούπολης
 - V. Ο τύπος της Αλεξανδρούπολης
15. Άρωμα πόλης στα γήπεδα, στους δρόμους, στις γιορτές
- I. Αθλητισμός- προσκοπισμός
 - II. Πλαζ και παραλίες
 - III. Η μουσική, το θέατρο και τα ασπρόμαυρα χρόνια
 - IV. Παγωτό καϊμάκ
 - V. Ανθεστήρια, βόλτες και ποδήλατα
16. Η Αλεξανδρούπολη της λογοτεχνίας και του μύθου

Η μουσειακή αφήγηση στην οποία στηρίζεται το Ιστορικό Μουσείο της Αλεξανδρούπολης οργανώνεται από το παρελθόν στο παρόν δίνοντας έμφαση στη συγκρότηση της πόλης και της τοπικής ταυτότητας. Υιοθετεί μια γραμμική–χρονολογική μουσειολογική αφήγηση, βασισμένη κυρίως σε αρχειακό υλικό, τεκμήρια και κείμενα ερμηνείας, τα οποία είναι σύντομα και κατανοητά. Η παρουσίαση της περιοχής ξεκινά από την προϊστορική εποχή και καταλήγει στη σύγχρονη ιστορία της πόλης. Ο επισκέπτης ανεβαίνοντας στον όροφο όπου εκτίθεται η συλλογή σχετικά με την ιστορία της Αλεξανδρούπολης ακολουθεί την χρονολογική παρουσίαση των γεγονότων που σημάδεψαν την πόλη. Η διαδρομή δηλαδή που ακολουθεί είναι προκαθορισμένη και συγκεκριμένη, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα για ελεύθερη περιήγηση στον χώρο, καθώς μια τέτοια επιλογή ενδεχομένως να έφερνε σε σύγχυση τον επισκέπτη, ο οποίος θα έχανε τη σειρά των γεγονότων. Δεν ευνοείται δηλαδή η ελεύθερη περιδιάβαση στο χώρο, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του κonstrουκτιβιστικού μουσείου (Φιλίππουπολίτη, 2015, σ.35).

Η προσέγγιση ακολουθεί τον «επίσημο» λόγο της ιστορίας, δίνοντας έμφαση στα γεγονότα και στη διαμόρφωση της πόλης μέσα στον χρόνο. Η συλλογή αντικειμένων συνοδεύεται από κείμενα τοίχου, τα οποία παρέχουν βασικές πληροφορίες για την ιστορία του τόπου. Τα κείμενα σε ένα μουσείο αποτελούν βασικό κομμάτι επικοινωνίας με το κοινό και οφείλουν να συνδέουν το έκθεμα με τον επισκέπτη. Στην ουσία, τα κείμενα τοίχου αποτελούν την κύρια μορφή ερμηνείας, όπως την ορίζει ο Freeman Tilden, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο το μουσείο μετατρέπει την πληροφορία σε νόημα για τον επισκέπτη. Σύμφωνα με τον Tilden τα κείμενα ερμηνείας έχουν σκοπό

να οδηγήσουν τον επισκέπτη σε μια δική του ερμηνεία των πραγμάτων και στην ανακάλυψη της αλήθειας μέσα από τη δική του θεώρηση. Επομένως, σκοπός των κειμένων δεν είναι η παθητική μετάδοση πληροφοριών, αλλά η πρόκληση του επισκέπτη να ανακαλύψει την αλήθεια και να διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες (Tilden, 1977, σσ.8-10).

Για να επιτελέσουν τα κείμενα ερμηνείας τον παραπάνω στόχο οφείλουν να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του κοινού. Πράγματι, τα κείμενα ερμηνείας στο ΙΣΜΟ είναι σαφή, κατανοητά και τοποθετημένα στρατηγικά, ώστε να διευκολύνεται ο επισκέπτης κατά την ανάγνωση. Εντούτοις τα κείμενα αυτά είναι γραμμένα μόνο στα ελληνικά. Συχνά, τα κείμενα δεν συνοδεύονται από αντικείμενα που εκτίθενται, αλλά από φωτογραφικό υλικό. Επιπρόσθετα, η αφήγηση βασίζεται σε τεκμήρια και είναι πληροφοριακή, δηλαδή επιδιώκει να μεταδώσει γνώσεις στον επισκέπτη, μέσα από ενσωματωμένα κομμάτια προφορικής ιστορίας και συμμετοχικών πρακτικών. Ωστόσο, υπάρχουν περιθώρια εμπλουτισμού και εκσυγχρονισμού της ερμηνείας, τα οποία θα αναλυθούν σε επόμενο κεφάλαιο.

2.8 Προφορική ιστορία στο Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης

Τα σύγχρονα μουσεία έχοντας επαναπροσδιορίσει τον ρόλο τους και ακολουθώντας τις νέες μουσειολογικές τάσεις εντάσσουν συχνά στις συλλογές τους τις προφορικές μαρτυρίες. Όπως ήδη έχει αναφερθεί παραπάνω, το Ιστορικό Μουσείο της Αλεξανδρούπολης έχει εντάξει στην αφήγησή του προφορικές μαρτυρίες, οι οποίες δίνουν κεντρική θέση στους ανθρώπους που βίωσαν την ιστορία της πόλης (Thompson, 2002, σ.31).

Οι μαρτυρίες αυτές προέρχονται από συνεντεύξεις γηγενών, οι οποίοι θίγουν θέματα που ξεκινούν πριν από την απελευθέρωση της πόλης έως και τη μεταπολεμική ζωή. Τα πρόσωπα που μιλούν είναι συνολικά πέντε, εκ των οποίων μόνο η μια γυναίκα. Στην πρώτη συνέντευξη, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1996 σε ραδιοφωνική εκπομπή, οι συνεντευξιαζόμενοι μιλούν για την απελευθέρωση της πόλης και τη μετονομασία της σε Αλεξανδρούπολη. Παράλληλα, αναφέρονται στον ρόλο του προσκοπισμού στην πόλη και αποτυπώνουν συναισθήματα και σκέψεις της εποχής.

Η επόμενη συνέντευξη του 1980 προέρχεται από κάποιον κάτοικο, ο οποίος υπηρέτησε ως λοχίας και περιγράφει κυρίως στρατιωτικά θέματα, ενώ αναφέρεται και σε θέματα κοινωνικής ζωής μετά την άφιξη των προσφύγων. Στην τρίτη συνέντευξη, οι συνεντευξιαζόμενοι μιλούν κατά βάση για την κοινωνική ζωή μεταπολεμικά, τις καθημερινές συνήθειες και ιστορίες των κατοίκων, καθώς επίσης τονίζονται και αντιλήψεις της εποχής. Στην τελευταία μαρτυρία από συνέντευξη του 2011 η συνεντευξιάζουσα υπογραμμίζει τη σημασία της Λεονταριδείου Σχολής και αναφέρεται στη βιομηχανική περιοχή της πόλης, αλλά και σε άλλα κομμάτια της ιστορίας. Οι προφορικές αυτές μαρτυρίες -με εξαίρεση την πρώτη- προέρχονται από συνεντεύξεις που πραγματοποίησε η ιστορικός Μαίρη Σεϊτάνη στο πλαίσιο έρευνας για την ένταξή τους στο Μουσείο.

Η πρωτοβουλία του Μουσείου να εντάξει στην αφήγησή του προφορικές μαρτυρίες είναι ιδιαίτερα σημαντική και ακολουθεί τις τάσεις της νέας μουσειολογίας. Ωστόσο, η ενσωμάτωση της προφορικής ιστορίας στην αφήγηση πρέπει να πληροί ορισμένες προϋποθέσεις προκειμένου να επιτύχει τον επικοινωνιακό και ερμηνευτικό στόχο της.

Στην προκειμένη περίπτωση, εντοπίζονται ορισμένες αδυναμίες ως προς τον τρόπο παρουσίασης του υλικού. Το ηχητικό αρχείο έχει συνολική διάρκεια μια ώρα χωρίς τη δυνατότητα παύσης ή επιλογής επιμέρους αποσπασμάτων από τον ακροατή. Οι συνεντεύξεις παρουσιάζονται διαδοχικά, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η εμπλοκή του επισκέπτη. Η ακρόαση πραγματοποιείται σε σταθερή εγκατάσταση κάτω από μια ηχητική «καμπάνα», γεγονός που εμποδίζει τον επισκέπτη να περιπλανηθεί στο χώρο ή να συνδέσει κάποιο έκθεμα με την μαρτυρία. Επιπλέον, οι μαρτυρίες δεν συνδέονται άμεσα με τα εκθέματα ή τα συνοδευτικά κείμενα, γεγονός που δυσχεραίνει την ομαλή ένταξή τους στο σύνολο της μουσειακής αφήγησης. Η παράθεση τους φαίνεται συμπληρωματική και δεν ενθαρρύνει τον επισκέπτη-ακροατή να εμπλακεί και ενδεχομένως να ταυτιστεί με αυτές. Συμπερασματικά, οι προφορικές μαρτυρίες, ενώ αποτελούν σημαντική προσθήκη στο Μουσείο, δεν εντάσσονται οργανικά μέσα στην αφήγηση και επομένως δεν αναδεικνύεται η σπουδαιότητά τους.

2.9 SWOT Ανάλυση

Η προτεινόμενη εξέλιξη του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης σε ένα σύγχρονο Μουσείο Πόλης δεν αφορά μόνο την ανανέωση της έκθεσης ή την προσθήκη νέων δράσεων, αλλά είναι σημαντικό να επαναπροσδιορίσει τον χαρακτήρα και την

αποστολή του φορέα. Για τον λόγο αυτό, στην παρούσα εργασία προτείνεται μια διαδικασία στρατηγικού σχεδιασμού, η οποία θα μπορούσε να καθορίσει τη μελλοντική πορεία και τον ρόλο του μουσείου μέσα στην πόλη.

Οι Kotler (2008) αντιμετωπίζουν τον στρατηγικό σχεδιασμό ως βασικό στοιχείο της λειτουργίας ενός μουσείου, καθώς μέσα από αυτόν εξετάζονται τόσο το εσωτερικό όσο και το εξωτερικό περιβάλλον του οργανισμού, οι ευκαιρίες, οι διαθέσιμοι πόροι και οι προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει. Στην περίπτωση του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης μια τέτοια ανάγκη συνδέεται άμεσα με την προτεινόμενη αλλαγή του χαρακτήρα και της αποστολής του. Η μετάβαση από ένα μουσείο με ιστορικό περιεχόμενο σε ένα σύγχρονο Μουσείο Πόλης προϋποθέτει τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου του, ώστε να μην περιορίζεται μόνο στη διατήρηση και παρουσίαση του ιστορικού παρελθόντος, αλλά να μπορεί να συνδέει την ιστορία με το παρόν της πόλης, την καθημερινότητα των κατοίκων, τη συλλογική μνήμη και τη σύγχρονη ταυτότητά της. Η επιλογή της αποστολής αποτελεί άλλωστε, ξεχωριστό στάδιο στον στρατηγικό σχεδιασμό των μουσείων, καθώς η αποστολή προσδιορίζει τον βασικό προσανατολισμό και τη μελλοντική στρατηγική του φορέα (Kotler et al., 2008, σσ. 83–93).

Με βάση τα παραπάνω, η ανάλυση SWOT που ακολουθεί χρησιμοποιείται ως εργαλείο αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης. Η εξέταση των δυνατών και αδύνατων σημείων του, σε συνδυασμό με τις ευκαιρίες και τις απειλές του εξωτερικού περιβάλλοντος, μπορεί να συμβάλει στον εντοπισμό των παραγόντων στους οποίους θα πρέπει να στηριχθεί η προτεινόμενη εξέλιξη, αλλά και εκείνων των προβλημάτων που χρειάζονται αντιμετώπιση. Επομένως, η SWOT ανάλυση δεν αποτελεί μια απλή καταγραφή χαρακτηριστικών του μουσείου, αλλά ένα εργαλείο που συνδέει την υφιστάμενη κατάσταση με τον στρατηγικό σχεδιασμό της μετάβασής του σε ένα σύγχρονο Μουσείο Πόλης.

Αντίστοιχο παράδειγμα αποτελεί το Μουσείο Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, το οποίο υιοθέτησε νέο Στρατηγικό Σχεδιασμό, ο οποίος αναγνωρίζει την ανάγκη να αναλάβει έναν σύγχρονο ρόλο και να εναρμονίσει τη λειτουργία του με τις νέες μουσειακές πρακτικές. Παράλληλα, ως βασική επιδίωξη τίθεται η πληρέστερη ένταξή του σε ένα σύγχρονο πλαίσιο λειτουργίας και η ενίσχυση της εξωστρέφειάς του προς το κοινό (Μουσείο Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών, 2016). Η προσέγγιση αυτή

παρουσιάζει ενδιαφέρον και για την περίπτωση του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης, καθώς και εδώ η προτεινόμενη αλλαγή δεν αφορά μόνο την ανανέωση της υφιστάμενης έκθεσης, αλλά έναν ευρύτερο επαναπροσδιορισμό του ρόλου και της σχέσης του Μουσείου με την πόλη και την κοινωνία της

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση SWOT ως εργαλείο που αξιολογεί το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον ενός μουσείου. Η μέθοδος αυτή είναι δημοφιλής για τη δημιουργία στρατηγικής marketing, ενώ φαίνεται να χρησιμοποιείται και στον τομέα της πολιτιστικής διαχείρισης για να εντοπίζει αδυναμίες, να προσδιορίζει ανάγκες και να βοηθά στη λήψη αποφάσεων. Συγκεκριμένα, η ανάλυση αυτή εξετάζει τα δυνατά σημεία του μουσείου (Strengths), τα αδύνατα σημεία (Weaknesses), τις ευκαιρίες (Opportunities) και τις απειλές (Threats). Οι δύο πρώτες κατηγορίες αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον του μουσείου, ενώ οι δύο τελευταίες το εξωτερικό περιβάλλον (Kotler et al, 2008, σσ.47-50).

Εσωτερικό περιβάλλον

1. Δυνατά σημεία του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης

- Βρίσκεται σε κεντρικό σημείο της πόλης και είναι εύκολα προσβάσιμο με τα πόδια και με την τοπική συγκοινωνία.
- Έχει αξιόλογο ιστορικό περιεχόμενο.
- Προσφέρει οικονομικό εισιτήριο.
- Παρέχει εκπαιδευτικά προγράμματα και δυνατότητα ξενάγησης.
- Διοργανώνει πολιτιστικές δράσεις.
- Συμπεριλαμβάνει στην αφήγηση προφορικές μαρτυρίες.

2. Αδύνατα σημεία του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης

- Έχει περιορισμένα και συχνά μη λειτουργικά και παρωχημένα τεχνολογικά μέσα.
- Δεν χρησιμοποιεί αρκετά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
- Δεν προσφέρει μια πλήρη εικόνα του Μουσείου στον ιστότοπό του.
- Στοχεύει σε περιορισμένο κοινό (κυρίως σε σχολικό κοινό).
- Δεν έχει μεγάλη οικονομική στήριξη, ώστε να έχει εκτενές στρατηγικό πλάνο.

- Υπάρχει μικρή σύνδεση με το παρόν της πόλης.
- Έχει περιορισμένο ωράριο λειτουργίας.

Εξωτερικό περιβάλλον

3. Ευκαιρίες

- Μπορεί να βελτιώσει τα ήδη υπάρχοντα τεχνολογικά μέσα και να προσθέσει νέα.
- Μπορεί να χρησιμοποιήσει πιο συστηματικά τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ώστε να αποκτήσει μεγαλύτερη αναγνωρισιμότητα.
- Μπορεί να εξελίξει την έκθεσή του, προσθέτοντας νέες θεματικές και να συνδεθεί πιο άμεσα με τη σημερινή εικόνα της πόλης
- Μπορεί να στοχεύσει σε περισσότερες ομάδες κοινού και να απευθυνθεί σε ντόπιους και τουρίστες.
- Μπορεί να γίνει ακόμα πιο συμμετοχικό και διαδραστικό.

4. Απειλές – κίνδυνοι

- Έχει περιορισμένο ωράριο λειτουργίας (Τρίτη – Σάββατο 10:30-14:30), αποκλείοντας εργαζομένους και ανθρώπους που έχουν ελεύθερο χρόνο τα απογεύματα.
- Υπάρχει περιορισμένη προβολή και διαφήμιση του πολιτιστικού οργανισμού.
- Πολλοί ντόπιοι και επισκέπτες δεν γνωρίζουν για το Μουσείο και το περιεχόμενό του.

Συμπερασματικά, η παραπάνω ανάλυση βοηθά στον εντοπισμό των δυνατών σημείων του Μουσείου, αλλά προβάλλει και τις αδυναμίες και τους κινδύνους που προκύπτουν και απειλούν τη βιωσιμότητα και τη μελλοντική του πορεία. Αξιοποιώντας τα συμπεράσματα της παραπάνω ανάλυσης, οι οργανισμοί μπορούν να οργανώσουν τον στρατηγικό σχεδιασμό τους. Παράλληλα, με βάση τις ευκαιρίες που προκύπτουν στον παραπάνω πίνακα, δίνεται η δυνατότητα οι προτάσεις ανάδειξης που θα αναλυθούν στο επόμενο κεφάλαιο να είναι περισσότερο στοχευμένες και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του μουσείου.

Κεφάλαιο 3

Προτάσεις για την ανάδειξη του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης

Τα μουσεία είναι οργανισμοί που οφείλουν να ακολουθούν τις εξελίξεις της κοινωνίας και να γίνονται μέρος αυτής. Οι προκλήσεις σήμερα είναι πολλές γι' αυτό και τα σύγχρονα μουσεία δεν επαναπαύονται, αλλά επιδιώκουν να εξελίσσονται και να επαναπροσδιορίζουν συνεχώς τους στόχους τους, ώστε να είναι οργανικό μέρος της κοινωνίας. Στην περίπτωση του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης, οι σύγχρονες προκλήσεις δεν παύουν να διαμορφώνουν τις νέες ανάγκες και να απαιτούν την υιοθέτηση πιο δυναμικών και συμμετοχικών προσεγγίσεων. Ασφαλώς, το Μουσείο και συγκεκριμένα η έκθεση με την ιστορία της πόλης αρθρώνεται μέσα από μια σύγχρονη μουσειολογική προσέγγιση, ωστόσο υπάρχουν ακόμη πολλοί τρόποι ανάδειξης και περιθώρια βελτίωσης όσο και ανάπτυξης.

Στο κεφάλαιο αυτό θα προταθούν τρόποι ανάδειξης του μουσείου με σκοπό να γίνει πιο συμπεριληπτικό και συμμετοχικό, να συνδεθεί ουσιαστικά με το κοινό του και την τοπική κοινωνία και να αποτελέσει ένα τοπόσημο για την πόλη, που θα αναδεικνύει την ιστορία της και παράλληλα θα είναι ένας χώρος μνήμης, αλλά και επικοινωνίας.

Η ανάγκη για νέο Θεσμικό Πλαίσιο

Η αλλαγή του χαρακτήρα του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης και η προτεινόμενη μετεξέλιξή του σε ένα σύγχρονο Μουσείο Πόλης προϋποθέτει τον επαναπροσδιορισμό του φορέα που θα έχει την ευθύνη της λειτουργίας του και κατ' επέκταση, του θεσμικού πλαισίου μέσα στο οποίο θα λειτουργεί. Το ζήτημα αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στην περίπτωση του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης, καθώς το μουσείο δημιουργήθηκε και εξακολουθεί να λειτουργεί υπό την ευθύνη του Συλλόγου Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας προτείνεται η ενίσχυση της σύνδεσης του Μουσείου με την τοπική αυτοδιοίκηση και ειδικότερα η διερεύνηση της δυνατότητας να αποτελέσει φορέα του Δήμου Αλεξανδρούπολης. Μια τέτοια επιλογή θα μπορούσε

να εξασφαλίσει μια πιο σταθερή θεσμική και διοικητική βάση για τη λειτουργία του, προσφέροντας λύση σε πολλές από τις αδυναμίες του Μουσείου. Παράλληλα θα ενίσχυε τον ρόλο του ως πολιτιστικού φορέα της ίδιας της πόλης. Η πρόταση αυτή δεν σημαίνει απαραίτητα την απομάκρυνση του Συλλόγου από τη λειτουργία του Μουσείου, αλλά θα μπορούσε να οδηγήσει σε ένα σχήμα συνεργασίας, στο οποίο ο Δήμος θα έχει ουσιαστικό θεσμικό και διοικητικό ρόλο, ενώ ο Σύλλογος θα συνεχίσει να συμβάλλει με την εμπειρία, τη γνώση και τη σχέση του με την τοπική κοινωνία.

Ένα αντίστοιχο παράδειγμα αποτελεί το Μουσείο της Πόλης του Βόλου, το οποίο εντάσσεται στο Δίκτυο Μουσείων του Δήμου Βόλου και λειτουργεί σε σύνδεση με τη Διεύθυνση Αρχείων, Μουσείων και Βιβλιοθηκών του Δήμου. Η επιλογή αυτή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την περίπτωση της Αλεξανδρούπολης, καθώς το Μουσείο Πόλης δεν αντιμετωπίζεται ως ένας απομονωμένος πολιτιστικός φορέας, αλλά ως μέρος ενός ευρύτερου δημοτικού πολιτιστικού σχεδιασμού.

Για τους παραπάνω λόγους, πριν από την εφαρμογή των προτάσεων, κρίνεται αναγκαίο να εξεταστεί το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί η προτεινόμενη μετεξέλιξη. Η σύνδεση του Ιστορικού Μουσείου με τον Δήμο Αλεξανδρούπολης θα μπορούσε να αποτελέσει, συνεπώς, το πρώτο και βασικό βήμα για τη διαμόρφωση ενός νέου μοντέλου λειτουργίας, αντίστοιχου με τον διευρυμένο ρόλο που καλείται να αναλάβει ως Μουσείο Πόλης.

Η ανάγκη προσέγγισης ενός νέου κοινού

Τα μουσεία σήμερα επιδιώκουν μέσα από νέες στρατηγικές προσέγγισης να διευρύνουν το κοινό τους, κινητοποιώντας νέες ομάδες ανθρώπων να τα επισκεφθούν. Η επικοινωνία και η συνεργασία με διαφορετικές κοινότητες δίνει στο Μουσείο την ευκαιρία να αναθεωρήσει την αφήγησή του, τις επιλογές και τους στόχους του και να κατανοήσει καλύτερα τις ανάγκες των επισκεπτών αλλά και του ίδιου του οργανισμού (Μουσούρη, 1999, σ.68). Παρόλα αυτά, το ερώτημα «γιατί οι άνθρωποι επιλέγουν να μην επισκέπτονται τα μουσεία;» παραμένει ανοικτό. Ασφαλώς, η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν είναι απλή και πολλές φορές χρειάζεται μεγαλύτερη διερεύνηση. Τα μουσεία μέσα από έρευνες κοινού προσπαθούν συχνά να απαντήσουν σε τέτοια ερωτήματα, τα οποία όμως απευθύνονται κυρίως στο κοινό και όχι στο μη κοινό. Σύμφωνα με την Marilyn G. Hood, Αμερικανίδα ερευνήτρια και σύμβουλο μουσείων, οι λόγοι που οι άνθρωποι δεν επισκέπτονται τα μουσεία είναι κυρίως ψυχογραφικοί και

όχι δημογραφικοί. Δεν σχετίζονται δηλαδή με την ηλικία ή το εισόδημα, αλλά με τις αξίες, τις απόψεις, τα ενδιαφέροντα και τον τρόπο που οι άνθρωποι θέλουν να διαθέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους. Με λίγα λόγια, οι άνθρωποι απορρίπτουν το μουσείο ή αδιαφορούν για αυτό, εξαιτίας της ατμόσφαιρας, της αίσθησης ότι είναι ξένοι χώροι γι' αυτούς και της αντίληψης ότι η επίσκεψη σε αυτά δεν θα τους προσφέρει μια θετική εμπειρία (Hood, 1991, σσ.18-23).

Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι τα μουσεία οφείλουν να ακούσουν και τις «εξωτερικές φωνές» των ανθρώπων που δεν επισκέπτονται τα μουσεία, ώστε να ανακαλύψουν τα κίνητρά τους και να αναπτύξουν προγράμματα προσέγγισης σχεδιασμένα με βάση τις ανάγκες του νέου εν δυνάμει κοινού. Επιπλέον, είναι σημαντικό τα προγράμματα αυτά να αποτελούν οργανικό μέρος του μουσείου και να εντάσσονται στη στρατηγική του (Μουσούρη, 1999, σσ.67-68).

3.1 Η τεχνολογία, αναπόσπαστο κομμάτι των σύγχρονων μουσείων

Στον αιώνα που διανύουμε η τεχνολογία έχει γίνει βασικός πυλώνας της καθημερινότητας και αναπόσπαστο κομμάτι σε πλήθος επιστημονικών πεδίων. Τα μουσεία σήμερα ενσωματώνουν στην αφήγησή τους τεχνολογικά μέσα που βοηθούν στην κατανόηση της ιστορίας και στη διάδραση με το κοινό και ιδιαίτερα με τους νέους.

Το ΙΣΜΟ έχει ενσωματώσει με τη σειρά του οπτικοακουστικά μέσα που βοηθούν το κοινό κατά την επίσκεψή του. Συγκεκριμένα, διαθέτει επτά οθόνες (υπολογιστή) στις οποίες προβάλλονται φωτογραφίες της κάθε ενότητας, με τις αντίστοιχες λεζάντες, στα ελληνικά και στα αγγλικά. Επιπλέον, στην τελευταία ενότητα « Αλεξανδρούπολη της λογοτεχνίας και του μύθου» υπάρχουν ακουστικά στα οποία ο επισκέπτης μπορεί να ακούσει τους συγγραφείς (Ξανθούλης, Κλήμης, Σταυρίδης) να διαβάζουν αποσπάσματα από τα έργα τους, μέρος των οποίων παρουσιάζεται στα κείμενα τοίχου. Ωστόσο, κατά την επίσκεψή μου στο Μουσείο διαπίστωσα ότι μόνο τέσσερις από τις οθόνες αυτές λειτουργούν και μάλιστα αυτές ενεργοποιούνται ύστερα από συνεννόηση με το προσωπικό. Όσον αφορά το ηχητικό αρχείο της τελευταίας ενότητας υπήρξε ενημέρωση ότι αυτό δεν λειτουργεί προσωρινά.

Στα μέσα περίπου της έκθεσης έχει τοποθετηθεί διαδραστικός χάρτης με σημαντικά κτήρια και τοπόσημα της πόλης. Η λειτουργία του βασίζεται στις φωτεινές ενδείξεις

που εμφανίζονται στην εκάστοτε τοποθεσία με το πάτημα ενός κουμπιού από τον επισκέπτη. Παράλληλα, η οθόνη που βρίσκεται στο ίδιο σημείο προβάλλει φωτογραφίες από την επιλεγθείσα τοποθεσία. Η προσθήκη ενός τέτοιου τεχνολογικού μέσου ασφαλώς εμπλουτίζει την αφήγηση και εμπλέκει το κοινό. Πάρα ταύτα, υπάρχουν αρκετές τοποθεσίες στον χάρτη οι οποίες δεν έχουν εμπλουτιστεί ακόμη με φωτογραφικό υλικό.

Ασφαλώς, ο ρυθμός με τον οποίο εξελίσσονται τα ψηφιακά μέσα είναι φρενήρης και δεν είναι πάντοτε εφικτό να ακολουθούνται οι νέες τάσεις. Άλλωστε τα προβλήματα που προκύπτουν στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού των τεχνολογικών μέσων είναι πολλά: περιορισμένοι οικονομικοί πόροι, έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, πολλές τεχνολογίες θεωρούνται ξεπερασμένες ή ασύμφορες στη συντήρηση, με αποτέλεσμα την εγκατάλειψή τους (Nikolaou, 2024, σσ.1784-1800). Εντούτοις, είναι απαραίτητη η συστηματική συντήρηση, η αναβάθμιση και πιθανόν ο επανασχεδιασμός των τεχνολογικών υποδομών του Μουσείου. Πρωταρχική ανάγκη είναι η συντήρηση των υπάρχοντων μέσων και η εξασφάλιση της συνεχούς λειτουργίας τους. Συμπληρωματικά, θα μπορούσε να εξεταστεί η ανανέωση του περιεχομένου τους, με σκοπό να γίνει πιο σύγχρονο και να καλύπτει τις ανάγκες διαφορετικών ομάδων κοινού.

Για παράδειγμα, θα ήταν χρήσιμο να προβάλλονται στις οθόνες, πέρα από φωτογραφικό υλικό και βιντεοπροβολές με συνεντεύξεις των ανθρώπων του τόπου που προέρχονται από διαφορετικές εθνοτικές ομάδες. Τέτοιο υλικό θα μπορούσαν να αποτελέσουν οι συνεντεύξεις της ομάδας ART TRACES που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του εικαστικού δρώμενου «τίνος είσαι;», το οποίο εντάσσεται στο πρόγραμμα 2021 του θεσμού «Όλη η Ελλάδα ένας Πολιτισμός» του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Οι συνεντεύξεις- μαρτυρίες προέρχονται από ανθρώπους που αποτελούν την 3^η και 4^η γενιά των ανθρώπων που δημιούργησαν την πόλη (<https://www.arttraces.org/index.php/el/projects/tinos-ise>). Οι μαρτυρίες αυτές όχι μόνο θα μπορούσαν να εμπλουτίσουν τις ήδη υπάρχουσες, αλλά να συνδεθούν και ουσιαστικά με τη σύγχρονη συλλογική ταυτότητα της Αλεξανδρούπολης, καθώς οι συμμετέχοντες είναι σημερινοί κάτοικοι της πόλης. Μέσα από αυτές ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να προσεγγίσει διαφορετικές κοινωνικές και πολιτισμικές ομάδες, να κατανοήσει τα βιώματά τους και σε ορισμένες περιπτώσεις να ταυτιστεί με αυτές και να διαμορφώσει την δική του ερμηνεία και την ατομική του ταυτότητα.

Αδιαμφισβήτητα, οι προφορικές μαρτυρίες είναι σήμερα σημαντικό κομμάτι του ΙΣΜΟ, ωστόσο θα ήταν ιδανικό να αποτελούν οργανικό μέρος της αφήγησης. Θα μπορούσαν δηλαδή, να ενσωματωθούν στη μόνιμη έκθεση του Μουσείου, έτσι ώστε να συνοδεύουν τα εκθέματα και τα ερμηνευτικά κείμενα. Για παράδειγμα, η αξιοποίηση σύντομων αποσπασμάτων δίπλα σε επιλεγμένα σημεία της έκθεσης (μέσω οθονών, ακουστικών ή QR codes) θα έκανε πιο βιωματική και κατανοητή την εμπειρία του επισκέπτη, ενώ παράλληλα θα συνέδεε το έκθεμα με μια βιωμένη εμπειρία (Hooper-Greenhill, 2000, σσ.1-18).

Επιπρόσθετα, όσον αφορά τις προφορικές μαρτυρίες, οι ήδη υπάρχουσες είναι ασφαλώς πολύτιμες. Μολαταύτα, θα ήταν χρήσιμο να γίνει μία ανανέωση του αρχείου, με προσθήκη νέων μαρτυριών, όπως στην περίπτωση του Μουσείου Πόλης του Βόλου, το οποίο διαθέτει 75 προφορικές μαρτυρίες, οι οποίες αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της έκθεσης.

3.1.1 Τεχνητή Νοημοσύνη- απειλή ή αναγκαιότητα;

Σε αυτό το σημείο, είναι σημαντικό να αναφερθεί κανείς σε ένα νέο τομέα που έχει εισέλθει στις ζωές των ανθρώπων και αποτελεί μέρος της καθημερινότητας. Η Τεχνητή Νοημοσύνη (Artificial Intelligence) απέκτησε τα τελευταία χρόνια μεγάλη αναγνώριση και φαίνεται να επηρεάζει όλους τους επαγγελματικούς και επιστημονικούς τομείς, με ό,τι συνεπάγεται αυτό. Φυσικά, ο χώρος των μουσείων δεν αποτελεί εξαίρεση. Η εμφάνιση της Τεχνητής Νοημοσύνης αδιαμφισβήτητα μπορεί να προσφέρει στη λειτουργία και οργάνωση των μουσείων και ειδικότερα να διευκολύνει τους επαγγελματίες σε τομείς όπως η προσέλκυση των επισκεπτών, η διοργάνωση εκθέσεων ακόμη και η συντήρηση των εκθεμάτων. Με την ορθή χρήση της δίνεται η δυνατότητα στα μουσεία να αλληλεπιδράσουν με τους επισκέπτες μέσα από μια σειρά εφαρμογών Τεχνητής Νοημοσύνης που στοχεύουν στην εξατομίκευση των εμπειριών των επισκεπτών (Corsini et al, 2025, σσ.1-3). Για παράδειγμα, μέσω της δημιουργίας chatbots βασισμένων στην Τεχνητή Νοημοσύνη μπορούν να προταθούν εξατομικευμένες διαδρομές στις εκθέσεις. Επιπλέον, μέσα από την ανάλυση δεδομένων συμπεριφοράς των επισκεπτών το μουσείο μπορεί να αναθεωρήσει και να βελτιώσει τη διάταξη των εκθέσεων. Ακόμη μπορεί να συμβάλλει στην προσβασιμότητα και στο «άνοιγμα» του μουσείου στο κοινό, στη βιωσιμότητα και την αειφορία. Σαφώς, η Τεχνητή Νοημοσύνη μπορεί να είναι χρήσιμη για τη λειτουργία ενός μουσείου και

ιδιαίτερα ενός μουσείου που επιδιώκει να εξελίσσεται και να ακολουθεί τη σύγχρονη πραγματικότητα. Παρακάτω θα προταθούν διάφοροι τρόποι ανάδειξης του ΙΣΜΟ μέσα από εφαρμογές που χρησιμοποιούν την Τεχνητή Νοημοσύνη.

Ωστόσο, είναι γεγονός πως η χρήση της εγείρει πλήθος ερωτημάτων και προβληματισμών τόσο από την κοινωνία όσο και από τον μουσειακό τομέα. Οι προβληματισμοί αυτοί αφορούν κυρίως ηθικά ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με την εξουσία, την κλιματική κρίση, την πρόσβαση και την ανισότητα και ζητήματα που αφορούν την προστασία προσωπικών δεδομένων (Nikolaou, 2024, σσ.1795-1796). Η πρόκληση εδώ είναι τα μουσεία να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά όλα τα ζητήματα, ώστε να μπορέσουν να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που προσφέρει η Τεχνητή Νοημοσύνη.

3.2 Εφαρμογές μέσα στο μουσείο

Οι χώρο- ευαίσθητες εφαρμογές, δηλαδή οι εφαρμογές που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για ορισμένους χώρους, σαφώς κάνουν την εμπειρία της επίσκεψης πιο ελκυστική και συμμετοχική (Γιαννούτσου, 2015, σ.227). Το ΙΣΜΟ στο πλαίσιο αυτά έχει ενσωματώσει Ετικέτες Γρήγορης Ανταπόκρισης στις περισσότερες ενότητες που παρουσιάζει. Το κοινό έχει τη δυνατότητα να σκανάρει με την κάμερα του κινητού του την ετικέτα η οποία θα τον παραπέμψει στην εφαρμογή Proxi Tours, μέσω της οποίας μπορεί να ακούσει ή να διαβάσει πληροφορίες για την εκάστοτε ενότητα. Το περιεχόμενο της αφήγησης ταυτίζεται με το κείμενο τοίχου που βλέπει μπροστά του ο επισκέπτης.

Η αξιοποίηση της τεχνολογίας πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να εμπλέκει το κοινό και να το προτρέπει να συμμετέχει ενεργά στο μουσείο ακόμη και να συνδιαμορφώνει την αφήγηση μαζί του. Ασφαλώς, υπάρχει μια τεράστια ποικιλία από εφαρμογές και ψηφιακά εργαλεία που μπορούν να αξιοποιηθούν για την καλύτερη επικοινωνία του μουσείου με το κοινό, αλλά η επιλογή τους, εξαρτάται από τον στόχο και το κοινό του κάθε οργανισμού. Άλλωστε, δεν υπάρχει μόνο ένα μοντέλο συμμετοχής για όλα τα μουσεία (Simon, 2010, σσ.184-185). Οι χώρο- ευαίσθητες εφαρμογές όπως ειπώθηκε και παραπάνω, είναι πράγματι, ένας σύγχρονος και αποτελεσματικός τρόπος συμμετοχής και εμπλοκής των επισκεπτών στο μουσείο, διότι δεν απαιτεί ειδικό εξοπλισμό, αλλά μπορεί να γίνει μέσω των κινητών συσκευών που

η πλειονότητα του κοινού διαθέτει σήμερα (Γιαννούτσου, 2015, σ.232-245). Για παράδειγμα, το ΙΣΜΟ θα μπορούσε να δημιουργήσει ψηφιακά εργαλεία, όπως παιχνίδια διάδρασης, ψηφιακές αφηγήσεις, κουίζ και ερωτηματολόγια που θα ενθαρρύνουν το κοινό να συμμετέχει και να βιώνει μια πιο εξατομικευμένη πολιτιστική εμπειρία.

3.3 Έξω από το μουσείο

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι οι φορείς να επικοινωνούν με τους επισκέπτες όχι μόνο κατά την επίσκεψή τους στον μουσειακό χώρο αλλά και έξω από αυτόν, πριν ή μετά την επίσκεψη. Αναμφίβολα, κάθε φορέας οφείλει να έχει ένα σύγχρονο και εύκολο στη χρήση ιστότοπο ο οποίος θα δίνει απαραίτητες πληροφορίες στο κοινό (τοποθεσία, αντίτιμο εισιτηρίου, θεματικές, στόχους κ.α.). Παρ' όλα αυτά, αυτό δεν είναι από μόνο του αρκετό. Ο ιστότοπος θα πρέπει να πληροφορεί το κοινό για όλα τα δρώμενα και να είναι συνεχώς ενημερωμένος, αλλά παράλληλα οφείλει να δημιουργεί και μια διαλογική σχέση μαζί του. Μέσα από πλήθος δραστηριοτήτων και δυνατοτήτων μπορεί να γίνει ευρέως γνωστό και να εμπλέκει το κοινό.

Στην περίπτωση του ΙΣΜΟ που πρόσφατα ανανέωσε τον διαδικτυακό του ιστότοπο, εξακολουθούν να υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης. Καταρχάς, είναι απαραίτητο να προστεθούν νέες φωτογραφίες από τους χώρους των μόνιμων εκθέσεων, καθώς έχουν υπάρξει βασικές αλλαγές, βελτιώσεις και προσθήκες από τη λήψη των αναρτημένων φωτογραφιών. Επιπλέον, είναι ωφέλιμο να σχεδιαστούν εφαρμογές οι οποίες θα εμπλουτίζουν την επίσκεψη. Λόγου χάρη, η ψηφιοποίηση των εκθεμάτων του μουσείου θα έδινε τη δυνατότητα στο κοινό να γίνει ενεργός χρήστης της πληροφορίας. Επιπρόσθετα, θα εξυπηρετούσε στην ταξινόμηση και τεκμηρίωση των μουσειακών αντικειμένων. Είναι σημαντικό να διασαφηνιστεί ότι με τον όρο ψηφιοποίηση των εκθεμάτων δεν εννοείται απλώς η φωτογράφιση και η αρχειοθέτηση των αντικειμένων, αλλά η δημιουργία μίας βάσης δεδομένων που θα είναι ενσωματωμένη στον ιστότοπο του μουσείου και ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα να αναζητήσει τα εκθέματα με βάση χρονολογίες, τοποθεσίες και θεματικές ενότητες (Πεντάζου, 2016, σσ.90-95).

Οι εικονικές περιηγήσεις (virtual tours) είναι ένας ακόμη τρόπος προώθησης τόσο του ίδιου του μουσείου, όσο και της πόλης. Θα ήταν χρήσιμο το Μουσείο να συνεργαστεί με τους αρμόδιους, ώστε να δημιουργηθεί μια διαδικτυακή πλατφόρμα, στην οποία θα

μπορούσε ο επισκέπτης να περιηγηθεί στις εκθέσεις του Μουσείου, αλλά και στις σημαντικές τοποθεσίες της πόλης που είναι μέρος της έκθεσης. Με τον τρόπο αυτό, το κοινό μπορεί να προετοιμαστεί για την επίσκεψη του στο μουσείο, αλλά παράλληλα έχει τη δυνατότητα να συνδέσει την κάθε θεματική ενότητα με τον αστικό χώρο και έτσι υπάρχει πιο ολοκληρωμένη κατανόηση. Μάλιστα, ένας οργανωμένος ιστότοπος θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και για εκπαιδευτικούς σκοπούς, από όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Αυτό αφενός θα εξυπηρετούσε την ιστορική εκπαίδευση των μαθητών και αφετέρου θα προωθούσε τη συνεργασία του Μουσείου με το εκάστοτε σχολείο και τους αρμόδιους εκπαιδευτικούς. Οι ψηφιακές δραστηριότητες που προσφέρουν οι ιστότοποι, όπως οι παιγνιώδεις δραστηριότητες (gamification), η ψηφιακή αφήγηση, τα βίντεο κ.α. επικεντρώνονται στις ανάγκες των επισκεπτών, ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή τους και ασφαλώς προωθούν τον κοινωνικό ρόλο του μουσείου (Βλαχάκη, 2024, σσ.301-307). Το ΙΣΜΟ το οποίο συνεργάζεται ήδη με σχολικές μονάδες της περιοχής θα μπορούσε να διευρύνει τον ρόλο του μέσα από τέτοιες σύγχρονες πρωτοβουλίες.

Αναμφίβολα, ο ψηφιακός μετασχηματισμός των μουσείων είναι μια περίπλοκη υπόθεση η οποία εγείρει πολλά ερωτήματα και προβληματισμούς. Από τη μία έχει ως στόχο να βελτιώσει τα μουσεία καθιστώντας τα προσβάσιμα, συμμετοχικά, ανοιχτά και ελκυστικά για το κοινό, από την άλλη τίθενται προβληματισμοί σε σχέση με τη βιωσιμότητα και την ηθική αυτής της προσπάθειας. Για να επιτευχθεί η υλοποίηση του ψηφιακού μετασχηματισμού πρέπει να υιοθετηθεί μια ολιστική προσέγγιση που θα συνδέει την τεχνολογική ανάπτυξη με τις αξίες του μουσείου και την κοινωνική του αποστολή (Nikolaou, 2024, σσ.1784-1800).

Ένας ακόμη τρόπος που χρησιμοποιεί η σύγχρονη μουσειολογία για να προσεγγίσει το κοινό είναι οι μουσειοσκευές. Με τον όρο μουσειοσκευές εννοούμε το εκπαιδευτικό υλικό που σχετίζεται με το μουσείο και του οποίου η χρήση μπορεί να γίνει και εκτός του μουσειακού χώρου. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη Νίκη Νικονάνου «οι μουσειοσκευές είναι βαλίτσες ή κάποιας μορφής κιβώτια, που περιλαμβάνουν αντιπροσωπευτικά αντικείμενα του μουσείου (αυθεντικά ή αντίγραφα), οπτικοακουστικό και εποπτικό υλικό, βιβλία, εκπαιδευτικά παιχνίδια, υλικό για δραστηριότητες, καθώς και ενημερωτικό υλικό, οδηγίες και προτάσεις για την εκπαιδευτική τους αξιοποίηση» (Νικονάνου, 2015, σ.215). Με τον τρόπο αυτό το

μουσείο, προσφέρει χρήσιμο υλικό στις σχολικές μονάδες, για αξιοποίηση πριν ή μετά την επίσκεψη.

Παράλληλα, οι μουσειοσκευές μπορούν να αποτελέσουν και έναυσμα για συνεργασία με άλλα μουσεία. Για παράδειγμα, το ΙΣΜΟ θα μπορούσε να δημιουργήσει μουσειοσκευές με θέματα τοπικής ιστορίας και να αναπτύξει ένα δίκτυο συνεργασίας με άλλα μουσεία της περιοχής, όπως το Εθνολογικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης και το Αρχαιολογικό Μουσείο, αναδεικνύοντας τη σημασία της συλλογικής πολιτιστικής ιστορίας και ταυτότητας. Ασφαλώς, ο ρόλος των μουσειοσκευών μπορεί να επεκταθεί και στο μη κοινό, δηλαδή να προσεγγίσει ομάδες κοινού οι οποίες δεν έχουν τη δυνατότητα να επισκεφθούν το Μουσείο. Έτσι το Μουσείο, γίνεται συμπεριληπτικό και καταφέρνει να αναπτύξει βιωματικές δραστηριότητες και έξω από αυτό (Νικονάνου, 2015, σσ.203-218). Παρά το γεγονός ότι οι μουσειοσκευές απευθύνονται κυρίως σε σχολικές ομάδες αυτό δεν αποκλείει και άλλες ομάδες κοινού, όπως τους πολιτιστικούς συλλόγους και τις οικογένειες.

3.4 Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης- το φαινόμενο της εποχής

Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης καθημερινότητας, επομένως όλοι οι πολιτιστικοί φορείς θα πρέπει να έχουν παρουσία σε αυτά, ώστε να προσεγγίσουν διαφοροποιημένες ομάδες κοινού και ιδιαίτερα το νεότερο κοινό, το οποίο διαθέτει μεγάλο μέρος του χρόνου του σε αυτά. Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης μπορούν να διευρύνουν την επιρροή και την αναγνωρισιμότητά του μουσείου, επιτρέποντας του να διατηρεί έναν πολιτιστικό διάλογο με το κοινό του σε πραγματικό χρόνο (Russo et al., 2007, σσ.19-29). Μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα το μουσείο, ενημερώνει τους επισκέπτες, τους εν δυνάμει επισκέπτες και τους εικονικούς επισκέπτες σχετικά με δραστηριότητες, εκδηλώσεις και δρώμενα που διοργανώνει. Το ΙΣΜΟ, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, έχει παρουσία σε δημοφιλή κοινωνικά δίκτυα (Facebook, Instagram, Twitter), εκεί αναρτά ανακοινώσεις, όπως ακριβώς και στον ιστότοπό του. Επιπλέον, στην πλατφόρμα Facebook υπάρχει αναρτημένο ερωτηματολόγιο που ζητά ανατροφοδότηση και προτάσεις βελτίωσης από το κοινό. Η έρευνα κοινού και η έρευνα αξιολόγησης είναι δημοφιλείς μέθοδοι, οι οποίες παρέχουν σημαντικές πληροφορίες στα μουσεία, επιτρέποντας τους να επαναξιολογούν τις

στρατηγικές τους (Γκαζή, 2004, σ.9). Πάρα ταύτα, προτείνεται η παρουσία του Μουσείου στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης να γίνει πιο ενεργή και συστηματική.

Πράγματι, η δημοσιοποίηση των δράσεων του μέσα από φωτογραφίες και βίντεο θα προσέλκυαν το νεότερο κοινό. Μέσα από τις πλατφόρμες αυτές ανοίγει ένας διάλογος ανάμεσα στους επισκέπτες, συχνά τίθενται προβληματισμοί και ερωτήματα και έτσι επιτυγχάνεται η εμπλοκή τους, καθώς έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν τις σκέψεις, τους προβληματισμούς, ακόμη και τις προσωπικές τους ιστορίες (Γιαννούτσου, 2015 σ.226). Ταυτόχρονα, είναι σημαντικό το μουσείο να «ζητά» ανατροφοδότηση από τους επισκέπτες όχι μόνο κατά τη διάρκεια της επίσκεψης τους, αλλά και αργότερα, δημιουργώντας έτσι ένα ανοιχτό πεδίο συμμετοχής και δημιουργώντας το συναίσθημα της προσφοράς (Simon, 2010, σσ.203-225). Οι συλλογές του ΙΣΜΟ άλλωστε, βασίζονται στη συμμετοχή και την προσφορά των ανθρώπων του τόπου, καθώς πολλά από τα εκθέματα προέρχονται από δωρεές πολιτών. Επομένως, η ενίσχυση της προσπάθειας συμμετοχής στο πλαίσιο του διαδικτύου, ανταποκρίνεται στους στόχους του Μουσείου. Λόγου χάρη, μια καλή πρακτική είναι να ζητά το μουσείο από τους επισκέπτες του να αναρτούν στις πλατφόρμες φωτογραφίες από την επίσκεψή τους και να μοιράζονται την εμπειρία τους μέσα από σχόλια.

Επιπλέον, οι πολίτες μπορούν να μοιράζονται προσωπικές αφηγήσεις, αρχεία, φωτογραφίες και αντικείμενα που σχετίζονται με την τοπική ιστορία. Μέσα από τις συνεισφορές των πολιτών, το μουσείο αποκτά πολυφωνία και δίνει στις συλλογές προσωπικό χαρακτήρα, πράγμα το οποίο δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνο από το προσωπικό του Μουσείου (Simon, 2010, σσ.203-225). Ο κυβερνοχώρος δίνει απεριόριστες δυνατότητες στους χρήστες του και σίγουρα μπορεί να συμβάλει με πολλαπλούς τρόπους στην εμπλοκή και συμμετοχή του κοινού στα μουσεία. Ασφαλώς, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ως μέρος του διαδικτύου, είναι σχεδιασμένα ώστε να παρέχουν εύκολη πλοήγηση, άμεση διαθεσιμότητα και γρήγορη επικοινωνία ενός μηνύματος ή νοήματος, γεγονός που επιτρέπει στο μουσείο να διατηρεί μια αδιάκοπη επικοινωνία και σχέση με το κοινό.

Όλες οι παραπάνω πρακτικές συνοψίζονται στη μέθοδο του πληθοπορισμού (crowdsourcing). Συγκεκριμένα, ο ψηφιακός πληθοπορισμός, καταφέρνει να εντάξει στην αφήγηση του μουσείου όλες εκείνες τις ιστορίες του κοινού, που μπορούν να συνεισφέρουν σε τοπικές δράσεις (Crooke, 2006, σ.175). Ένα χαρακτηριστικό

ελληνικό παράδειγμα που εφαρμόζει τη μέθοδο του πληθοπορισμού, είναι το ψηφιακό Μουσείο Νεοχωρίου. Το Μουσείο αποτελεί «μια διαδικτυακή εφαρμογή που λειτουργεί ταυτόχρονα ως αρχείο και ως χώρος έκθεσης της ιστορίας του χωριού του Πηλίου». Το περιεχόμενο του βασίζεται στη συμβολή και στη συμμετοχή της τοπικής κοινότητας. Οι κάτοικοι του χωριού συμμετείχαν ενεργά στη συγκρότηση του, δωρίζοντας οικογενειακές φωτογραφίες, προσωπικά έγγραφα, όπως επιστολές, αντικείμενα και μαρτυρίες που εμπλουτίζουν και τεκμηριώνουν την ιστορία του τόπου (<https://cdmlab.cult.uth.gr/research/neohori-digital-museum/>). Το Μουσείο του Νεοχωρίου κατάφερε μέσα από τον συμμετοχικό σχεδιασμό να αναδείξει τις δυνατότητες και τη σημασία του πληθοπορισμού στη διαμόρφωση και τον εμπλουτισμό της μουσειακής αφήγησης.

3.5 Δράσεις εντός και εκτός του μουσείου

Το ΙΣΜΟ διαθέτει ένα αξιολογικό σύνολο εσωτερικών και εξωτερικών δράσεων, οι οποίες βασίζονται στη σύγχρονη μουσειολογία. Στις εσωτερικές και εξωτερικές δράσεις μπορεί κανείς να εντάξει τις παρακάτω:

- Εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές νηπιαγωγείου, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Από το 2012 οργανώνονται προγράμματα για όλες τις βαθμίδες. Συγκεκριμένα, το σχολικό έτος 2025-2026, για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης το μουσείο διοργανώνει πέντε διαφορετικά προγράμματα: « Η τέχνη της ανακύκλωσης – η ανακύκλωση της τέχνης», «Ζωγραφίζοντας τις 4 εποχές», «Τέχνες και Μαθηματικά», «Ταξίδι- Σταθμός- Πόλη» και «Μουσική στο Μουσείο;». Από την άλλη, για τους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προσφέρονται ξεναγήσεις από το προσωπικό του Μουσείου.
- Ομιλίες, εκδρομές ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, ημερίδες, παρουσιάσεις βιβλίων σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής. Επιπλέον, «διοργανώνει καλλιτεχνικές εκδηλώσεις με θέμα τη μουσική, το θέατρο, τον χορό και τον κινηματογράφο και επετειακές εκδηλώσεις για τον εορτασμό της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων και άλλων περιστάσεων». (<https://ismo.gr/>)
- Περιοδικές Εκθέσεις, σε συνεργασία με διάφορα μουσεία της χώρας.

- Συνέδρια σε συνεργασία με τη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και τον Δήμο Αλεξανδρούπολης. Συγκεκριμένα έχει πραγματοποιήσει δύο διεθνή επιστημονικά συνέδρια με θέμα την ιστορία της περιοχής.
- Χορωδία, η οποία συστάθηκε το 2015 και έκτοτε έχει ενεργό ρόλο σε μουσικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ ανά την Ελλάδα.
- Εκδόσεις βιβλίων, επετειακών λευκωμάτων, ημερολογίων καθώς κι ένα τετράτομο έργο με θέμα την ιστορία της Αλεξανδρούπολης.

Όπως γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω, το Μουσείο επιδιώκει να συμμετέχει ενεργά στη ζωή της πόλης, να συνεργάζεται με τους εκπαιδευτικούς φορείς, όσο και με τους πολίτες τους οποίους δεν θεωρεί παθητικά υποκείμενα, αλλά δρώντες στην ιστορία και την εξέλιξη της πόλης.

Παρά τις πολυδιάστατες δράσεις που προσφέρει το ΙΣΜΟ, παρακάτω θα προταθούν νέες δράσεις και πρωτοβουλίες με στόχο την ανάδειξη του Μουσείου και της ιστορίας του τόπου, τη συμμετοχή και ενεργή εμπλοκή του κοινού και τη σύνδεση με τη σύγχρονη ταυτότητα της πόλης.

Όσον αφορά τις δράσεις του ΙΣΜΟ, διαφαίνεται η ανάγκη για μεγαλύτερη σύνδεση με την τοπική κοινωνία και την ανάπτυξη πρωτοβουλιών πέρα από τον χώρο του Μουσείου. Προτείνεται λοιπόν, η ενίσχυση των προγραμμάτων εξωστρέφειας που θα προωθούν την ενεργή παρουσία του στην πόλη. Για παράδειγμα, το Μουσείο θα μπορούσε να μεριμνήσει ώστε να στέλνει αφηγητές, μουσικούς και επαγγελματίες θεάτρου σε δημόσια σχολεία τα οποία δεν έχουν την δυνατότητα ή δυσκολεύονται να το επισκεφτούν. Οι επαγγελματίες έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν προγράμματα που εμπλέκουν άμεσα τους μαθητές, όπως την αναπαράσταση γεγονότων που σχετίζονται με την πόλη (ένα είδος μουσειακού θεάτρου). Για παράδειγμα, το πρόγραμμα Storyliving του ιστορικού μουσείου του Detroit όπου οι μαθητές αναπαριστούσαν σκηνές από την ιστορία της πόλης, οδήγησε τους μαθητές στην δημιουργία της δικής τους βιωμένης εμπειρίας και στην κατανόηση της ιστορικής αφήγησης (Bedford, 2001, σσ.32-33). Με τον τρόπο αυτό το μουσείο συμπεριλαμβάνει περισσότερες ομάδες κοινού και πετυχαίνει τον εκδημοκρατισμό του.

Παράλληλα, το ΙΣΜΟ είναι μέρος του αστικού ιστού και επομένως είναι σημαντικό να επιδιώκει τη σύνδεσή του με την ίδια την πόλη και τα τοπία της. Οι ιστορικοί-

πολιτιστικοί περίπατοι είναι ένας δημοφιλής τρόπος ανακάλυψης της πόλης και της ιστορίας της και δίνει ζωή στην αφήγηση. Ένα εξαιρετικό παράδειγμα ξεναγήσεων μέσα από περιπάτους στη γειτονιά, αποτελεί το πρόγραμμα του Tenement Museum στη Νέα Υόρκη. Το Μουσείο προσφέρει στους επισκέπτες τη δυνατότητα να ανακαλύψουν ξανά τη συνοικία του Lower East Side, μία ιστορική συνοικία με έντονη μεταναστευτική ιστορία. Μέσα από διαφορετικές διαδρομές οι επισκέπτες με τη συνοδεία και την καθοδήγηση ενός ειδικού από το Μουσείο εξερευνούν και ανακαλύπτουν άγνωστες πτυχές της ιστορίας της πόλης (<https://www.tenement.org/tour/w2-building-on-the-les/>).

Ένα ακόμη ενδιαφέρον παράδειγμα προέρχεται από το Σίδνεϋ. Το Μουσείο του Σίδνεϋ προσφέρει στο κοινό την ευκαιρία να περιηγηθεί με τα πόδια μέσα στην πόλη, φωτίζοντας πτυχές που αφορούν το προ-αποικιακό παρελθόν της. Στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει κάποιος ξεναγός, ωστόσο παρέχεται δωρεάν στους επισκέπτες η ειδικά σχεδιασμένη εφαρμογή «On this spot», μέσω της οποίας αποκτούν πρόσβαση σε ιστορικές φωτογραφίες από τα αρχεία του Μουσείου. Οι φωτογραφίες αυτές συνδέονται με συγκεκριμένα σημεία ενδιαφέροντος της πόλης και έτσι ο επισκέπτης μπορεί να περιηγηθεί αυτόνομα στον αστικό χώρο και να γνωρίσει την ιστορία του μέσα από υλικό του Μουσείου (https://sidneymuseum.ca/on_this_spot_history_tour/).

Επιπλέον, μέσα από τους ιστορικούς περιπάτους, ο επισκέπτης μπορεί να συνδέει τα εκθέματα με πραγματικές τοποθεσίες που είναι οργανικό μέρος της περιοχής. Η Αλεξανδρούπολη άλλωστε είναι μία μεσαίου μεγέθους σε έκταση πόλη, επομένως οι ιστορικοί περίπατοι είναι εύκολο να πραγματοποιηθούν τόσο για σχολικές μονάδες (χωρισμένες σε μικρές ομάδες ατόμων) όσο και ως δράση για τους υπόλοιπους επισκέπτες. Ένα τέτοιο παράδειγμα εφαρμογής των ιστορικών περιπάτων στον ελληνικό χώρο αποτελεί το μουσείο πόλης Βόλου. Το Μουσείο έχει οργανώσει και προσφέρει στους επισκέπτες τρεις διαφορετικούς ιστορικούς περιπάτους οι οποίοι σχετίζονται με τον Ελληνοϊταλικό πόλεμο, την Κατοχή και την κατοχική βία και αντίσταση που σημάδεψαν τον Βόλο. Συγκεκριμένα, οι ηχητικές μαρτυρίες προέρχονται από ντόπιους οι οποίοι αφηγούνται τα προσωπικά τους βιώματα και εμπειρίες. Το Μουσείο του Βόλου αξιοποιώντας αυτό το υλικό, δημιούργησε έναν αναλυτικό χάρτη με τις διαδρομές που πρέπει να ακολουθήσει ο επισκέπτης, ενσωματώνοντας κατάλληλα τις μαρτυρίες αυτές. Επιπλέον, τα ηχητικά αυτά ντοκουμέντα, όπως και ο χάρτης, βρίσκονται αναρτημένα στον ιστότοπο του

Μουσείου, εξασφαλίζοντας την πρόσβαση σε πολλές ομάδες κοινού, ακόμα κι αυτές που δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν τους εν λόγω περιπάτους. Αυτή η πολυφωνική προσέγγιση της ιστορίας της πόλης και η ανθρωποκεντρική διάσταση που δίνει το μουσείο στην έκθεση, το καθιστά πρότυπο μουσείο πόλης (Πεντάζου & Μπούσχοτεν, 2015, σσ.35-49).

Τα παραπάνω παραδείγματα δείχνουν ότι η υιοθέτηση εξωστρεφών δράσεων, συμμετοχικών πρακτικών και βιωματικών μορφών αφήγησης μπορεί να ενισχύσει ουσιαστικά τον ρόλο του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης στην τοπική κοινωνία. Μέσα από στοχευμένες συνεργασίες, εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες και ενεργή παρουσία στον αστικό χώρο, το Μουσείο έχει τη δυνατότητα να εξελιχθεί σε έναν ζωντανό φορέα πολιτισμού που συνδέει την ιστορία της πόλης με τους ανθρώπους της και ενισχύει τη σχέση τους με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της Αλεξανδρούπολης.

3.6 Μέσα στο μουσείο

Όσον αφορά τις δράσεις μέσα στο μουσείο, μια δημοφιλής μέθοδος προσέγγισης του κοινού είναι η αφήγηση. Ο όρος αφήγηση στο μουσείο περιλαμβάνει διαφορετικές μορφές και τρόπους εφαρμογής. Η ξενάγηση ως συνήθης εκπαιδευτική πρακτική προσφέρεται ήδη στο ΙΣΜΟ για μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και για οργανωμένες ομάδες που επισκέπτονται το μουσείο. Από την άλλη, η διήγηση ιστοριών (storytelling) αποτελεί μία από τις σύγχρονες τάσεις της μουσειακής αφήγησης, η οποία τα τελευταία χρόνια εμφανίζεται όλο και συχνότερα στον ελληνικό μουσειακό χώρο (Νικονάνου, 2021, σ.55). Η διήγηση ιστοριών είναι ένας τρόπος μέσα από τον οποίο οι άνθρωποι κατανοούν τον κόσμο και τον εαυτό τους και επομένως ενθαρρύνεται η προσωπική σκέψη και η δημόσια συζήτηση (Bedford, 2001, σ.29). Οι ιστορίες επιπλέον ενθαρρύνουν τους επισκέπτες να διαμορφώσουν το δικό τους νόημα, στηριζόμενοι ο καθένας στις προσωπικές τους εμπειρίες και αναμνήσεις. Δηλαδή οι επισκέπτες, παρακολουθούν την εξέλιξη της ιστορίας και παράλληλα παράγουν ποικίλα νοήματα, την ίδια στιγμή που επιτυγχάνεται η συναισθηματική εμπλοκή τους. Η μέθοδος της διήγησης ιστοριών χρησιμοποιείται συνήθως σε παιδιά, σχολικές ομάδες και οικογένειες. Το ΙΣΜΟ απευθύνεται κυρίως στις δύο πρώτες ομάδες κοινού

και δράσεις όπως η διήγηση ιστοριών μπορούν να αποτελέσουν ισχυρό κίνητρο για την προσέλκυση οικογενειών στο μουσείο.

Μία ακόμη πρωτοβουλία των σύγχρονων μουσείων για να εμπλέξουν το κοινό στη λειτουργία τους είναι οι εθελοντικές δράσεις. Οι εθελοντικές δράσεις μπορούν να πετύχουν την ενεργή εμπλοκή του κοινού και τη δημιουργία περιεχομένου σε συνεργασία με το μουσείο, καθιστώντας τους εθελοντές ενεργούς συνδιαμορφωτές της μουσειακής εμπειρίας. Επιπλέον, οι εθελοντές συμβάλλουν στη διασφάλιση της βιωσιμότητας του μουσείου, σε οικονομικό, κοινωνικό και λειτουργικό επίπεδο. Ωστόσο, ο ρόλος του εθελοντισμού είναι διττός όσον αφορά το μουσείο. Από τη μια το μουσείο ευνοείται από τη συμμετοχή τους κι από την άλλη οι εθελοντές επωφελούνται από το μουσείο (πρακτικά και ψυχολογικά) (Edwards, 2005, σσ. 21-31).

Για παράδειγμα, η τρίτη ηλικία που συχνά βιώνει την περιθωριοποίηση και τη μοναξιά, βρίσκει ενδιαφέρον στη συμμετοχή της σε πολιτιστικούς φορείς. Οι ηλικιωμένοι προσφέρουν μέσα από τις γνώσεις τους για το παρελθόν και παράλληλα παραμένουν ενεργά μέλη της κοινωνίας. Επιπρόσθετα, οι νέοι τείνουν να θεωρούν τον εθελοντισμό στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς ως έναν τρόπο να μάθουν νέα πράγματα, να αποκτήσουν νέα προσόντα και δεξιότητες στον τομέα αυτό και να καταλάβουν σημαντικές θέσεις σε πολιτιστικούς φορείς (Holmes, 2003, σσ.341-355). Ένα τέτοιο παράδειγμα εθελοντικής προσφοράς προέρχεται από το Μουσείο του Ρότερνταμ το οποίο επιδίωξε να ανανεώσει τη συλλογή του ώστε να αντανακλά τη ζωή των σημερινών κατοίκων της πόλης. Στην προσπάθεια αυτή συνετέλεσε πολύ η εργασία των εθελοντών (Van Dijk, 2018, σσ.116-120). Επομένως, ο εθελοντισμός στο μουσείο παίζει σημαντικό κοινωνικό ρόλο και δεν αποκλείει καμία κοινωνική ομάδα.

Το ΙΣΜΟ μπορεί να υποστηρίξει τέτοιες δράσεις εμπλέκοντας τους ηλικιωμένους κατοίκους της πόλης που έχουν βιώσει τις μεταβολές της με το πέρασμα των χρόνων. Ασφαλώς βέβαια, οι εθελοντικές δράσεις οφείλουν να είναι ανοιχτές προς όλους: μαθητές, φοιτητές, κατοίκους της πόλης, τουρίστες. Έτσι, οι εθελοντές μπορούν να προσφέρουν μέσα από δωρεάν ξεναγήσεις στους επισκέπτες, βοηθώντας στην καταλογογράφηση και ταξινόμηση αρχείων και στη βιβλιοθήκη. Σε πολλές περιπτώσεις τα μουσεία έχουν στον ιστότοπο τους πληροφορίες, σχετικά με τη δράση που μπορεί να προσφέρει ο κάθε εθελοντής. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί το Μουσείο Πόλης Αθηνών (https://athenscitymuseum.gr/volunteerism_el/).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα κείμενα ερμηνείας αποτελούν βασικό κομμάτι της μουσειακής αφήγησης και συνεπώς είναι σημαντικό να εστιάζουν στην ψυχολογία και στην επικοινωνία με το κοινό. Όπως τονίζει ο Freeman Tilden τα κείμενα ερμηνείας χρειάζεται να βασίζονται στην προσωπική εμπειρία του επισκέπτη, να τον αγγίζουν και να κεντρίζουν το ενδιαφέρον του, όχι απλώς να μεταδίδουν πληροφορίες. Το κείμενο αναδεικνύει τη σημασία της διεπιστημονικής προσέγγισης και της παρουσίασης μιας ολοκληρωμένης εικόνας που μιλά τόσο στο μυαλό όσο και στο συναίσθημα του ανθρώπου (Tilden, 1977, σσ.26-30). Ακριβώς επειδή τα κείμενα διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στα μουσεία, οφείλουν να πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις. Αρχικά, πρέπει να είναι σύντομα και να αποφεύγουν τις τεχνικές ορολογίες, ώστε να γίνονται κατανοητά από όλους. Επιπλέον, χρειάζεται να λαμβάνουν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε κοινού. Δεν αρκεί απλώς να μεταδίδονται πληροφορίες – χρειάζεται να αποκαλύπτονται και τα βαθύτερα νοήματα που κρύβονται πίσω από κάθε αντικείμενο. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι τα εκθέματα να εντάσσονται σε μια συνεκτική ιστορία, να συνδέονται με τις εμπειρίες των επισκεπτών και να τους εμπνέουν να σκεφτούν και να συμμετέχουν προσωπικά στο περιεχόμενο της έκθεσης.

Τα κείμενα ερμηνείας στο ΙΣΜΟ είναι διατυπωμένα με σαφήνεια και απλότητα, ώστε να απευθύνονται στο ευρύτερο κοινό, ωστόσο θεωρώ ότι έχουν κυρίως στόχο να μεταδώσουν πληροφορίες. Τέλος, είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι ύστερα από την επιτόπια έρευνα και παρατήρηση στο Μουσείο διαπιστώθηκε ότι όλα τα κείμενα ερμηνείας είναι γραμμένα στα ελληνικά. Καθώς η Αλεξανδρούπολη τα τελευταία χρόνια έχει γίνει πόλος έλξης τουριστών και δραστηριοποιείται στον τομέα αυτόν, είναι σημαντικό να ενταχθούν στο Μουσείο και περιγραφές στην αγγλική γλώσσα, ώστε να μην αποκλείονται οι τουρίστες που επισκέπτονται την πόλη και επιθυμούν να γνωρίσουν την ιστορία της.

3. 7 Το μουσείο ως τουριστικός προορισμός και η προώθηση της πόλης

Σύμφωνα με τη Μάρλεν Μούλιου «όπου υπάρχουν πόλεις, υπάρχουν και μουσεία» και τα μουσεία αυτά επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την εικόνα της πόλης καθώς εκθέτουν σημαντικές ιδέες που διαδραμάτισαν κύριο ρόλο στη διαμόρφωση της κοινωνίας (Μούλιου, 2015, σ.1). Η διατύπωση αυτή υπογραμμίζει ότι τα μουσεία δεν λειτουργούν απλώς ως χώροι φύλαξης και παρουσίασης συλλογών, αλλά ως θεσμοί που

αντανεκλούν και διαμορφώνουν την εικόνα της πόλης, προβάλλοντας τις αξίες, τις μνήμες και τις ιδέες που συνέβαλαν στη συγκρότηση της κοινωνίας. Η σχέση πόλης και μουσείου είναι σήμερα αλληλένδετες. Αφενός το μουσείο λειτουργεί ως φορέας ήπιας δύναμης, καθώς επηρεάζει την κοινωνία και τους ανθρώπους μέσα από τις πολιτιστικές του δράσεις, ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή και την πολιτισμική συμμετοχή, αφετέρου η πόλη αξιοποιεί το μουσείο για προβολή της πολιτιστικής της παραγωγής και ενίσχυση της ταυτότητάς της.

Συχνά, το μουσείο μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο city branding, καθώς είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος διαφήμισης της πόλης ως τουριστικό αγαθό και προωθεί την ελκυστικότητα και αναγνωρισιμότητα της (Καραχάλης, 2006, σσ.4-5). Η παρουσία ενός δραστήριου μουσείου ενισχύει την εικόνα της πόλης ως προορισμού με πολιτιστικό ενδιαφέρον, προσελκύοντας επισκέπτες που αναζητούν αυθεντικές εμπειρίες και επαφή με την τοπική ιστορία. Επιπλέον, ένα τοπικό μουσείο μπορεί να αναδειχθεί σε αστικό σύμβολο και σημείο αναφοράς για την πόλη, η οποία είναι μια οντότητα που συνεχώς αλλάζει και εξελίσσεται. Η συμβολική του δύναμη ενισχύεται όταν το μουσείο καταφέρνει να συνδέσει το παρελθόν με το παρόν, προσφέροντας στους επισκέπτες μια συνεκτική αφήγηση της πόλης και της ταυτότητάς της. Ασφαλώς, ο ρόλος των μουσείων πόλης κάτω από αυτές τις συνθήκες οφείλει να είναι πολυδιάστατος και να ακολουθεί τις αλλαγές και εξελίξεις στην πόλη, με στόχο την ανάδειξη αλλά και τη βιωσιμότητα της. Η υιοθέτηση συμμετοχικών πρακτικών, η ενίσχυση της προσβασιμότητας και η ανάπτυξη δράσεων που απευθύνονται σε διαφορετικές ομάδες κοινού αποτελούν κρίσιμες στρατηγικές για τη διατήρηση της κοινωνικής τους σημασίας. Οι συμμετοχικές πρακτικές -κάποιες από τις οποίες προτάθηκαν παραπάνω- συμβάλλουν στην ανάδειξη του μουσείου σε χώρο κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Πασχάλη, 2017).

Στο παραπάνω πλαίσιο το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο city branding, καθώς αποτελεί έναν βασικό πολιτιστικό φορέα στην πόλη, συμβάλλει στη διαμόρφωση της πολιτιστικής ταυτότητάς της και μπορεί να προωθεί την πόλη μέσα από την ιστορία της και την ενεργή πολιτιστική της δραστηριότητα. Η ενίσχυση της εξωστρέφειας, η ανάπτυξη συνεργασιών με τοπικούς φορείς και η δημιουργία δράσεων που συνδέουν το μουσείο με τον αστικό χώρο μπορούν να ενδυναμώσουν τον ρόλο του ως πρεσβευτή της πόλης. Σε συνεργασία με τον Δήμο Αλεξανδρούπολης και άλλους τοπικούς φορείς (όπως πολιτιστικούς

συλλόγους) μπορούν να διαμορφώσουν μία οργανωμένη στρατηγική και να στοχεύουν στην οικονομική, τουριστική και πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου.

3.8 Προς ένα σύγχρονο μουσείο πόλης

Τα μουσεία γενικότερα και κυρίως τα μουσεία πόλης πρέπει να ξεπερνούν τον ρόλο τους ως τόποι μνήμης και να συνδέονται με τη σύγχρονη πραγματικότητα. Τα μουσεία πόλης του 21^{ου} αιώνα λειτουργούν «ως καθρέφτης των κατοίκων της πόλης και πύλη για τους επισκέπτες» (Albert, 2019, σ.15). Επιπλέον, συνδέουν τους παλιούς κατοίκους με τους σημερινούς, με τους πρόσφατους μετανάστες και τους πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στην πόλη. Για τον λόγο αυτό, προτείνεται η δημιουργία μιας ξεχωριστής ενότητας, όπου οι πολίτες δεν θα συζητούν και θα μοιράζονται μνήμες και σκέψεις από το παρελθόν, αλλά θα τοποθετούνται στο παρόν και θα το εντάσσουν μέσα στην έκθεση. Αντίστοιχες πρακτικές έχουν εφαρμοστεί σε μουσεία πόλης της Ευρώπης, όπως στο Μουσείο Πόλης του Άμστερνταμ, όπου το Μουσείο δεν πραγματεύεται μόνο την ιστορία της πόλης, αλλά προβάλλει με έναν πολύ οξυδερκή και συμπεριληπτικό τρόπο τη σύγχρονη πραγματικότητα στην πόλη. Συγκεκριμένα, στην έκθεση υπάρχουν ενσωματωμένα οπτικοακουστικά μέσα από πολίτες του Άμστερνταμ (κυρίως μετανάστες), οι οποίοι μιλούν για τα σύγχρονα και σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην πόλη (αναφέρονταν ιδίως, στο σοβαρό πρόβλημα στέγασης).

Αντίστοιχα, το ΙΣΜΟ θα μπορούσε να προσθέσει στην έκθεση μια ενότητα στην οποία οι σημερινοί κάτοικοι της πόλης θα μπορούν να μοιράζονται τις σκέψεις και τα προβλήματα που βιώνουν μέσα σε αυτήν, μέσα από βίντεο και ηχητικές μαρτυρίες, συνδέοντας έτσι το παρελθόν με το παρόν. Ζητήματα της καθημερινότητας, όπως η εργασία, οι κοινωνικές αλλαγές, η κατοικία και οι σύγχρονες προκλήσεις της πόλης θα μπορούσαν να αναδειχθούν στο πλαίσιο της μουσειακής αφήγησης. Το υλικό αυτό θα μπορούσε να γίνει μέρος της έκθεσης, αλλά να υπάρχει και ψηφιακά στον ιστότοπο του Μουσείου, ώστε να υπάρχει συνεχής ανατροφοδότηση και συμμετοχή των πολιτών, καθώς η πόλη είναι ένας δυναμικός οργανισμός που συνεχώς αλλάζει και εξελίσσεται.

Συμπερασματικά, στην περίπτωση του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης προτείνεται η διατήρηση της ιστορικής αφήγησης και της έμφασης στη συλλογική μνήμη της πόλης, εμπλουτίζοντας παράλληλα το περιεχόμενο με σύγχρονα ζητήματα της πόλης, όπως την τουριστική ανάπτυξη των τελευταίων ετών, το στεγαστικό

πρόβλημα, τις αλλαγές στο τοπίο της πόλης, τις συνθήκες της καθημερινότητας και τις νέες προκλήσεις. Επιπλέον, θεματικές που εξετάζουν τα πιο σύγχρονα μουσεία πόλης είναι ζητήματα όπως η βιωσιμότητα των πόλεων, η μετανάστευση, τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι σύγχρονες αστικές ταυτότητες κ.α. (Μούλιου, 2015, σσ.13-15). Με τον τρόπο αυτό το Μουσείο εκτός από το ενδιαφέρον ιστορικό του περιεχόμενο, γίνεται ένα πραγματικό μουσείο πόλης με σαφή κοινωνικό ρόλο που αντιπροσωπεύει τους σημερινούς κατοίκους της πόλης, κατανοεί τις μεταβολές της και στοχεύει στην αντιμετώπιση προβλημάτων και στην εξασφάλιση ποιότητας ζωής (Μούλιου, σ.13, 2015).

Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως στόχο να αναδείξει τον νέο ρόλο των μουσείων πόλης ως χώρους συμμετοχής, εμπειρίας, διαλόγου και κοινωνικής σύνδεσης. Ιδιαίτερα προσπαθεί να προβάλλει τη σπουδαιότητα του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης και της θέσης του στη σύγχρονη τοπική κοινωνία. Παράλληλα, η εργασία επιχείρησε να προτείνει νέους τρόπους ανάδειξης, βασισμένους στις σύγχρονες μουσειολογικές τάσεις, προσδοκώντας τη βελτίωση των δομών και την εξέλιξη του ρόλου του Μουσείου σε ένα πρότυπο και σύγχρονο μουσείο πόλης της περιφέρειας. Η ανάλυση που προηγήθηκε ανέδειξε ότι τα μουσεία πόλης δεν αποτελούν πλέον απλούς φορείς διατήρησης της ιστορίας, αλλά δυναμικούς οργανισμούς που καλούνται να ανταποκριθούν στις ανάγκες και τις προσδοκίες των σύγχρονων κοινωνιών.

Συμπερασματικά, το ΙΣΜΟ είναι ένα μουσείο με σημαντική πολιτιστική παρουσία στην πόλη και διαθέτει ένα πλούσιο ιστορικό αρχείο που διατηρεί και ενισχύει τη συλλογική μνήμη του τόπου. Ωστόσο, μέσα από επισκέψεις στον χώρο του Μουσείου και προσεκτική παρατήρηση διαπιστώθηκαν ορισμένες αδυναμίες, οι οποίες ασφαλώς μπορούν να αποτελέσουν πεδία βελτίωσης και εξέλιξης του Μουσείου. Συγκεκριμένα προτάθηκαν βελτιώσεις στον τομέα της τεχνολογίας, στις συμμετοχικές πρακτικές, στην ενίσχυση της προφορικής ιστορίας. Επιπλέον, έγιναν προτάσεις για νέες δράσεις με στόχο την εξωστρέφεια του Μουσείου. Οι προτάσεις αυτές δεν στοχεύουν μόνο στην αναβάθμιση των υποδομών, αλλά στη διαμόρφωση ενός πιο ανοιχτού, συμπεριληπτικού και διαδραστικού μουσείου, ικανού να καλλιεργήσει ουσιαστικούς δεσμούς με την κοινότητα.

Διαπιστώθηκε ακόμα ότι η πόλη και το Μουσείο πρέπει να λειτουργούν ταυτόχρονα και συνεργατικά, επομένως όσο η πόλη δέχεται μεταβολές, τόσο πρέπει να προσαρμόζεται σε αυτές και το Μουσείο, ώστε να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα του και να αποτελέσει ένα σύγχρονο μουσείο πόλης σε διαρκή διάλογο με το παρόν και το μέλλον της πόλης. Η αλληλεξάρτηση αυτή αναδεικνύει τον ρόλο του Μουσείου ως ενεργού κοινωνικού φορέα, ο οποίος δεν απλώς καταγράφει την ιστορία, αλλά συμμετέχει στη διαμόρφωση της ταυτότητας και της συλλογικής μνήμης της πόλης.

Συνολικά, η παρούσα μελέτη ανέδειξε ότι το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης διαθέτει όλα τα απαραίτητα χαρακτηριστικά για να εξελιχθεί σε έναν σύγχρονο θεσμό

πολιτισμού, ικανό να ανταποκριθεί στις ανάγκες μιας κοινωνίας που μεταβάλλεται διαρκώς. Η διερεύνηση του ρόλου του Μουσείου, σε συνδυασμό με την ανάλυση των δυνατοτήτων και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει, κατέδειξε ότι η ενίσχυση της συμμετοχικότητας, η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας και η υιοθέτηση νέων τεχνολογικών και ερμηνευτικών πρακτικών μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στη μελλοντική του ανάπτυξη. Η στενή σχέση του Μουσείου με την πόλη και τους κατοίκους της αποτελεί το σημαντικότερο κεφάλαιό του· γι' αυτό και η διατήρηση ενός ανοιχτού διαλόγου με την κοινότητα, η συνεχής ανανέωση των δράσεων και η προσαρμογή στις κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές συνιστούν κρίσιμες προϋποθέσεις για τη βιωσιμότητα και τη δυναμική του παρούσα. Με βάση τα παραπάνω, το ΙΣΜΟ μπορεί να αποτελέσει ένα πρότυπο μουσείο πόλης της περιφέρειας, ικανό όχι μόνο να αφηγείται την ιστορία της Αλεξανδρούπολης, αλλά και να συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση του μέλλοντός της.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Abrams, L. (2010). *Θεωρία προφορικής ιστορίας* (Ρ. Βαν Μπουσχότεν, Επιμ.). Πλέθρον.

Avgouli, M. (1994). The first Greek museums and national identity. Στο F. Kaplan (Επιμ.), *Museums and the making of “ourselves”: The role of objects in national identity* (σσ. 246–265). Leicester University Press.

Bedford, L. (2001). Storytelling: The real work of museums. *Curator: The Museum Journal*. <https://doi.org/10.1111/J.2151-6952.2001.TB00027.X>

Bennett, T. (1995). *The birth of the museum: History, theory, politics*. Routledge.

Burke, P. (2001). *Eyewitnessing: The uses of images as historical evidence*. Reaktion Books.

Crooke, E. (2006). Museums and community. Στο S. Macdonald (Επιμ.), *A companion to museum studies* (σσ. 170–185). Blackwell Publishing.

Corsini, F., Annesi, N., & Frey, M. (2025). The role of AI in museums’ journey towards sustainable development: Socio-technical imaginaries of a cultural and organizational transformation. *Technovation*, 146, 103280. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2025.103280>

Edwards, D. (2005). It’s mostly about me: Reasons why volunteers contribute their time to museums and art museums. *Tourism Review International*, 9(1), 21–31. <https://doi.org/10.3727/154427205774791708>

Gurian, E. H. (2002). Choosing among the options: An opinion about museum definitions. *Curator: The Museum Journal*, 45(2), 75–88. <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2002.tb01182.x>

Hebditch, M. (1995). Museums about cities. *Museum International*, 47(3), 7–11. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0033.1995.tb01248.x>

Herbert, J. (2007). *Testimonies of the city: Identity, community and change in a contemporary urban world* (R. Rodger, Επιμ.). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315612164>

Holmes, K. (2003). Volunteers in the heritage sector: A neglected audience? *International Journal of Heritage Studies*, 9(4), 341–355.
<https://doi.org/10.1080/1352725022000155072>

Hood, M. G. (1991). Significant issues in museum audience research. *Visitor Behavior*, 6(4), 18–23.

Hooper-Greenhill, E. (2000). *Museums and the interpretation of visual culture*. Routledge.

ICOM. (2022). *New museum definition approved at the ICOM Prague 2022 General Conference*.

Johnson, N. (1995). Discovering the city. *Museum International*, 47(3), 4–6.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-0033.1995.tb01247.x>

Kotler, N. G., Kotler, P., & Kotler, W. I. (2008). *Museum marketing and strategy: Designing missions, building audiences, generating revenue and resources* (2nd ed.). Jossey-Bass.

Macdonald, S. (Επιμ.). (2006). *A companion to museum studies*. Blackwell Publishing.
<https://doi.org/10.1002/9780470996836>

Merriman, N. (1999). Ανοίγοντας τα μουσεία στον κόσμο. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 72, 43–46.

Nikolaou, P. (2024). Museums and the post-digital: Revisiting challenges in the digital transformation of museums. *Heritage*, 7(3), 1784–1800.
<https://doi.org/10.3390/heritage7030084>

O'Neill, M. (2006). Essentialism, adaptation and justice: Towards a new epistemology of museums. *Museum Management and Curatorship*, 21(2), 95–116.
<https://doi.org/10.1080/09647770600302102>

Pearce, S. M. (1999). Μελετώντας τα μουσεία: Νέες ανάγκες και νέες προσεγγίσεις. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 70, 47–49.

Roca i Albert, J. (2019). At the crossroads of cultural and urban policies: Rethinking the city and the city museum. Στο J. Savić (Επιμ.), *The future of museums of cities* (σσ. 14–26). CAMOC-ICOM. <https://camoc.mini.icom.museum/wp-content/uploads/sites/4/2022/06/KRAKOW-CONFERENCE-BOOK-OF-PROCEEDINGS-for-website.pdf>

Russo, A., Watkins, J., Kelly, L., & Chan, S. (2007). Social media and cultural interactive experiences in museums. *Nordisk Museologi*, 2007(1), 19–29. <https://doi.org/10.5617/nm.3255>

Simon, N. (2010). *The participatory museum*. Museum 2.0. <https://participatorymuseum.org/preface/>

Tilden, F. (1977). *Interpreting our heritage* (3rd ed.). University of North Carolina Press.

Thompson, P. (2002). *Φωνές από το παρελθόν: Προφορική ιστορία* (P. B. Μπούσχοτεν & N. Ποταμιάνος, Μετφρ., K. Μπάδα & P. B. Μπούσχοτεν, Επιμ.). Πλέθρον.

Tucker, E. L. (2020). Museum studies. Στο P. Leavy (Ed.), *The Oxford handbook of qualitative research* (2nd ed.). Oxford University Press.

Van Dijk, N. (2019). Active collecting and the future of city museums. Στο J. Savić (Επιμ.), *The future of museums of cities* (σσ. 116–121). CAMOC-ICOM. <https://camoc.mini.icom.museum/wp-content/uploads/sites/4/2022/06/KRAKOW-CONFERENCE-BOOK-OF-PROCEEDINGS-for-website.pdf>

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Βλαχάκη, Μ. (2024). *Ιστορική εκπαίδευση και μουσεία: Η αξιοποίηση των μουσειακών ιστοτόπων στη διδασκαλία της ιστορίας* [Ανακοίνωση συνεδρίου]. 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Εκπαίδευση και Πολιτισμός στον 21ο αιώνα», Αθήνα, Ελλάδα.

Γκαζή, Α. (1999). Από τις Μούσες στο μουσείο: Η ιστορία ενός θεσμού διά μέσου των αιώνων. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 70, 39–46.

Γκαζή, Α. (2004). Μουσεία για τον 21ο αιώνα. *Τετράδια Μουσειολογίας*, 1, 3–12.

Γιαννούτσου, Ν. (2015). Αξιοποίηση των ψηφιακών μέσων στη μουσειοπαιδαγωγική. Στο Ν. Νικονάνου (Επιμ.), *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα* (σσ. 225–249). Κάλλιπος. <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/712>

Καραχάλης, Ν. (2006). *Η διαχείριση και προβολή πολιτιστικών – τουριστικών περιοχών σε πόλεις μεσαίου μεγέθους: Ευρωπαϊκή εμπειρία και βέλτιστες πρακτικές*.

Λεκάκης, Σ. (2020). Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα. Στο Ν. Πάντζου & Σ. Λεκάκης (Επιμ.), *Εισαγωγή στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς: Μια κριτική επισκόπηση του πεδίου στην Ελλάδα* (σσ. 63–99). Ασίνη.

Μούλιου, Μ. (2005). Μουσεία: Πεδία για την κατανόηση του κόσμου. *Τετράδια Μουσειολογίας*, 2, 9–17.

Μούλιου, Μ., & Μπούνια, Α. (1999). Μουσειακές εκθέσεις: Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στη μουσειακή θεωρία και πρακτική. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 70, 53–58.

Μουσούρη, Θ. (1999). Μουσεία για όλους; Προγράμματα προσέγγισης στον διεθνή χώρο. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 73, 65–69.

Νικηφορίδου, Α. (2005). *Κείμενα για μουσεία και εκθέσεις: Σημασία, μεθοδολογία, εφαρμογές*.

Νικονάνου, Ν. (2015). Μουσεία και τυπική εκπαίδευση. Στο Ν. Νικονάνου (Επιμ.), *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα* (σσ. 89–107). Κάλλιπος. <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/712>

Πασχάλη, Θ. (2017). Το μουσείο ως σύμβολο και σημείο αναφοράς για μια μεσαίου μεγέθους πόλη. [Πόλεις και Πολιτικές](#)

Πεντάζου, Ι. (2015). Σχεδιάζοντας το Μουσείο της Πόλης του Βόλου: Η υπόσχεση και οι προκλήσεις της προφορικής ιστορίας. Στο Ρ. Βαν Μπούσχοτεν, Χ. Βερβενιώτη, & Π. Χαντζαρούλα (Επιμ.), *Η μνήμη αφηγείται την πόλη* (σσ. 35–49). Πλέθρον.

Πεντάζου-Τσιμπίδη, Ι. (2016). *Σχεδιάζοντας ψηφιακά εκθέματα για την ιστορία της πόλης του Βόλου: Ο ψηφιακός σχεδιασμός ως θεωρία και πράξη* [Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας]. <https://doi.org/10.12681/eadd/37535>

Πλάντζος, Δ. (2016). *Το πρόσφατο μέλλον: Η κλασική αρχαιότητα ως βιοπολιτικό εργαλείο* (σσ. 121–155). Νεφέλη.

Πούλιος, Ι., Αλιβιζάτου, Μ., Αραμπατζής, Γ., Γιαννακίδης, Α., Καραχάλης, Ν., Μάσχα, Ε., Μούλιου, Μ., Παπαδάκη, Μ., Προσύλης, Χ., & Τουλούπα, Σ. (2015). Το μουσείο ως ποιότητα, εμπειρία, αστικό σύμβολο και ήπια δύναμη: Παραδείγματα από τη διεθνή και εγχώρια μουσειακή πρακτική. Στο Ι. Πούλιος κ.ά., *Πολιτισμική διαχείριση, τοπική κοινωνία και βιώσιμη ανάπτυξη* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος. <https://hdl.handle.net/11419/2388>

Ιστότοποι

Amsterdam Museum. (χ.χ.). Amsterdam Museum. <https://www.amsterdammuseum.nl/en>

Art Traces. (2022). Τίνος είσαι;. <https://www.arttraces.org/index.php/el/projects/tinos-ise>

e-evros.gr. (χ.χ.). Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης. <https://www.e-evros.gr/gr/pages/20380/istoriko-moyseio-ale3androypolhs>

ICOM Greece. (χ.χ.). Τι είναι το ICOM. <https://www.icom-greece.gr/%cf%80%ce%bb%ce%b7%cf%81%ce%bf%cf%86%ce%bf%cf%81%ce%b9%ce%b5%cf%83/%cf%84%ce%b9-%ce%b5%ce%b9%ce%bd%ce%b1%ce%b9-%cf%84%ce%bf-icom/>

Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης. (χ.χ.). Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης.
<https://ismo.gr/index.php/museum-creation/>

Locatify. (2024). How artificial intelligence is transforming museums.
<https://locatify.com/how-artificial-intelligence-is-transforming-museums/>

Μουσείο της Πόλης του Βόλου. (χ.χ.). Μουσείο της Πόλης του Βόλου.
<https://vmoc.gr/index.php/exibition10>

Μουσείο της Πόλης των Αθηνών. (χ.χ.). Museum of the City of Athens.
<https://athenscitymuseum.gr/>

Museum of Sydney. (χ.χ.). On this spot history tour.
https://sidneymuseum.ca/on_this_spot_history_tour/

Σύλλογος Σαρακατσαναίων. (χ.χ.). Μουσείο Σαρακατσάνικης Παράδοσης.
<https://www.e-sarakatsanos.gr/mouseio-sarakatsanikis-paradosis/>

Tenement Museum. (χ.χ.). Building on the Lower East Side.
<https://www.tenement.org/tour/w2-building-on-the-les/>

Παράρτημα Α – Αποτίμηση άτυπων συνεντεύξεων

Στην παρούσα εργασία αξιοποιήθηκαν για την εξαγωγή συμπερασμάτων και την κριτική αποτίμηση της έκθεσης άτυπες συζητήσεις με εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και μικρό δείγμα μαθητών. Παράλληλα, καταβλήθηκε προσπάθεια για την διεξαγωγή συνεντεύξεων από εκπαιδευτικούς, ωστόσο τα εμπόδια που παρουσιάστηκαν ήταν πολλά. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί είχαν χρόνια να πραγματοποιήσουν επίσκεψη στο Μουσείο με τις σχολικές τους μονάδες με αποτέλεσμα να μην μπορούν να απαντήσουν επαρκώς σε ερωτήσεις σχετικά με το Μουσείο. Επίσης, πολύ χρήσιμα αποδείχθηκαν τα παρακάτω αναρτημένα βίντεο- συνεντεύξεις στην πλατφόρμα Youtube.

Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια της έρευνας ήρθα σε επικοινωνία με την εργαζόμενη στο Μουσείο κυρία Αναστασιάδου Ελένη, η οποία βοήθησε στην καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας του Μουσείου και των μέσων που αξιοποιούνται για την ερμηνεία και παρουσίαση των εκθεμάτων. Στη σύντομη αλλά χρήσιμη συζήτηση μας, παρασχέθηκαν πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία των οπτικοακουστικών μέσων στο Μουσείο, τον τρόπο λειτουργίας τους, τη χρήση τους από το κοινό και το ρόλο τους στη μουσειακή αφήγηση. Επιπλέον, με τη βοήθεια της κ. Αναστασιάδου παρακολούθησα τη συλλογή από προφορικές μαρτυρίες του Μουσείου και διαπίστωσα τις αδυναμίες στη λειτουργία των οπτικοακουστικών μέσων, καθώς πολλά από αυτά δεν λειτουργούσαν. Παράλληλα, παρείχε πληροφορίες για την καθημερινή λειτουργία του Μουσείου, τη διαχείριση των εκθεσιακών ενοτήτων και τις πρακτικές που ακολουθούνται για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών. Δόθηκαν επίσης πληροφορίες σχετικά με τις σχολικές επισκέψεις, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στον ιστότοπο του Μουσείου.

Επιπλέον, χρήσιμη και κατατοπιστική υπήρξε η επικοινωνία μου με τον κύριο Κωνσταντίνο Χατζόπουλο, ομότιμο καθηγητή του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης και επιμελητή των κειμένων στο Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης. Η επικοινωνία μας ξεκίνησε όταν εξέφρασα το ενδιαφέρον μου για τα Μουσεία Πόλης και στηρίχθηκε στην ερευνητική παραδοχή ότι το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης μπορεί να προσεγγιστεί ως μουσείο πόλης, καθώς το περιεχόμενο, η μουσειολογική του αφήγηση και ο προσανατολισμός του επικεντρώνονται στην ιστορία, τη συλλογική

μνήμη και την πολιτιστική ταυτότητα της πόλης. Επιπλέον, ο κ. Χατζόπουλος παρείχε χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με την ιστορία του Μουσείου και την εξέλιξη του. Ασφαλώς, η επισήμανσή του σχετικά με την ύπαρξη προφορικών μαρτυριών μέσα στο χώρο του Μουσείου αποδείχθηκε ιδιαίτερα σημαντική, καθώς κατά την πρώτη επίσκεψή μου στον εκθεσιακό χώρο δεν είχα αντιληφθεί την ύπαρξη και τη λειτουργία του συγκεκριμένου υλικού Παράλληλα, μέσω της αναφοράς του στο πρόγραμμα «Τίνος Είσαι;» των Art Traces, με κατεύθυνε στην αναζήτηση του υλικού που αφορά τις προφορικές μαρτυρίες και πέρα από το Μουσείο.

<https://www.youtube.com/watch?v=kDuy37wUb3A&t=306s>

https://www.youtube.com/watch?v=ev_M7gcHixk

<https://www.youtube.com/watch?v=sBFi9-QPKYs>

https://www.youtube.com/watch?v=LMWJti9sJ_0

<https://www.youtube.com/watch?v=PjoDosboKCC&t=65s>

<https://www.youtube.com/watch?v=5ujOleEb3E8&t=754s>

<https://www.youtube.com/watch?v=fBWpZE4evus>

https://www.youtube.com/watch?v=_xwZwly5_cQ

<https://www.youtube.com/watch?v=0TMJqG1CHxA>

<https://www.youtube.com/watch?v=1uajSU71--A>

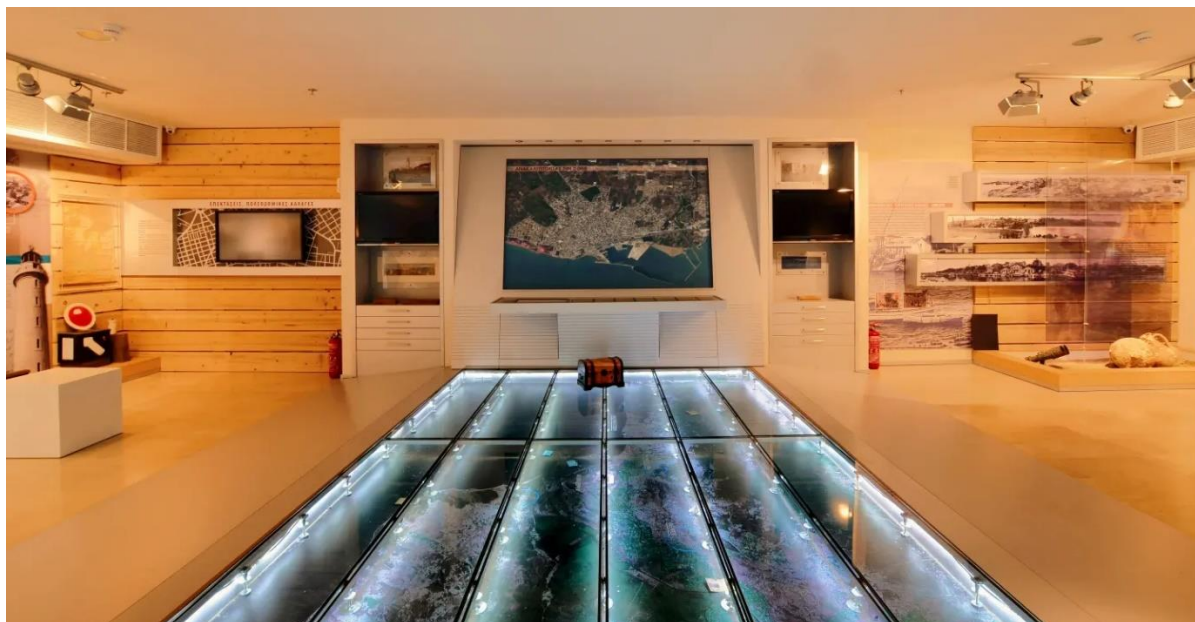
Παράστημα Β - Εικόνες

Εικόνα 1 Άποψη από το εξωτερικό του Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης. Πηγή: <https://visitalexandroupoli.gr/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%BF>

Εικόνα 2 Τμήμα από την μόνιμη έκθεση με την Ιστορία της πόλης. Εδώ εκτίθεται τμήμα της σιδηροδρομικής γραμμής. Πηγή: προσωπικό αρχείο.

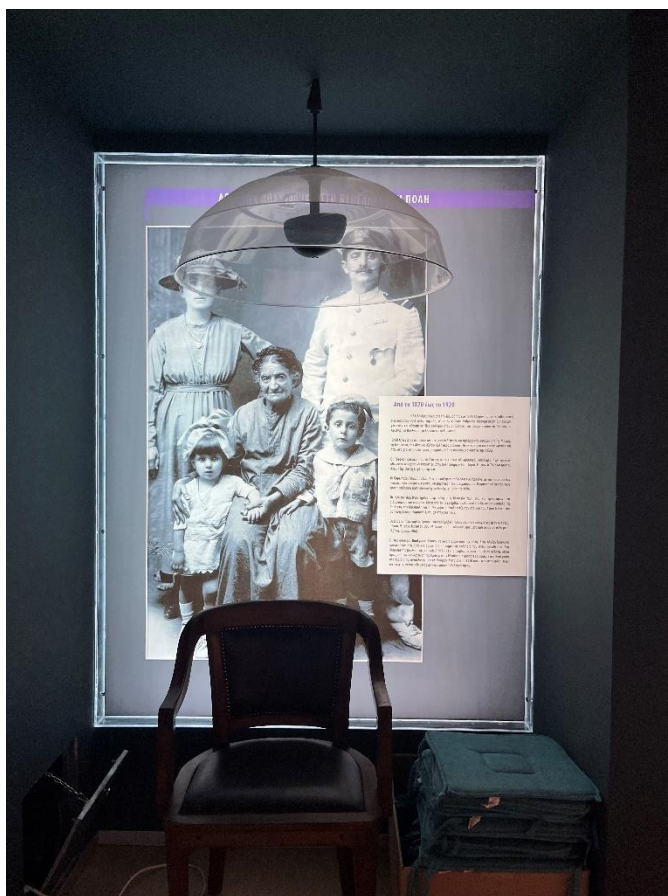
Εικόνα 3 Άποψη της έκθεσης με την Ιστορία της πόλης. Διακρίνεται ο διαδραστικός και ο επιδαπέδιος χάρτης. Πηγή: <https://tetragon.gr/work/museums-culture/istoriko-mousio-alexandroupolis>

Εικόνα 4 Φωτογραφικό υλικό από διάφορες εθνοτικές ομάδες που συγκροτούν την πόλη. Πηγή: προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 5 Τμήμα της έκθεσης με φωτογραφίες από την καθημερινή ζωή και δράση των ανθρώπων. Πηγή: προσωπικό αρχείο.

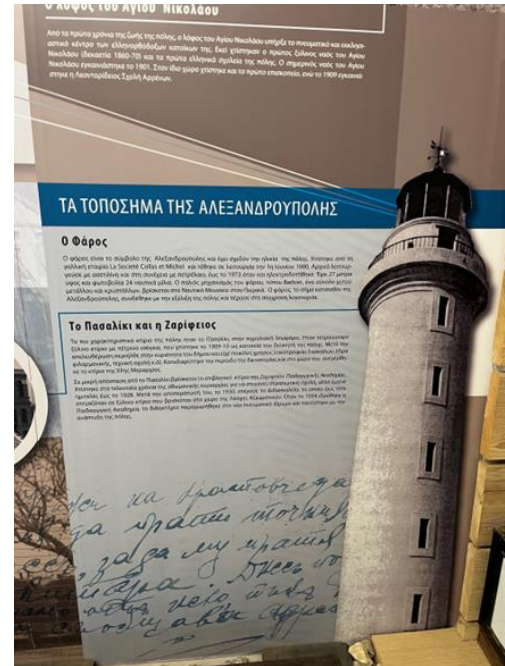
Εικόνα 6 Η ηχητική εγκατάσταση από την οποία ο επισκέπτης μπορεί να ακούσει τις προφορικές μαρτυρίες. Πηγή: προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 7 Διαβατήρια, έγγραφα και φωτογραφίες από κατοίκους της Αλεξανδρούπολης. Πηγή: προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 8 Δείγμα από τα οπτικοακουστικά μέσα της έκθεσης. Οθόνη με προβολή φωτογραφικού υλικού. Πηγή: προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 9 Δείγματα από τα κείμενα τοίχων. Εδώ τμήματα από διαφορετικές θεματικές ενότητες (προϊστορία, τοπόσημα της πόλης). Πηγή: προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 10 1ος όροφος, συλλογή της Ελένης Φιλιππίδη με τους Σαρακατσάνους της Θράκης. Πηγή: <https://alexpolis.gr/visitaalexpolis/%CF%84%CE%BF-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%8D%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7%CF%82/>

Εικόνα 11 Τμήμα του ισόγειου χώρου από ψηλά. Πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 12 Διαδραστικός χάρτης τοποθετημένος στο κέντρο της έκθεσης. Πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 13 Τα συγγράμματα που έχει εκδώσει το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης, στον ισόγειο χώρο. Πηγή: προσωπικό αρχείο

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.